

Životní spokojenost rodičů samoživitelů

Bc. Aneta Planetová

Diplomová práce
2019

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Aneta Planetová**

Osobní číslo: **H17323**

Studijní program: **N7501 Pedagogika**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Životní spokojenost rodičů samoživitelů**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti proměn současné rodiny, samoživitelství a životní spokojenosti.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu metodou polostrukturovaného interview.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BÉREŠ, Marián. Kouč vlastního života: cesta ke spokojenému životu. Praha: Grada, 2013. ISBN 9788024746890.

BLATNÝ, Marek. Psychologie osobnosti: hlavní témata, současné přístupy. Praha: Grada, 2010. Psyché (Grada). ISBN 9788024734347.

HAMPLOVÁ, Dana. Životní spokojenost: rodina, práce a další faktory. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2006. ISBN 978-80-7330-063-0.

HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, Jaroslava. Matky samoživitelky a jejich situace v České republice. Praha: Gender Studies, 2011.

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 9788026209829.

ŠŤASTNÁ, Anna. Neúplné rodiny v České republice a ve vybraných evropských zemích.

VÚPSV, v.v.i., 2009. ISBN 978-80-7416-038-7.

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Irena Balaban Cakirpaloglu, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

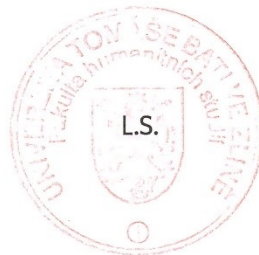
15. listopadu 2018

Termín odevzdání diplomové práce:

18. dubna 2019

Ve Zlíně dne 15. listopadu 2018

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně ..... 11.2.2019 .....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá životní spokojeností rodičů samoživitelů. Práce je rozdělena na část teoretickou a část empirickou. Teoretická část práce se následně rozčleňuje do čtyř kapitol. V úvodní kapitole je popsána rodina v proměnách času, role v rodině a její funkce. Druhá kapitola se zaměřuje na fenomén samoživitelství v současné společnosti, jeho příčiny a možné ohrožení rodičů samoživitelů chudobou a sociálním vyloučením. Ve třetí kapitole je popsána pomoc rodičům samoživitelům ze strany státu a sociální politiky, a to konkrétně přímá finanční podpora, nepřímá finanční podpora i jiná nefinanční podpora. Poslední kapitola se věnuje samotné problematice životní spokojenost, osobní pohodě, kvalitě života a štěstí. Empirická část této práce je realizována formou polostrukturovaných rozhovorů se samotnými rodiči samoživiteli. Cílem této práce je tedy popsat proces formování životní spokojenosti pohledem rodičů samoživitelů a také porozumět faktorům, které ovlivňují životní spokojenost rodičů samoživitelů.

Klíčová slova: životní spokojenost, kvalita života, rodič samoživitel, neúplná rodina

ABSTRACT

The diploma thesis deals with the life satisfaction of single parents. The work is divided into two parts, the theoretical part and the empirical part. The theoretical part of the thesis is then divided into four chapters. In the introductory chapter, the family is described in changes in time, roles in the family and its functions. The second chapter focused on the phenomenon of single parenting in contemporary society, its causes and possible threat of single parents of poverty and social exclusion. The third chapter describes the help or assistance to single parents from the state and social policy, specifically direct financial support, indirect financial support and other non-financial support. The last chapter is devoted to the issue of life satisfaction, personal well-being, the quality of life and happiness. The empirical part of this work has been realized by semi-structured interviews with single parents. The aim of this work is describing the process of forming life satisfaction from the point of view of single parents as well as comprehending the factors which influence the life satisfaction of single parents.

Keywords: life satisfaction, quality of life, single parent, single parent family

Poděkování

Na tomto místě bych velmi ráda poděkovala paní Mgr. Ireně Balaban Cakirpaloglu za laskavost a ochotu, odborné vedení, konzultace, cenné rady a připomínky při vypracování této diplomové práce.

Dále bych ráda poděkovala všem samoživitelkám a samoživitelům, kteří mi umožnili zrealizovat tento výzkum.

Motto

„Zaměřte se na sebe, svůj život, svou kariéru, svou rodinu, své skutečné přátele
a hlavně... na vaši spokojenost.“

Ralph Smart, psycholog a spisovatel

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 RODINA V PROMĚNÁCH ČASU	12
1.1 PROMĚNY RODINY	14
1.2 ROLE V RODINĚ	17
1.3 FUNKCE RODINY A JEJICH PORUCHY	18
2 FENOMÉN SAMOŽIVITELSTVÍ V SOUČASNÉ SPOLEČNOSTI	22
2.1 PŘÍČINY VEDOUcí K SAMOŽIVITELSTVÍ	24
2.2 RIZIKO CHUDOBY A SOCIÁLNÍHO VYLOUČENÍ U SAMOŽIVITELŮ	28
3 PODPORA SAMOŽIVITELŮ POHLEDEM SOCIÁLNÍ POLITIKY	32
3.1 PŘÍMÁ FINANČNÍ PODPORA	33
3.2 NEPŘÍMÁ FINANČNÍ PODPORA	41
3.3 NEFINANČNÍ PODPORA	42
4 ŽIVOTNÍ SPOKOJENOST	44
4.1 DETERMINANTY ŽIVOTNÍ SPOKOJENOSTI	46
4.2 OSOBNÍ POHODA / WELL-BEING	49
4.3 KVALITA ŽIVOTA	52
4.4 ŠTĚSTÍ	55
II PRAKTICKÁ ČÁST	57
5 DESIGN VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	58
5.1 VÝZKUMNÉ OTÁZKY A VÝZKUMNÉ CÍLE	58
5.2 POJETÍ VÝZKUMU	59
5.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR	59
5.4 VÝZKUMNÁ TECHNIKA	61
5.5 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT	62
6 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	63
6.1 KATEGORIZACE DAT	63
6.2 PARADIGMATICKÝ MODEL AXIÁLNÍHO KÓDOVÁNÍ	84
6.3 PARADIGMATICKÝ MODEL SELEKTIVNÍHO KÓDOVÁNÍ	86
7 INTERPRETACE DAT A DISKUSE	89
8 DOPORUČENÍ PRO PRAXI	97
ZÁVĚR	98
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	100

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	108
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	109
SEZNAM TABULEK	110
SEZNAM PŘÍLOH.....	111

ÚVOD

Problematika rodiny a rodičovství je v posledních desetiletích velmi diskutovaným tématem. Rodina je často považována za základní jednotku celé společnosti. Posláním rodiny má být uspokojování potřeb všech členů, v rodinách také vznikají silné citové vazby nejen mezi partnery, ale také mezi rodiči a dětmi. Česká tradiční rodina si však v průběhu historie prošla mnohými změnami – mění se struktura celé rodiny, dochází k destabilizaci rodiny a také razantně roste počet neúplných rodin ve společnosti. Důvodů vedoucích k neúplnosti rodin je mnoho. Může se jednat o svobodné rozhodnutí ženy stát se tzv. svobodnou matkou či ovdovění jednoho z manželů, nejčastější příčinou ale stále zůstává rozpadnutí partnerství v případě nesezdaného soužití, či rozvod manželů. Česká republika zaujímá jedno z předních míst na žebříčcích rozvodovosti v rámci Evropské Unie. Tento fakt zůstává i nadále hrozbou a obavou z dalšího nárůstu počtu neúplných rodin ve společnosti.

V dřívějších dobách byli svobodní rodiče často opovrhováni a sociálně či společensky stigmatizováni. V současnosti je však stále větší snahou těmto rodičům pomoci, jak formou nejrůznějších organizací, tak také ze strany státu a sociální politiky. I přesto se ale mnoho osamocených rodičů ocitá na hranici chudoby a často čelí sociálnímu vyloučení ze strany společnosti. Rodiče samoživitelé se v současnosti potýkají s mnoha problémy, jako jeden z nejdůležitějších spatřujeme problém udržení na pracovním trhu. Z důvodu náhlého snížení příjmu musí tito rodiče často více pracovat či dokonce docházet do více zaměstnání současně, což se následně může odrazit v péči o děti a citových vztazích s dětmi. Udává se, že během prvního roku po rozvodu manželů klesá životní standard ženy v průměru o 75%. Může ale také dojít k protikladnému případu, kdy právě kvůli péči o děti a rodinným povinnostem tito rodiče nejsou schopni dodržovat osmihodinovou pracovní dobu a mají tedy omezené možnosti uplatnění na trhu práce. Situace se také liší dle genderu – otcové samoživitelé nespádají do sociálně vyloučených či chudobou ohrožených skupin tak často jako ženy – to je zapříčiněno právě postavením na trhu práce, jelikož postavení mužů a žen na trhu práce v České republice je i nadále nerovnocenné. Mezi další oblasti ohrožení rodičů samoživitelů, které je třeba odstranit, pak můžeme zařadit materiální deprivaci a problémy s bydlením v důsledku nedostatku financí či slabé sociální kontakty.

Cílem této práce je tedy popsat proces formování životní spokojenosti rodičů samoživitelů, a porozumět faktorům, které jejich životní spokojenost ovlivňují. Teoretická část práce je

zaměřena na proměny tradiční rodiny a vznik rodiny neúplné, dále také na téma samoživitelství, jak z pohledu rodičů, tak ze strany sociální politiky. V neposlední řadě se také zaměříme na problematiku životní spokojenosti a především faktorů, které životní spokojenost významně ovlivňují a determinují. Empirická část práce pak bude probíhat formou polostrukturovaných interview se samotnými rodiči samoživiteli. Zde také použijeme doplňkovou metodu čáry života. Domníváme se, že by tato metoda mohla pomoci účastníkům lépe reflektovat jejich dosavadní život, lépe si strukturovat a vybavit vzpomínky z minulosti a také iniciovat vyprávění jejich životních příběhů.

Poukázat na problematiku životní spokojenosti rodičů samoživitelů spatřujeme jako důležité z důvodu nedostatečné pozornosti vlády i některých institucí. Tito rodiče to v životě jistě nemají jednoduché a zaslouží si mnohem více podpory a především pochopení. Pokud zjistíme, ve kterých oblastech jsou rodiče samoživitelé nejvíce znevýhodněni a sami nespokojeni, budeme pak lépe vědět, jakou cestou či formou směřovat pomoc nejen jim, ale také jejich dětem, které by se následně mohly navrátit opět k tradiční formě rodiny.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA V PROMĚNÁCH ČASU

Na rodinu můžeme nahlížet z mnoha různých úhlů pohledu. Vzhledem k faktu, že neexistuje žádná jednotná definice rodiny, každý autor rodinu popisuje odlišně, a to především dle jeho odborného zaměření, ale také dle charakteristik existence a fungování rodiny, které považuje za podstatné a důležité (Smutková, 2007, s. 14). Například Matoušek (2016, s. 177) ve Slovníku sociální práce definuje rodinu následovně: *„Rodina v užším pojetí je skupina lidí spojená pouty pokrevního příbuzenství nebo právních svazků, v širším pojetí se za rodinu začíná považovat i skupina lidí, která se jako rodina deklaruje na základě vzájemné náklonnosti“*. Matoušek (2003, s. 9-10) také uvádí, že rodina existuje především z toho důvodu, aby lidé mohli pečovat o své děti, proto je rodina významná pro udržení celého lidstva. Rodinu tedy můžeme považovat za základní stavební jednotku celé společnosti. Rodina jedinci umožňuje vrůstání do kultury a společnosti. Je jen velmi těžce postradatelnou institucí pro člověka, protože mít stálého partnera a děti patří mezi základní hodnoty lidského života. Dle Tománka (2012, s. 45) můžeme za rodinu považovat *„sociální skupinu, která je složená ze dvou nebo více osob žijících spolu v jedné domácnosti, které jsou spojeny manželskými, pokrevními nebo adoptivními svazky“*. S touto definicí se také plně ztotožňují Sopóci a Búzík (In Mišíková, 2003, s. 5). Levická (In Smutková, 2007, s. 15) za rodinu považuje: *„stálý sociální útvar, který chrání svoje členy a pomáhá jim vyrovnávat se se změnami probíhajícími v jejím okolí“*. Sobotková společně s Kramerem (In Sobotková, 2007, s. 24) se shodují na následující definici rodiny: *„Rodina je skupina lidí se společnou historií, současnou realitou a budoucím očekáváním vzájemně propojených transakčních vztahů. Členové jsou často (ale ne nutně) vázáni hereditou, legálními manželskými svazky, adopcí nebo společným uspořádáním života v určitém úseku jejich životní cesty. Kdykoli mezi blízkými lidmi existují intenzivní a kontinuální psychologické a emocionální vazby, může být užíván pojem rodina, i když jde o nesezdaný pár, o náhradní rodinu atd.“*

Jak již bylo zmíněno, rodina hraje v životě člověka velmi významnou roli. Má totiž vliv na formování osobnosti jedince, jeho zdraví, životní styl, byla prokázána souvislost také s kvalitou života (Hodačová et al., 2015, s. 316). Rodina je velmi významným prvkem v socializaci dítěte. V rodině dochází k tzv. primární socializaci, díky které dochází k prvnímu kontaktu dítěte se společností a kulturou, ve které vyrůstá. Rodinu tedy můžeme označit jako základní životní prostředí dítěte. Toto prostředí dítě nejen obklopuje, ale také se do něj následně promítá. Dítě si následně rozvíjí vztahy k sobě samému, dalším lidem,

ale také širšímu sociálnímu okolí (Helus, 2007, s. 135). V rámci rodiny si dítě dále osvojuje hodnoty normy, postoje, vzorce chování, způsoby komunikace a také dochází i k procesu identifikace. Dobrý vztah a komunikace mezi členy rodiny mají také velký vliv na spokojenost a emoční zdraví svých členů. (Hodačová et al., 2015, s. 316). Matoušek a Pazlarová (2014, s. 17-18) tvrdí, že „*Rodina je univerzální fenomén všech lidských společností*“. V souvislosti s měnící se strukturou rodiny také uvádí, že je možné rodinu definovat jako: „*společství lidí, kteří se jako rodina cítí*“. Jako typický znak současné rodiny udávají proměnlivost a malý počet členů v rodině. Tvrdí, že žádná instituce nedokáže nahradit rodinu, co se týče výchovy dětí. Pokud je rodina funkční, měla by všem členům zajistit uspokojení jejich základních potřeb jako například jídlo, oblečení, bydlení, ochrana zdraví, emocionální podpora atd. Ve fungující rodině se také snadněji řeší konflikty, a to především pomocí vyjasňování stanovisek, vyjednávání či sjednáváním kompromisů.

V dřívějších dobách bylo považováno za samozřejmé narození dítěte sezdanému páru. Manželství byla proto často zakládána právě kvůli zplození potomstva, tzn. kvůli biologicko-reprodukční funkci. V současnosti tomu tak již není. To, zda se pár rozhodne mít či nemít potomka záleží čistě na jejich rozhodnutí, tito jedinci sami musí zhodnotit, jaká pozitiva či negativa by jim narození dítěte přineslo (Helus, 2015, s. 209-210). Je logické, že pro dítě je nejideálnějším stavem, pokud jsou v rodině přítomni oba rodiče. V posledních letech však stále častěji dochází k rozpadu manželství či jiných alternativních svazků, z toho důvodu tedy začala být zdůrazňována spíše kvalita vztahu dítěte s rodiči / rodičem než formální struktura rodiny (Hodačová et al., 2015, s. 316). Tamášová (In Tománek, 2012, s. 46) také definuje pět základních znaků současné rodiny: univerzalita, tradicionalista, konzervatismus, sakralita a azylyta. Univerzalitou rozumíme fakt, že současná rodina i nadále plní funkci základní společenské instituce, má svá pravidla a své hranice. Tradicionalita pak popisuje rodinu jako základní buňku celé společnosti. Konzervatismus v rodině se vyznačuje stanovenými hodnotami, kulturou a tradicemi. Sakralita znamená udržování rodinných svazků, přičemž členové rodiny by si měli pomáhat, kooperovat a podporovat se navzájem. Pojem azylyta pak vyjadřuje to, že si každá rodina buduje svou vlastní domácnost a domácí společnost.

Existuje také nespočet různých dělení rodiny, zde si však uvedeme pouze některá z nich, která jsou pro tuto práci podstatná. Jako základní považujeme rozdělení na *rodinu rozšířenou* (neboli vícegenerační) a *rodinu nukleární* (pouze rodiče a jejich potomci), která je pro současnou společnost typická (Mišíková, 2003, s. 5). Rodinu také můžeme rozdělit

na tradiční, dále rodinu moderní, případně postmoderní. *Rodina tradiční* obvykle vznikala za účelem ochrany nejmladších nebo naopak nejstarších členů, jedná se tedy o rodinu více-generační, ve které byly striktně vymezeny genderové role. Je také charakteristická poměrně vysokou stabilitou a funkčností. Oproti tomu *moderní rodina* je zpravidla nukleární, genderové role se často prolínají a rodina bohužel vždy neplní všechny své funkce, proto některé z jejich funkcí bývají nahrazovány institucemi. *Postmoderní rodina* se pak charakterizuje především citovými vazbami mezi partnery, individualitou a nezávislostí (Smutková, 2007, s. 16-19). Pro nás nejdůležitější je však rozdělení na *rodinu úplnou*, tedy rodinu s oběma rodiči, a *rodinu neúplnou* pouze s jedním rodičem samoživitelem (Mišíková, 2003, s. 25). Následovat může také *rodina doplněná*, a to v případě, že se do neúplné rodiny připojí další člen, tedy druhý nevlastní rodič (Smutková, 2007 s. 20). Jak jsme již zmínili, hodnota manželského svazku v rodinách upadá a do popředí se dostává emocionální pouto mezi partnery. Není tedy divu, že stále více lidí upřednostňuje alternativní formy partnerského soužití. Mezi nejčastější formy patří *nesezdané soužití*, kdy spolu dva lidé žijí ve vztahu, ale bez manželského svazku. Počet nesezdaných soužití v současné společnosti neustále roste. Giddens (2009, s. 339) například tvrdí, že se jedná pouze o tzv. experimentální stádium před uzavřením manželství. Dalším významným fenoménem jsou tzv. *singles*. Tito lidé nechtějí žít v žádné formě svazku, chtějí zůstat svobodní a nezávislí co možná nejdéle. Samozřejmě se nemusí jednat o trvalý stav, mnoho těchto lidí následně založí rodinu (Giddens, 2009, s. 342). *Neúplná rodina*, nebo také rodina pouze s jedním rodičem obvykle vzniká po rozchodu či rozvodu nebo po úmrtí partnera. V dřívějších dobách se jednalo převážně o matky samoživitelky, v současnosti však není neobvyklé potkat muže samoživitele (Sobotková, 2007, s. 170-171). Dále může následovat forma *nevlastní rodiny*, která je často označována jako rodina rekonstruovaná (Giddens, 2009, s. 179). Poměrně novým fenoménem je *mingle* soužití, které představuje soužití partnerů v rámci manželského svazku, současně však velmi svobodným a nezávazným způsobem. V tomto typu soužití je kladen velký důraz na vzájemnou důvěru a toleranci mezi partnery (Tománek, 2012, s. 48-49).

1.1 Proměny rodiny

Jak jsme již zmínili, rodina je typická svou proměnlivostí. V průběhu času došlo k mnoha výrazným změnám v oblasti rodiny, což zapříčinilo přechod od rodiny tradiční k rodině moderní. Rodina se totiž neustále vyvíjí, mění a reaguje na nastalé společenské či ekono-

mické změny ve společnosti. V rámci rodiny se například mění očekávání trvalosti vztahu. To způsobilo, že se kromě manželského svazku objevilo ve společnosti mnoho alternativních soužití jedinců. Také dochází k poměrně nízké stabilitě rodiny, což dokládá vysoká míra rozvodovosti v České republice. Uzavření manželství, stejně jako rodičovství se neustále odkládá, což může být způsobeno například dvoukariérovými manželstvími atd. (Gillernová et al., 2011, s. 106-108). Kraus (2014, s. 83-86) například definoval tyto základní proměny a znaky současné rodiny:

Demokratizace uvnitř rodiny

Demokratizaci v rodině můžeme nazvat jako určité vyvážení či prolínání genderových rolí partnerů. Muž v tomto případě ztrácí výsadní postavení v rodině, i vztahy mezi rodiči a dětmi jsou více partnerské. Úpadek mužského dominantního postavení však neznamena, že by muž ztratil veškerou autoritu. I nadále zůstává faktem, že přítomnost oboru rodičů v rodině je pro dítě nenahraditelná.

Rodina se dostává do izolace

Izolace rodiny souvisí s jistým uzavřením rodiny do sebe. Dřívější rodiny byly typické širokými sousedskými vztahy, to však u současné rodiny nenajdeme. Zde vnímáme také jistou souvislost s medializací dnešní doby a sociálními sítěmi.

Neustálé zmenšování rodiny

Zmenšování rodiny souvisí jednak s přechodem od tradiční rodiny v rodinu moderní, pak také s alternativními formami soužití. Mnoho jedinců se rozhodne žít single, se stále se zvyšujícím počtem rozvodů se pak také zvyšuje počet neúplných rodin, tedy samoživitelů s dětmi. Tento trend se stává velmi významným obzvláště v posledních letech či desetiletích.

Dezintegrace a atomizace rodiny

V současných rodinách stále více ubývá společně trávených chvil, kdy by si členové společně sedli, popovídali si a sdělili, co je těší či naopak trápí. Každý z členů se zaměřuje sám na sebe, na své potřeby, koníčky a zájmy. Dalo by se říci, že tento fakt souvisí s jistou mírou individualizace či egocentrismu. Rodiče také věnují méně času dětem, což však může být zapříčiněno dalším znakem současné rodiny, tedy časovou zaneprázdněností rodičů.

Časové vytížení rodičů

Jelikož je současný svět velmi zaměřen na materialismus a vlastnictví, mnoho rodičů tráví v zaměstnání více času než je zdravo. V důsledku toho nemají partneri čas sami na sebe ani na své potomky. Nedostatek času pak u dětí často kompenzují drahými dárky či jinými předměty.

Dvoukariérový model rodiny

V souvislosti s měnícím se genderovým postavením partnerů v rodině, dochází také k emancipaci žen, které se díky vzdělanosti či kvalifikovanosti stále více snaží vyrovnat mužům. V důsledku zaměřenosti na kariéru u obou rodičů však rodina přichází o důležité společně strávené chvíle či zážitky, což může vyústit až v odcizení partnerů i jejich dětí a celkový rozpad rodiny.

Vysoká rozvodovost

Česká republika bohužel i nadále zaujímá jedno z předních míst na žebříčku rozvodovosti. Můžeme říci, že rozvodem končí zpravidla každé druhé manželství u nás. Rozvodovost přitom také velmi úzce souvisí s měnící se rodinou. Na rozvedené jedince bylo v dřívějších dobách nahlíženo zcela odlišně, dnes se nad tímto faktem však již nikdo nepozastavuje. Domníváme se, že tento fakt úzce souvisí se ztrátou hodnoty manželského svazku. Mnoho jedinců tak vstupuje do manželských svazků opakovaně, aniž by si uvědomovali významnost tohoto svazku. Je však prokázáno, že rozvod rodičů velmi významně ovlivní psychologický vývoj jejich potomků.

Diferencovanost dle socioekonomické úrovně

Jak již bylo zmíněno, dnešní svět je velmi materialisticky zaměřen. Finance tedy hrají velmi důležitou roli také v rodinách. I přesto jsou však některé rodiny sociálně slabší a čelí chudobě či sociálnímu vyloučení. Jako typický příklad můžeme uvést právě rodiče samoživitele. Tito rodiče často svou situaci řeší půjčkami, což následně vyúští v zadlužení rodin. Tato situace se však netýká pouze rodičů samotných, ale velmi významně ovlivňuje také jejich potomky, kteří se díky sociální exkluzi mohou stát obětí šikany či jiných forem negativního jednání ze strany spolužáků.

Vzhledem k výše uvedeným proměnám rodiny hovoří několik autorů také o jisté krizi rodiny. Helus (2015, s. 207-208) například spojuje krizi rodiny s poklesem sňatečnosti i porodnosti, dále také se stále se zvyšujícím počtem neúplných rodin, zvyšujícím se počtem

alternativních forem soužití či uzavírání druhých i třetích manželství, což následně oslabuje tradiční rodinné svazky. Keller (2005, s. 29) zastává téměř totožný názor jako Helus, navíc ještě dodává, že za krizi rodiny můžeme považovat fakt, že rodinný svazek ztrácí svou nadindividuální závaznost, čímž se z rodiny stává pouze jakási průchozí instituce. Také ale uvádí, že počet osaměle žijících lidí ve středním věku se údajně snižuje, což naopak vyvrací tvrzení o krizi rodiny. Ani Gilbert (2018, s. 5) nezastává takto pesimistický názor o krizi rodiny. Naopak tvrdí, že: „*Rodina zůstává pro současné generace důležitou institucí a je možné říci, že získala na hodnověrnosti*“. Dále uvádí, že mladí lidé by měli mít za prioritu dlouhotrvající vztahy nejlépe na celý život.

1.2 Role v rodině

Můžeme říci, že v dřívějších tradičních rodinách byly mužská a ženská role poměrně striktně odděleny. Například role ženy v rodině byla založena na činnostech spojovaných s rodinou. Žena byla primárně vnímána jako matka a manželka, zatímco muž byl považován za hlavu a živitele rodiny, a to z toho důvodu, že finanční příjem muže bývá obvykle vyšší než příjem ženy. V moderní rodině dochází k odlišnému způsobu pojetí těchto rolí, k jistým nerovnostem a vzájemnému prolínání rolí. V souvislosti s rolemi v rodině můžeme zmínit dva typy – egalitární a přechodný. V egalitárním typu se muž i žena shodnou na důležitosti totožné sféry jejich života, to znamená, že za důležitou považují například práci, či naopak rodinu, případně se pokouší sladit obě tyto sféry dohromady. Práva a povinnosti obou partnerů jsou v tomto typu poměrně vyvážené, ani jeden partner není postaven do pozice výlučného živitele rodiny, naopak je můžeme považovat za spoluživitele. V přechodném typu naopak muž stále působí pouze jako živitel rodiny, zatímco žena je považována za matku a manželku, stejně jako pracující a zaměstnanou ženu. Tento typ je pro ženu značně znevýhodňující, jelikož platové postavení je nižší než u muže, současně také trpí nedostatkem času při snaze o skloubení pracovního a rodinného života. V současnosti se také vyskytuje třetí model, tedy model smíšený, ve kterém jsou oba partneři zaměstnaní a pro oba hraje práce důležitou roli, avšak stále větší význam má pro muže. V takové rodině pak dochází k zastupování partnerů v rámci jednotlivých rolí (Šrajer, Musil, 2008, s. 31-32).

Každý autor, stejně jako každý člověk zaujímá na rozdělení rolí odlišný názor. Neexistuje žádné „správné“ rozdělení rolí, vždy je důležité, aby se partneři dohodli, jaké rozdělení právě jim vyhovuje. I přesto jsou ale ve společnosti zakořeněny jisté stereotypy či před-

sudky, které tyto role rozdělují a mužům i ženám tak přisuzují různé vlastnosti a styly chování (Kimplová, 2008, s. 28-29). Mezi jistou formu předsudků a stereotypů můžeme zařadit také dělení mužské a ženské role dle psychologické dimenze, které zformuloval Plaňava:

Tab. 1 – Psychologické dimenze mužské a ženské role

Ženská role	Mužská role
Od žen se očekává, případně připouští, jsou-li:	Od mužů se očekává, případně připouští, jsou-li:
<ul style="list-style-type: none"> - orientované na domov a děti - vřelé, laskavé, jemné, něžné - uvědomují si pocity druhých lidí, ohleduplné, taktní, soucitné - náladové, přecitlivělé, temperamentní, vzrušitelné, emocionální, subjektivní, nelogické - slabé, bezmocné, křehké, emočně zranitelné - submisivní, povolné, závislé 	<ul style="list-style-type: none"> - ambiciózní, soutěživí, podnikaví, průbojní, orientovaní na svět - klidní, stabilní, neemotivní, realističtí - silní a vyhranění, houževnatí a neústupní, rázní - agresivní, siláčtí, rozhodní, dominantní, objektivní, logičtí - nezávislí, spoléhající se na sebe - drsní, strozí, nelítostní, krutí - autokratičtí, rigidní, arogantní

Zdroj: Plaňava, 2000, s. 108

Plaňava (2000, s. 105-107) ve své publikaci dále uvádí, že mužská i ženská role již končí. Dle něj jsou totiž muži a ženy téměř stejní nebo alespoň velmi podobní a mohou tedy jeden druhého plně zastoupit. Uznává však, že jisté rozdíly mezi muži a ženami stále přetrvávají, neustále však dochází k jejich zmenšování. Jako příklad uvádí celkovou vizáž, styl oblékání, chování či hodnotové preference.

1.3 Funkce rodiny a jejich poruchy

Dalším, ale jistě ne posledním důležitým článkem rodiny jsou její funkce a to, zda rodina tyto funkce plní či nikoliv. To, zda rodina své základní funkce plní nebo ne, má významný vliv na následný vývoj jejich potomků, také na jejich úspěšnou socializaci do společnosti (Helus, 2015, s. 219). Stejně jako došlo k proměnám ve formách a struktuře rodiny, dochá-

zí také k proměnám v jejich funkcích. Mění se především jejich smysl a obsah, případně se různě obměňují, zužují či rozšiřují. Některé funkce v současnosti již nahrazují nejrůznější instituce a stát (Kraus, Poláčková et al., 2001, s. 79). Pro naše účely jsme vybrali dělení funkcí dle Krause (2014, s. 81-83), a to především pro jeho jednoduchost, jednoznačnost a snadné pochopení. Kraus tedy definuje tyto funkce rodiny:

Biologickoreprodukční funkce

Jak jsme již zmínili na začátku, rodina tvoří základní stavební jednotku celé společnosti. Společnost by bez rodiny nemohla fungovat. Je tedy třeba zajistit, aby rodiny i nadále pokračovaly, vznikaly další a další. To je právě podstatou této funkce. Rodina má být zakládána právě kvůli zplození potomků, jak tomu bylo u tradičního pojetí rodiny. Otázkou zůstává, zda moderní či postmoderní rodina tuto funkci i nadále plní. Z výzkumů totiž jednoznačně vyplývá, že dochází k úbytku dětí, tedy ke stále se snižující porodnosti.

Sociálně-ekonomická funkce

V rámci této funkce můžeme rodinu považovat za velmi významný prvek v rámci ekonomického systému společnosti. Obvykle se oba rodiče či partneři zapojují do pracovní sféry a jsou tedy ekonomicky aktivní, současně je také rodina považována za důležitého spotřebitele na současném trhu.

Ochranná funkce

Tuto funkci můžeme také nazvat jako funkci zaopatřovací či pečovatelskou. Spočívá v zaopatřování základních životních potřeb nejen dětí, ale všech jedinců v domácnosti. Může se jednat například o potřeby biologické, hygienické či zdravotní. Jako příklad této funkce můžeme uvést péči o člena rodiny propuštěného z nemocnice či péči o starší členy v domácnosti, kteří již nemusí být plně soběstační.

Socializačně-výchovná funkce

Základním úkolem této funkce je připravit děti do praktického života. Rodina totiž v rámci primární socializace učí dítě přizpůsobovat se životu, osvojovat si základní návyky či způsoby chování atd. Typickým znakem současné doby je přesouvání odpovědnosti za tuto funkci na školská zařízení. Rodiče se stále častěji domnívají, že pokud dítě navštěvuje školu, škola dítě do života připraví. Také od pedagogů očekávají, že napraví chyby, kterých se ve výchově svých dětí sami dopustili.

Rekreační, relaxační či zábavná funkce

Společné trávení volného času je základním předpokladem této funkce. Jde o to, jak často a také kolik času spolu členové rodiny společně tráví, jaké mají společné záliby či koníčky nebo zda se společně věnují nějakým činnostem a aktivitám. Neposledním znakem pak také zůstává společně trávená dovolená. Dle množství a kvality společně tráveného času můžeme také posuzovat funkčnost rodiny.

Emocionální funkce

Tato funkce je velmi významná a tedy nenahraditelná jakoukoliv institucí. Jedná se zde především o citové zázemí všech členů rodiny, pocity lásky, bezpečí či jistoty. Dítě se v rodině učí emoce nejen přijímat, ale také je rozdávat. V současnosti však v důsledku rozvodů může docházet k ohrožení této funkce, případně pak až k citové deprivaci dětí, problémům ve vývoji, v nejhorším případě i týrání.

V případě, že rodina své funkce neplní, nebo plní jen částečně a nedostatečně, můžeme hovořit o poruchách funkcí rodiny, které můžeme vyjádřit jako „*selhání některého člena nebo členů rodiny, jež se projevuje v nedostatečném naplňování některých nebo všech základních rodinných funkcí*“ (Gillernová et al., 2011, s. 117). Porucha biologickoreprodukční funkce se může projevovat například bezdětností či neustálým odkládáním mateřství. Současným trendem je také plánování pouze jednoho dítěte. Tím se tedy celkově snižuje porodnost ve společnosti. Co se týče sociálně-ekonomické funkce, zde se její porucha vyznačuje hmotným nedostatkem, nedostatečným zázemím či vybavením rodin. U rodičů samoživitelů spatřujeme vyšší riziko poruchy této funkce, a to zvláště kvůli nižším příjmům než u rodin úplných. Poruchy ochranné funkce se vyznačují tím, že rodina o své nemocné, mladší či starší členy nepečuje a spoléhá se tedy na instituce, také se nesnaží o zabezpečení jejich potřeb. U socializačně-výchovné funkce dochází taktéž k jejím poruchám, a to tak, že se rodina o dítě nedove, nemůže nebo nechce starat. I zde sledujeme jisté vyšší riziko u neúplných rodin, a to především z důvodu časové vytíženosti a zaneprázdněnosti rodiče samoživitele. Co se týče poruch funkce rekreační či relaxační, zde se projevují nedostatečným trávením volného času, žádnými společnými aktivitami či společnou dovolenou. Také rodiče samoživitelé mohou být více ohroženi při plnění této funkce. Jednak z důvodů časových, pak také z důvodu nedostatku financí na společné aktivity, dovolené atd. Funkce emocionální může být v rodinách také narušena, a to především

špatnými vztahy mezi členy či nepodporujícím rodinným prostředím a zázemím (Kraus, 2014, s. 81-83). U rodičů samoživitelů zůstává značně diskutabilní, zda jsou poruchami této funkce více ohroženi či nikoliv. Tito rodiče jsou sice obvykle více pracovně zatíženi a mají více starostí a povinností, na druhou stranu se obvykle setkáváme s tím, že vše co rodič samoživitel dělá, dělá pro dobro svého dítěte, aby se mělo lépe a nebylo natolik ohroženo chudobou či sociální exkluzí.

Dunovský vypracoval dotazník funkčnosti rodiny, na základě kterého definoval čtyři typy rodiny: rodina funkční, problémová, dysfunkční a afunkční. Funkční rodinu můžeme považovat za bezproblémovou, případně s drobnými avšak nepodstatnými problémy, které si rodina vyřeší sama. Vývoj dítěte ve funkční rodině je harmonický a ničím neohrožený. V problémové rodině můžeme pozorovat výskyt určitých poruch funkcí rodiny, tyto poruchy však neohrožují funkčnost rodiny natolik, aby byl potřebný zásah zvenčí. Rodina je tedy schopna tyto problémy zvládnout svépomocí. U dysfunkční rodiny se pak vyskytují již závažné poruchy a neplnění některých funkcí a také vývoj dítěte zde může být do jisté míry ohrožen. Tyto problémy již rodina sama vyřešit nezvládá a je nutná pomoc zvenčí, například dochází k sanaci rodiny. V případě afunkční rodiny již náprava není možná. Rodina zde již neplní své funkce a vývoj dítěte je vážně ohrožen. Často tedy dochází k odebrání dítěte z rodiny (Gillernová et al., 2011, s. 117).

2 FENOMÉN SAMOŽIVITELSTVÍ V SOUČASNÉ SPOLEČNOSTI

Být rodičem není v dnešní době vůbec jednoduché. Pro oba partnery vzniká po narození dítěte zcela nová situace, která vede k razantním změnám v jejich životech. Ačkoliv v současnosti mladí lidé často nad rodičovstvím přemýšlejí a plánují ho, současně ho ale také neustále oddalují. I přesto však zůstává rodičovství stále uznávanou hodnotou, do životů dospělých přináší mnoho nového, jistou vzájemnost, sdílení, naplnění určitých životních potřeb atd. (Gillernová et al., 2011, s. 114). Někteří odborníci však označují období rodičovství za tzv. krizové období. Budoucí rodiče jsou totiž pobízeni k tomu, aby se přizpůsobili změnám a novým situacím. Stejně tak ale můžeme rodičovství označit jako šanci pro další vývoj partnerů (Karsten, 2006, s. 123). Stejně jako dochází k poruchám funkcí rodiny, mohou se také vyskytovat poruchy rodičovství. O takovém případě hovoříme, pokud se rodič nedokáže sladit s dítětem, dítě zanedbává, nebere ohledy na jeho potřeby či aktuální stav nebo u dítěte vyvolává rozladění. Tito rodiče také obvykle příliš nezvládají správné fungování domácnosti, postrádají jakousi formu rodinné autority, nedokáží efektivně a úspěšně řešit konflikty či vyjádřit emoce verbálně. U těchto rodičů se také častěji vyskytují zdravotní problémy a rodina je celkově méně soudržná (Matoušek, Pazlarová, 2010, s. 49). Dle Gillernové (et al., 2011, s. 118) dochází k poruchám rodičovství, pokud se rodiče z nějakého důvodu nemohou, neumějí nebo nechtějí dělat vše, co dítě potřebuje. Může dojít hned k několika případům: rodiče se o dítě nemohou starat, rodiče se o dítě neumějí starat, rodiče se o dítě nechtějí starat, rodiče dítě zneužívají nebo se o něj naopak nadměrně starají (Gillernová et al., 2011, s. 118).

Udává se, že oba rodiče jsou pro dítě nezastupitelní a plní své specifické role v rodině. Proto také může nastat problém, pokud je dítě vychováváno pouze jedním rodičem, tedy samoživitelem (Gillernová et al., 2011, s. 116). Dle některých autorů může nepřítomnost (nejčastěji) otce v rodině dokonce vyvolat u dítěte výchovné problémy, což mnohé výzkumy potvrzují. Zároveň ale dodávají, že tato situace není způsobena pouze absencí jednoho z rodičů, ale především špatnou ekonomickou situací rodičů samoživitelů (Radimská, 2003, s. 13). Samotný pojem samoživitel označuje rodiče, který sám vede domácnost a pečuje o děti, společně s dítětem či dětmi tedy tvoří neúplnou rodinu. Neúplné rodiny jsou přitom poměrně genderově podmíněny. Ženy se stávají samoživitelkami přibližně v 90 % případů, také proto v této práci tedy budeme hovořit převážně o ženách samoživitelkách (Hasmanová Marhánková, 2011, s. 3). Nejčastěji se pak jedná o ženy rozvedené (až polovina případů), pak o ženy svobodné, případně ovdovělé (Šťastná, 2009, s. 44).

Dle Českého statistického úřadu se v roce 2013 v České republice vyskytovalo přibližně 165 000 neúplných rodin (Český statistický úřad, 2013), zatímco v roce 2015 se jednalo již přibližně o 175 000 takových rodin (Pražský deník, 2017). Někteří autoři předpokládají, že počet rodičů samoživitelů bude i nadále narůstat. Toto tvrzení dokládají dvěma fakty – vysokou mírou rozvodovosti a stále se zvyšujícím počtem dětí narozených mimo manželství (Hasmanová Marhánková, 2011, s. 3). V České republice se údajně až třetina dětí narodí mimo manželství, z toho téměř polovina osamělým matkám (Matoušek, Pazlarová, 2010, s. 48).

Celkově však můžeme konstatovat, že v porovnání s úplnými rodinami v České republice žije v neúplných rodinách stále méně dětí. Zatímco úplné rodiny nejčastěji reprezentují dvoudětné rodiny, v neúplných rodinách se vyskytuje převážně pouze jedno dítě. To může být částečně ovlivněno přerušением reprodukční dráhy z důvodu ztráty partnera (Šťastná, 2009, s. 43).

Tab. 2 - Struktura domácností v letech 1980, 1991 a 2001

Rok	1980	1991	2001
Úplná rodina se závislými dětmi	38,1	34,5	25,5
Úplná rodina bez závislých dětí	27,9	27,6	29,1
Neúplná rodina se závislými dětmi	5,3	6,3	8,0
Neúplná rodina bez závislých dětí	3,1	4,5	5,5
Vícečlenné nerodinné domácnosti	1,4	0,4	2,0
Domácnosti jednotlivců	24,2	26,9	29,9
<i>Celkem</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>

Zdroj: Šťastná, 2009, s. 42

Životní situace matek samoživitelek je jistě velmi komplikovaná také z toho důvodu, že se otcové děti příliš nezapojují a nepodílejí na nákladech spojených se zaopatřením dítěte (Hasmanová Marhánková, 2011, s. 9). Žena tedy nese plnou zodpovědnost za péči o děti, ale také ekonomické zajištění domácnosti. Často se pak tato rodina stává závislá

na pomoci rodiny, příbuzných, ale také státu (Radimská, 2003, s. 13). Z tohoto důvodu je také mnoho matek samoživitelek nuceno žít společně s rodiči či dalšími příbuznými, kteří samoživitelce vypomáhají s náklady na domácnost a výchovou dětí (Radimská, 2003, s. 13). Ačkoliv je v neúplných rodinách typická změna finanční situace, kdy rodič samoživitel disponuje pouze jedním příjmem, druhému z rodičů i nadále zůstává vyživovací povinnost vůči dítěti. Alimony od druhého rodiče však v žádném případě nenahrazují ztrátu a výpadek druhého příjmu v rodině (Kroutilová Nováková, Vaculíková, Podaná, 2016, s. 6). Matky samoživitelky také mohou pocítovat problémy ve snaze sladit soukromý a pracovní život. Často se pak tyto ženy dostávají do bludného kruhu. V případě, že získají zaměstnání, které odpovídá jejich požadavkům péče o dítě, jedná se obvykle o špatně placené pracovní místo, které jim neumožňuje finančně zabezpečit celou rodinu. Mnoho matek samoživitelek je pak nuceno najít si další možnosti přivýdělku do rodinného rozpočtu (Hasmanová Marhánková, 2011, s. 7).

V případě samoživitelství nesmíme jistě opomenout také jisté procento otců samoživitelů. Situace otců samoživitelů je však částečně odlišná než situace matek samoživitelek. To je způsobeno především postavením mužů na trhu práce, s tím související výše příjmů a celkově hmotné zabezpečení rodiny (Hasmanová Marhánková, 2011, s. 4).

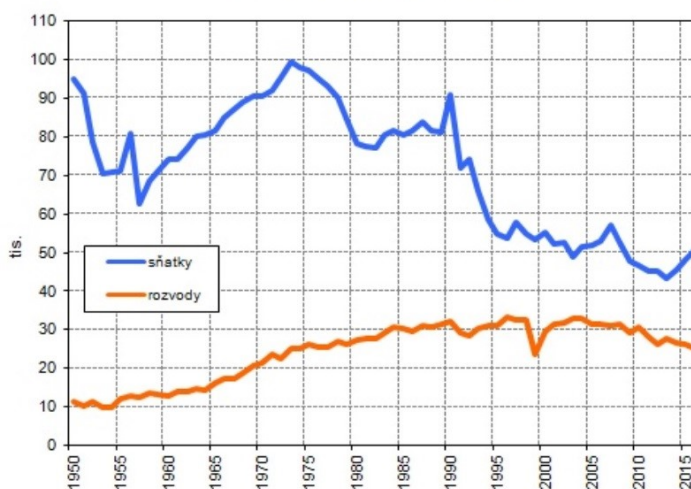
2.1 Příčiny vedoucí k samoživitelství

Jako nejvýznamnější příčinu vzniku samoživitelství v České republice můžeme označit rozvod manželů. Rozvod manželů by měl představovat jakousi cestu k trvalému odloučení obou partnerů, kteří společně dospěli k závěru, že další společné soužití již není možné. Ačkoliv je pro rozvod typická především razantní změna ekonomické situace partnerů, je také třeba vyřešit mnoho praktických záležitostí jako je společné jmění manželů a především péče o děti. Je třeba zdůraznit, že ačkoliv končí manželství, nekončí tím také rodičovství. Oba rodiče mají i nadále vůči dítěti vyživovací povinnost. Ačkoliv je poměrně zaběhnutým zvykem přidělovat děti do péče matek, často se v současné společnosti vyskytuje střídavá péče o dítě (Šmolka, Mach, 2008, s. 95). Situaci partnerů po rozvodu velmi významně ovlivňuje fakt, zda bylo dítě svěřeno do výlučné péče jednomu z rodičů nebo zda je ve střídavé péči, a to především v oblasti komunikace a dalšího fungování vztahů mezi partnery, ale i dalšími příbuznými (Tragalová, 2018, s. 75).

Roussel (In Šťastná, 2009, s. 15) v současnosti považuje rozvod za běžnou věc. Tvrdí, že se stal logickou součástí manželství, jelikož manželství již není chápáno jako nerozlučitelný svazek. Na jedné straně považuje rozvod za negativní jev, na straně druhé však dodává, že se jedná o jediné správné řešení manželských neshod, a to i za předpokladu, že se v rodině vyskytnou děti. Pokud tedy manželé nejsou schopni řešit své problémy jinak, je dle Roussela rozvod správným řešením takové situace.

Česká republika se počtem rozvodů řadí na první místa v žebříčcích rozvodovosti. Mezi lety 2005 až 2010 míra rozvodovosti poměrně stagnovala mírně pod hranicí 50%, v roce 2010 však došlo k historickému maximu rozvodů, kdy rozvodem končilo prakticky každé druhé manželství (Český statistický úřad, 2014). Na následujícím grafu můžeme pozorovat, že ačkoliv míra rozvodovosti v současnosti pomalu klesá, oproti předchozím letům se současně také razantně snížil i počet uzavíraných manželství.

Obr. 1 - Sňatky a rozvody v letech 1950 – 2016

Zdroj: Český statistický úřad, 2017

Matoušek (2015, s. 20) například popsal tři základní příčiny rozvodu a to, že dosavadní partner přestal být přijatelný, jiný partner je atraktivnější a dostupný anebo, že odchod partnera z rodiny je považován za menší zlo, než další setrvání v manželství.

Dle výzkumů také můžeme dále konstatovat, že se snižuje počet rozvodů způsobených neuváženým sňatkem, alkoholismem či nevěrou jednoho z partnerů. Naopak jako hlavní důvod rozvodů se udávají „jiné příčiny“, což můžeme vysvětlit celkovou nespokojeností

a neporozuměním partnerů v manželském životě. Dále můžeme konstatovat, že ženy jsou v manželství častěji méně spokojené a z toho důvodu také častěji podávají žádost na rozvedení manželství. V souvislosti s postavením žen a mužů na trhu práce, však ženy po rozvodu mnohem více ekonomicky ztrácejí než muži (Radimská, 2003, s. 11-12).

Další možností vzniku samoživitelství je tzv. single život. Většina single žijících jedinců se pro tento stav rozhodla dobrovolně. Důvodů k tomuto rozhodnutí může hned několik, například může jít o pouhé odkládání vstupu do manželství, časté je také přesvědčení, že později se objeví „ten pravý“ nebo „ta pravá“ (Radimská, Tomášek, 2003, s. 10). Ačkoliv si většina lidí tento způsob žití zvolila sama, může se také stát, že se jedná pouze o dočasný stav, například pokud muž vykonává vojenskou službu či je ve výkonu trestu odnětí svobody (Šťastná, 2009, s. 12). Pokud se však žena sama rozhodne, že chce žít a vychovávat dítě bez partnera, může k tomu mít hned několik důvodů – například nejisté vyhlídky do budoucna, vysoké nároky na individuální štěstí, náročné vybudování stabilního vztahu či eliminace možného traumatu způsobeného možným rozvodem či ovdověním (Kozlová, Tomanová, 2005, s. 31-32). Šťastná (2009, s. 37) pak dodává další důvody, jako je neochota partnera vstoupit do manželství, liberální hodnoty či pragmatické (nejčastěji finanční) motivy. Výhodou pro takto rozhodnuté ženy zůstává fakt, že česká společnost je v tomto ohledu velmi tolerantní a individualisticky založená. Tento fenomén proto není v naší společnosti považován za nijak neobvyklý. Mnoho single matek již od začátku s mužem, tedy otcem svého dítěte, nepočítaly a pořídily si dítě tzv. „bez partnera“. Poměrně velká část z těchto žen dokonce nežádá po muži přiznání otcovství, ani následné placení alimentů, což může v důsledku velmi negativně ovlivnit ekonomickou situaci samoživitelky (Tománek, 2012, s. 47). Je však prokázáno, že i když se někteří jedinci označují jako singles, je obvyklé, že udržují nějakou formu pravidelného a často i dlouhodobého vztahu, ať už na bázi přátelské či sexuální (Kozlová, Tomanová, 2005, s. 32). V běžném mínění i nadále zůstává, že osamocení život, tedy život bez partnera, musí nutně souviset s pocitem osamocení (Radimská, Tomášek, 2003, s. 10).

Tománek (2012, s. 48-49) uvádí nový typ soužití, kterým je tzv. mingle rodina. Pojem mingle vychází z anglického „married but single“ a jedná se o soužití partnerů v rámci manželského svazku, avšak současně svobodným a nezávazným způsobem. V takovýchto rodinách je poměrně běžné, že muž odchází od manželky za jinou ženou, se kterou zplodí potomka, načež se následně k manželce vrací. K rozvodu v takovýchto rodinách obvykle nedochází. Vztah mezi partnery je založen na hluboké důvěře a toleranci, takový typ rodi-

ny však neposkytuje pevné rodinné zázemí a pocit bezpečí pro dítě. Tento typ soužití může být typický například pro jedince, kteří například z pracovních důvodů žijí v různých městech či jsou od sebe prozatím jinak vzdáleni. Jedinci do této formy soužití obvykle vstupují z několika důvodů – zachovávají si vlastní nezávislost, mají dostatek času na budování kariéry, koníčky či další přátele. Také udávají, že takový vztah nepropadne do stereotypu a i případný rozchod se zdá být psychicky snesitelnější a jednodušší. Druhou a negativní stránkou ovšem zůstává nezodpovědnost ve vztahu, příliš benevolentní výchova dětí či zmatenost dětí z odlišného rodinného uspořádání, v neposlední řadě pak také egoistické chování partnerů a postupné vytrácení vzájemné důvěry.

V poslední době se také stále častěji setkáváme s pojmem mimomanželská plodnost. Hasmanová Marhánová (2011, s. 4) dokonce uvádí, že se jedná o statisticky nejvýznamnější příčinu, jak žena získá status samoživitelky. Nárůst mimomanželské plodnosti může být zapříčiněn dvěma základními skutečnostmi. První je jistá změna v názorové a hodnotové orientaci u mladší generace, která je mnohem tolerantnější vůči novým typům mimomanželských svazků, a tím pádem větší tolerance vůči svobodným matkám. Druhou skutečností je pak klesající míra plodnosti a porodnosti u vdaných žen, zatímco mimomanželská plodnost u nevdaných žen se zvyšuje.

Další možností, jak získat status samoživitelky, je ovdovění. V dřívější době tvořily ovdověné ženy hlavní podíl matek samoživitelek. V současnosti se však s touto příčinou samoživitelství setkáváme již poměrně zřídka (Hasmanová Marhánková, 2011, s. 4). Úmrtí živitele rodiny znamená pro druhého partnera velký zásah do života a je tedy nucen přizpůsobit se novým změnám a životním podmínkám, které bývají často zapříčiněny náhle ztíženou finanční situací (Tomeš, 2010, s. 252). U ovdovělých matek však nastává jiná situace než u matek rozvedených či svobodných. Jelikož otec dítěte zemřel, stát se snaží samoživitelce alespoň částečně kompenzovat tuto ztrátu formou vdovského nebo také sirotčího důchodu (Radimská, 2003, s. 11).

Poslední možností či příčinou samoživitelství je možnost adopce dítěte jednotlivcem. Ačkoliv za ideální a upřednostňovanou se pro adopci považuje úplná rodina, i jednotlivec, ať už muž či žena, mají možnost si o adopci požádat. V tomto případě se však přísněji posuzuje zázemí a finanční zajištění žadatele, aby se předcházelo ohrožení chudobou u tohoto potenciálního samoživitele (Peníze.cz, 2017).

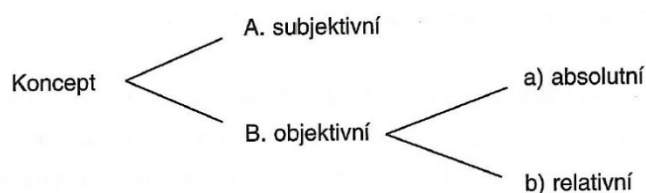
2.2 Riziko chudoby a sociálního vyloučení u samoživitelů

Chudoba je jevem negativním a také společensky nežádoucím, přesto se ale ve společnosti ve větší či menší míře neustále vyskytuje. Chudobu můžeme definovat například jako „stav nouze, tzn., že lidé nemají dostatek prostředků k zajištění své existence v dané společnosti“. Pokud tedy chudobu vnímáme jako nedostatek něčeho (v současném světě nejčastěji nedostatek zdrojů a služeb), logicky se pak snažíme o uspokojení těchto nedostatků (Tomeš, 2010, s. 254-255). Krebs (2015, s. 115-117) například popisuje chudobu jako největší současné sociálně-ekonomické dilema. Ačkoliv se stát pokouší především pomocí sociálního systému dávek, podpor či služeb odstranit následky chudoby, chudoba i nadále představuje velké riziko společenského vývoje. Krebs (2015, s. 118) také chudobu velmi výstižně vydefinoval jako: „stav, který je důsledkem nerovného přístupu k rozdělovanému bohatství společnosti, k jejím materiálním zdrojům, kdy životní podmínky a uspokojení základních potřeb nejsou v potřebné míře zabezpečeny dostatečnými zdroji (příjmy, statky), a kdy tyto příjmy nelze z nějakých objektivních příčin zvýšit (stáří, invalidita, péče o dítě aj.), a kdy občan nedisponuje ani jinými zdroji či majetkem, který by mu umožnil získat prostředky ve výši, která je společností uznána jako minimální“.

Příčin vzniku chudoby může být mnoho – nejčastěji se uvádí, že chudí jsou lidé, kteří mají nízké příjmy nebo nemají žádné příjmy, mají problémy se zdravotním stavem, nejsou dostatečně kvalifikovaní či vzdělaní, bydlí v nedůstojných podmínkách či nevhodném prostředí atd. Mezi jedince nejčastěji ohrožené chudobou spadají osoby bez přístřeší, osoby seniorského věku, dlouhodobě nezaměstnaní, ale také rodiny s více malými dětmi a rodiny neúplné (Tomeš, 2010, s. 259). Můžeme říci, že chudoba obecně vzniká ze tří hlavních důvodů, kterými jsou: nízké výdělky ze zaměstnání, nedostatek zaměstnání čili nezaměstnanost nebo také rozdíl ve vlastněném bohatství (Krebs, 2015, s. 122).

Chudobu můžeme také rozdělit například na chudobu subjektivní či objektivní. Dále také na chudobu absolutní či relativní.

Obr. 2 - Koncept pojetí chudoby

Zdroj: Krebs, 2015, s. 118

Chudoba subjektivní je založena na hodnocení vlastní životní situace. To, zda se tedy člověk nachází v chudobě či nikoliv, posuzuje tento jedinec sám. Toto pojetí chudoby souvisí se subjektivním vnímáním toho, co za chudobu považujeme, což se odvíjí od mnoha nej-různějších okolností. Toto vnímání se obvykle odvíjí od toho, co jedinec chce nebo čeho by chtěl dosáhnout, co se domnívá, že si sám zaslouží, co naopak skutečně potřebuje nebo co vidí, že mají druzí. Mnoho lidí se tedy subjektivně považuje za chudé, i když chudými nejsou. Ve většině případů se jedná o ambiciózní jedince, kteří směřují k vyššímu sociálnímu statusu. Toto pojetí chudoby tedy není příliš možné brát v potaz při stanovování hranic chudoby, jelikož vždy ukazuje na vyšší výskyt chudoby, než ve společnosti skutečně je. Naopak objektivní pojetí chudoby vychází z přesných analýz a sociálně-ekonomických informací o společnosti. Chudobu v tomto případě nehodnotí již samotný jedinec, ale je hodnocena tzv. „zvenčí“ (Krebs, 2015, s. 118-119). Dále můžeme popsat chudobu absolutní, která je však typická především pro zaostalé a rozvojové země. Absolutní chudoba se projevuje nedostatkem jídla a pití, předmětů základní potřeby, zdravotní péče, obydlí, vzdělání atd. Tyto nedostatky u jedinců vyvolávají hlad, podvýživu nemoc či dokonce smrt. Poslední typem je tzv. chudoba relativní, která je také pro naši práci nejvýznamnější. Tato chudoba je způsobena společenskou nerovností lidí a obvykle omezuje spotřebu obyvatel na nejnižší společenské a ekonomické úrovni. Z toho tedy vyplývá, že relativně chudí lidé se vyskytují v každé společnosti. Jako znaky relativní chudoby můžeme označit například potřebu sociální pomoci, nezaměstnanost, nezaplacené účty, nesplacené půjčky a další dlouhodobé finanční závazky (Tomeš, 2010, s. 256). Nově se také můžeme setkat s pojmem „moderní chudoba“, který zdůrazňuje, že se mění podoba chudoby a chudoba se v současném světě stala pouze chudobou relativní. Dalším pojmem je tzv. „nová chudoba“, do které spadají právě neúplné rodiny, ale také lidé nezaměstnaní či na pracovním trhu jinak znevýhodnění.

Žití v chudobě představuje pro rodiče i jejich děti neustálý stres a nejistotu. Dopad či důsledek chudoby je nejvíce zřetelný u neúplných rodin, kde je rodič vystaven nadměrné zátěži, vypětí či stresovým situacím, v kombinaci s absencí konzistentní podpory ze strany druhého partnera či manžela (Zalewski et al., 2012, s. 538).

Chudoba však neovlivňuje pouze samotné rodiče samoživitele, ale velmi významně ovlivňuje také jejich děti. Jedním z hlavních úkolů státu je tedy chránit právo dětí na životní úroveň nezbytnou pro jejich tělesný, duševní, duchovní, mravní a sociální rozvoj. Stát má pomáhat rodičům, zejména pak osamělým rodičům samoživitelům, aby jejich rodina neby-

la vystavena riziku chudoby (Mitchell et al., 2012, s. 87). Chudoba s sebou přináší vyšší riziko nejen pro tělesný a duševní vývoje dětí, ale také ohrožuje jejich proces socializace, čili začlenění do společnosti. U dětí s nižším socioekonomickým statusem byl prokázán vyšší výskyt psychických problémů a jiných společensky nežádoucích jevů. Stres zapříčiněný chudobou a ekonomickým znevýhodněním také u rodičů může vyvolávat poruchy rodičovského chování, kdy tito rodiče často málo oceňují úspěchy svých dětí nebo s dětmi málo či neadekvátně (obvykle velmi striktně) komunikují (Matoušek, Pazlarová, 2010, s. 81-82). Hrozí, že chudoba může u dětí také negativně ovlivnit jejich školní úspěšnost, materiální deprivace pak může negativně ovlivňovat celý jejich další život. Je prokázáno, že u těchto dětí vznikají velké předpoklady, že budou chudobou ohroženy také v pozdějším věku, tedy v dospělosti (Šťastná, 2009, s. 22).

Čím dál častěji dochází také k tzv. feminizaci chudoby, to znamená, že stále více jedinců žijících na hranici či pod hranicí chudoby tvoří právě matky samoživitelky (Radimská, 2003, s. 13). Neúplné rodiny, především tedy matky samoživitelky, tvoří poměrně specifickou skupinu ohroženou chudobou, což vyplývá především z postavení žen na trhu práce, kdy ženy mají v průměru o 25% nižší výdělků ze zaměstnání než muži. To je také zapříčiněno genderovými bariérami a předsudky na pracovním trhu. Jako nejvíce ohrožené chudobou se udávají rozvedené matky samoživitelky. Po rozvodu dochází k razantní změně, kdy zcela vypadne jeden zdroj příjmů z rodiny. Udává se, že první rok po rozvodu se životní standard ženy sníží až o 75 % a po rozvodu se tedy až 50 % žen ocitá na hranici chudoby. Matky samoživitelky se tak řadí na první místa skupin ohrožených chudobou. Matky samoživitelky však s porovnáním se ženami z úplných rodin můžeme popsat jako mnohem ekonomicky aktivnější. Na druhou stranu jsou však také mnohem více ohroženy případnou nezaměstnaností. Ženy obecně můžeme na pracovním trhu považovat za mírně znevýhodněné, zvláště pokud nemají partnera a musí pečovat o malé dítě. Tento fakt pro zaměstnavatele může znamenat vyšší míru absence v práci, právě z důvodu péče o dítě, například v případě nemoci. Riziko nezaměstnanosti u samoživitelek však může představovat velké existenční problémy, a to právě z toho důvodu, že celá domácnost je závislá především na zaměstnání samoživitelky (Hasmanová, Marhánková, 2011, s. 4-5).

Chudoba v České republice v případě úplných rodin je zapříčiněna především vyšším počtem dětí. Za nejvíce ohrožené, kromě neúplných rodin, se pak považují rodiny se 3 či více nezaopatřenými dětmi (Šťastná, 2009, s. 26).

Tab. 3 - Míra rizika chudoby ve vybraných zemích v roce 2007

Země	Neúplná rodina	Pár s 1 až 2 dětmi		Pár se 3 a více dětmi	
		Zaměstnan 1 z rodičů	Zaměstnaní oba rodiče	Zaměstnan 1 z rodičů	Zaměstnaní oba rodiče
Švédsko	18,3	4,9	2,6	15,4	3,5
Rakousko	27,3	15,6	3,1	23,8	7,5
Německo	30,4	6,8	2,5	10,6	1,2
Slovensko	31,8	20,1	9,7	33,0	15,5
ČR	41,0	14,3	1,5	25,5	2,2
Litva	48,4	28,6	5,4	41,1	33,3

Zdroj: Šťastná, 2009, s. 25

Sociální vyloučení velmi úzce souvisí s chudobou a stejně jako chudoba je ve vyšší míře pozorováno u neúplných rodin. Dle Krebse (2015, s. 135-136) můžeme chudobu a sociální vyloučení společně definovat jako: „stav, kdy jedinec nebo skupina lidí neparticipuje plně na ekonomickém a sociálním životě společnosti nebo když jejich přístup k příjmu a ostatním zdrojům jim neumožňuje dosáhnout životní standard, který je považován ve společnosti, v níž žijí, za přijatelný“. Zde je tedy obsaženo vyloučení, jak z ekonomického, tak také ze sociálního života společnosti. Vyššímu riziku sociálního vyloučení jsou tedy ohroženy neúplné rodiny, ale také rodiny chudé, nefunkční, mnohočetné, rodiny s nezaměstnanými rodiči či rodiny, ve kterých se vyskytuje násilí. Šťastná (2009, s. 22) také popisuje řadu faktorů, které sociální vyloučení ovlivňují: vzdělání, zaměstnanost čili účast na pracovním trhu, výše příjmů nebo také dosažitelnost a úroveň bydlení.

Chudobě a sociálnímu vyloučení se dá samozřejmě také určitým způsobem předcházet. K tomu může částečně přispět například vzdělávací politika, důchodové zabezpečení, podpora rodiny či aktivní i pasivní politika zaměstnanosti. S chudobou se však nelze vyrovnat pouhou prevencí, jsou zapotřebí také určitá sociálněpolitická opatření zaměřující se na řešení následků, tedy k řešení již existující chudoby ve společnosti (Krebs, 2015, s. 126-127).

3 PODPORA SAMOŽIVITELŮ POHLEDEM SOCIÁLNÍ POLITIKY

Sociální politika jako taková se „*primárně orientuje k člověku, k rozvoji a kultivaci jeho životních podmínek, dispozic, k rozvoji jeho osobnosti a kvality života*“ (Krebs, 2015, s. 17). Do sociální politiky spadá mnoho různých oblastí jako: politika sociálního zabezpečení, rodinná politika, bytová politika, zdravotní politika, politika zaměstnanosti a vzdělávací politika. Všechny tyto oblasti sociální politiky však mají jedno společné – snaží se o zdokonalování a rozvíjení způsobu života každého z nás, směřují ke spravedlivé společnosti, kdy cílem je dosáhnout blaha a prospěchu (Krebs, 2015, s. 22). Aktuální sociální politiku v České republice můžeme rozlišit do dvou základních přístupů. První přístup chápe sociální politiku v širším pojetí a vymezuje ji jako „*konkrétní jednání zejména státu, ale i ostatních subjektů, kterými je ovlivňována sociální sféra společnosti*“. Cílem těchto aktivit je tedy pozitivně ovlivnit životní podmínky všech obyvatel. Toto pojetí je také důležité pro vytváření dlouhodobých koncepcí sociální politiky. Druhý, užší přístup, tvrdí, že cílem sociální politiky je především reagovat na sociální rizika a jejich možné negativní důsledky, jako např. stáří, nemoc či invalidita, dále také eliminovat tzv. sociální tvrdosti jako jsou např. nezaměstnanost či právě chudoba. Toto užší pojetí se tedy zaměřuje především na opatření v oblasti zaměstnanosti a sociálního zabezpečení (Krebs, 2015, s. 24-25).

Ačkoliv se v neúplné rodině jeden z rodičů nevyskytuje, neznamená to, že rodič samoživitel není schopen dítěti poskytnout potřebnou a láskyplnou péči. Neúplné rodiny však mohou potřebovat větší podporu při plnění rodičovských povinností, než rodiny úplné. (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2005, s. 47). Z důvodu výpadku jednoho zdroje příjmů se tedy častěji dostávají do finanční tísně, některé z těchto rodin se pak ocitají v hmotné nouzi. Tyto rodiny se také častěji dostávají pod hranici 2,4 nebo 2,7 násobku životního minima, které je důležité pro výpočet různých příspěvků.

Sociální systém v České republice sice využívá pojmy a reaguje na přítomnost samoživitelů ve společnosti, tato podpora však není příliš veliká. Na rodiny samoživitelů se zaměřují především v tom případě, pokud jsou jejich příjmy natolik nízké, že se pohybují na hranici již zmíněného životního minima (Hasmanová Marhánková, 2011, s. 8). Dále je nutné podotknout, že pojem rodič samoživitel se v české legislativě nevyskytuje. V zákoníku práce však můžeme nalézt definici tzv. osamocenému rodiče, čímž se rozumí rodič samoživitel. Osamělí rodiče jsou tedy dle zákoníku práce: „*neprovdané, ovdovělé nebo rozvedené ženy, svobodní, ovdovělí nebo rozvedení muži, ženy i muži osamělí z jiných vážných důvodů, ne-*

žijí-li s druhem, popřípadě s družkou nebo s partnerem“. (Česko, 2006). Zákoník práce také upravuje jistá opatření ve vztahu k rodičům samoživitelům. Například rodiče samoživitelé nemohou být povinně vysíláni na pracovní cestu dále než je obvod jejich pracoviště nebo bydliště, zaměstnavatel musí brát v potaz, že se jedná o rodiče samoživitele, a dle tohoto faktu jim také pokud možno přizpůsobit pracovní směny, nebo v případě, že rodič samoživitel požádá o zkrácenou pracovní dobu právě kvůli péči o dítě, zaměstnavatel musí žádosti vyhovět, pokud tomu nebrání závažné provozní důvody (Hasmanová Marhánková, 2011, s. 8-9).

Pomoc samoživitelům ze strany sociální politiky můžeme rozdělit například na formu finanční (pomocí sociální politiky) a nefinanční (pomocí sociálních služeb) (Matoušek, Kolářková, Kodymová, 2005, s. 47). Šťastná udává dělení podpory těchto rodin na přímou finanční podporu, a to prostřednictvím dávek státní sociální podpory, a nepřímou finanční podporu, která však díky daňovým opatřením zvýhodňovala spíše úplné rodiny, a to především díky odpočtům na manžela či manželku. V roce 2008 však začala platit tzv. rovná daň, která ruší tato znevýhodnění. Jako třetí skupinu pomoci pak udává nefinanční podporu rodin, a to prostřednictvím služeb pro rodiny. Současně zdůrazňuje, že rodiny úplné mají mnohem více možností harmonizace pracovního a soukromého života a nemají tedy takové znevýhodnění na pracovním trhu. Právě z tohoto důvodu mají velký význam služby a zařízení pro děti předškolního a mladšího školního věku jako jsou např. jesle, mateřské školy, školní družiny atd. (Šťastná, 2009, s. 46-47).

V následující části se zaměříme již na konkrétní pomoc zaměřenou rodičům samoživitelům. Jako první se zaměříme na přímou finanční podporu, do které spadá především: vdovský a vdovecký důchod, sirotčí důchod, výživné, peněžitá pomoc v mateřství, rodičovský příspěvek, přídavek na dítě, příspěvek na bydlení, ošetrovné a dávky hmotné nouze, tedy příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc.

3.1 Přímá finanční podpora

Vdovský a vdovecký důchod

Vdova má nárok na vdovský důchod po svém zemřelém manželovi, pokud její manžel pobíral starobní či invalidní důchod, pokud splnil podmínky pro získání některého z těchto důchodů nebo zemřel na následky pracovního úrazu. Vdovský důchod se vyplácí po dobu 1 roku od smrti manžela, déle pouze za předpokladu, že žena pečuje o nezaopatřené dítě

nebo dítě závislé na péči jiné osoby ve II. až IV. stupni (Petrášek, 2014, s. 42-43). Vdovský důchod se přestává vyplácet, pokud žena vstoupí do nového manželského svazku (Krebs, 2015, s. 237). Výše vdovského důchodu je individuální a vypočítává se dle výše procentuální výměry důchodu zemřelého manžela (Petrášek, 2014, s. 43).

Tab. 4 - Příjemci vdovských a vdoveckých důchodů a průměrná výše těchto důchodů v Jihomoravském kraji v letech 2015 – 2017

	<i>Příjemci důchodů</i>			<i>Průměrná měsíční výše důchodu</i>		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Vdovský důchod	62 533	62 117	61 373	11 852Kč	11 955Kč	12 338Kč
Vdovecký důchod	10 336	10 504	10 569	13 308Kč	13 435Kč	13 895Kč

Zdroj: Český statistický úřad, 2018a

Tab. 5 - Příjemci vdovských a vdoveckých důchodů a průměrná výše těchto důchodů ve Zlínském kraji v letech 2015 – 2017

	<i>Příjemci důchodů</i>			<i>Průměrná měsíční výše důchodu</i>		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Vdovský důchod	34 305	34 015	33 630	11 734Kč	11 818Kč	12 189Kč
Vdovecký důchod	5 600	5 660	5 669	13 101Kč	13 292Kč	13 743Kč

Zdroj: Český statistický úřad, 2018b

Sirotčí důchod

Sirotčí důchod má právo si nárokovat nezaopatřené dítě, jemuž zemřel jeho rodič či osvojitel, případně osoba, která měla toto dítě v náhradní rodinné péči, pokud tento rodič či osvojitel pobíral starobní nebo invalidní důchod, případně v době úmrtí splnil podmínky pro získání jednoho z těchto důchodů či zemřel na následek pracovního úrazu. V případě, že by dítěti zemřeli oba rodiče, má nárok na oba sirotčí důchody, tedy po každém rodiči

zvlášť. Výše sirotčího důchodu je individuální a vypočítává se dle základní a procentní výměry.

Tab. 6 - Příjemci sirotčích důchodů a průměrná výše tohoto důchodu v Jihomoravském kraji v letech 2015 - 2017

	Příjemci důchodů			Průměrná měsíční výše důchodu		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Sirotčí důchod	4 214	4 018	3 906	5 795Kč	5 815Kč	6 027Kč

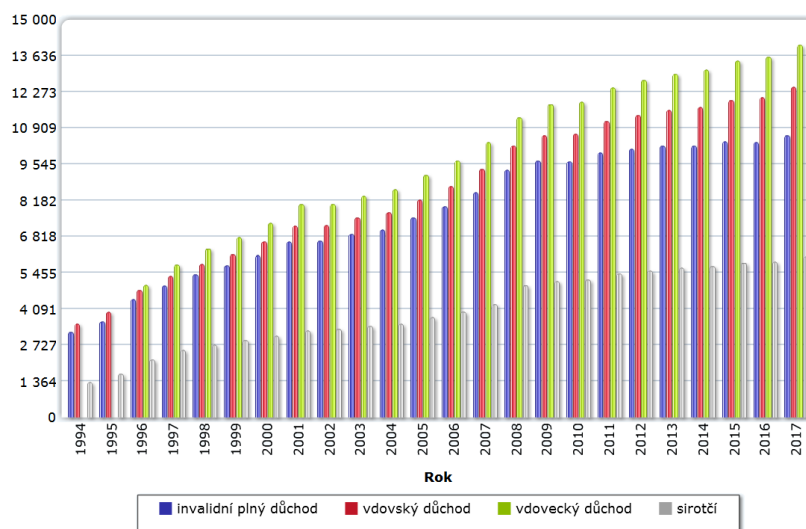
Zdroj: Český statistický úřad, 2018a

Tab. 7 - Příjemci sirotčích důchodů a průměrná výše tohoto důchodu ve Zlínském kraji v letech 2015 - 2017

	Příjemci důchodů			Průměrná měsíční výše důchodu		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Sirotčí důchod	2 574	2 441	2 318	5 915Kč	5 953Kč	6 191Kč

Zdroj: Český statistický úřad, 2018b

Obr. 3 - Průměrná výše vdovského, vdoveckého a sirotčího důchodu v České republice mezi lety 1994 až 2017

Zdroj: Český statistický úřad, 2018c

Výživné

Jak již bylo výše zmíněno, rozvodem manželství rozhodně nekončí rodičovství, čili vyživovací povinnost vůči dítěti. Obecně můžeme říci, že dítě má i po rozvodu právo podílet se na životní úrovni svých rodičů. V realitě tomu tak ale obvykle není a dítě tedy sdílí životní úroveň pouze s jedním rodičem, tedy samoživitelem. Stanovení výše výživného je velmi individuální, dá se ale říci, že druhý rodič by měl na výživu svého dítěte přispívat dle svých možností, schopností a majetkových poměrů (Radimská, 2003, s. 12). Výše výživného může být stanovena na základě dohody obou partnerů, případně tuto výši stanoví soud. Při rozhodování o výši alimentů se přihlíží hned k několika faktorům, jako jsou příjmy obou rodičů, majetkové poměry či věk dítěte. K tomuto účelu slouží tzv. orientační tabulka pro výpočet výživného, která určuje, kolik procent z čisté mzdy by rodič měl přispívat na své dítě (Vím víc, 2018).

Tab. 8 - Orientační tabulka pro výpočet výše výživného

Věk dítěte	% z čisté mzdy
0 – 5 let	11 – 15 %
6 – 9 let	13 – 17 %
10 – 14 let	15 – 19 %
15 – 17 let	16 – 22 %
18 let a více	19 – 25 %

Zdroj: Vím víc, 2018

Vyživovací povinnost se však netýká pouze dítěte, ale také partnerů vzájemně. Dle zákona mají manželé nárok na stejnou životní úroveň. Tato vzájemná vyživovací povinnost manželů (nikoliv však pouze nesezdaných párů) platí tedy i v případě, že spolu nesdílejí společnou domácnost. Také po rozvodu může jeden z manželů požádat o stanovení vyživovací povinnosti vůči němu i dítěti, a to především pokud jeden z manželů po rozvodu strádá a není schopen se uživit, přičemž tato neschopnost pramení právě z manželství. V praxi se pak tedy může jednat o případ, pokud žena po rozvodu pečuje o malé nebo nemocné dítě nebo pokud se rozvod jakkoliv negativně podepsal na zdraví jednoho z manželů. Čas-

tým příkladem také bývá, pokud žena v manželství delší dobu pečuje o děti a domácnost, ztrácí následně její kvalifikace na hodnotě a může tedy následně mít problémy s nalezením vhodného pracovního místa. V případě stanovení výživného na jednoho z partnerů se bere v potaz především délka manželství, doba od rozvodu, zda se bývalý partner pokusil pomoci s hledáním zaměstnání nebo zda se bývalý partner podílel na péči o domácnost před rozvodem. Výjimku v nároku na výživné však tvoří neprovdaná matka. Tato žena má na výživné nárok i za předpokladu, že s otcem svého dítěte nežije, a to po dobu dvou let po narození dítěte. Otec je také povinen se podílet na nákladech spojených s těhotenstvím a porodem (Peníze.cz, 2016).

Výše stanoveného výživného přitom v žádném případě nenahrazuje výpadek finančních příjmů druhého rodiče. Rodič samoživitel se tak dostává do velmi složité finanční situace. Český statistický úřad v roce 2012 vyčíslil náklady spojené s výchovou dítěte přibližně na 7 000 Kč měsíčně (Kroutilová Nováková, Vaculíková, Podaná, 2016, s. 8). Průměrné výživné na jedno dítě se však nejčastěji pohybuje od 2 000 Kč do 3 500 Kč za měsíc. Ze statistik také vyplývá, že otcům bývá stanovováno vyšší výživné než ženám, to logicky souvisí s jejich postavením na trhu práce a vyšším finančním ohodnocením (Peníze.cz, 2017). Ačkoliv se tedy výše výživného nepohybuje příliš vysoko, mnoho rodičů ho platí pouze v prvních měsících po rozvodu, a téměř 40 % (někdy se udává až 50 %) rodičů pak stanovené výživné neplatí vůbec, přičemž téměř vždy se jedná o otce dítěte, který nepřispívá matce samoživitelce. Neplacení výživného je přitom považováno za trestný čin. V rámci České republiky se dokonce považuje za třetí nejčastěji spáchaný trestný čin, za který může neplatič dostat až rok vězení (Kroutilová Nováková, Vaculíková, Podaná, 2016, s. 8). Pokud tedy například otec neplatí alimenty matce samoživitelce, tato žena se může výživného domáhat pomocí exekuce. Od roku 2013 navíc tato žena může požádat, aby exekutor neplaticímu otci zabavil řidičské oprávnění, které mu bude navráceno až po splacení celého dluhu. Toto opatření se však netýká těch osob, které potřebují řidičské oprávnění k výdělečné činnosti, například tedy pokud se jedná o řidiče z povolání. Počet rodičů, kteří neplatí alimenty na své děti, však neustále zvyšuje. Dohromady tito rodiče na výživném dluží přibližně třináct miliard Kč (Peníze.cz, 2017). Česká republika se přitom již několikrát pokusila připravit opatření, v případě, že rodiče nebudou na své dítě přispívat, a to pomocí tzv. zákona o zálohovaném výživném. Tento zákon by měl zajistit, že v případě výpadku alimentů tuto částku samoživitelce zaplatí stát, který bude peníze následně vymáhat po neplatiči (Český rozhlas, 2018). Příznivci tohoto zákona zdůrazňují

efektivní řešení sociálního problému, a to především v zájmu dětí a často odkazují na praxi ze zahraničí, kde podobné zákony fungují. Tento návrh zákona má však i svou stinnou stránku, to je vysoké finanční zatížení státního rozpočtu s velmi nízkou předpokládanou mírou návratnosti či vymahatelnosti, dále také velké administrativní zatížení či možnost zneužití zákona rodiči (Kroutilová Nováková, Vaculíková, Podaná, 2016, s. 9).

Porodné

Jedná se o jednorázovou dávku, která je určena jak úplným tak i neúplným rodinám s nízkými příjmy. Cílem této dávky je alespoň částečné pokrytí nákladů spojených s narozením dítěte. Nárok na tuto dávku má tedy žena, pokud její příjem, případně příjem celé rodiny, za poslední čtvrtletí nepřesáhnul 2,7 násobek životního minima. Při prvním živě narozeném dítěti činí porodné 13 000 Kč, u druhého dítěte se snižuje na 10 000 Kč. V případě vícečetného porodu má matka nárok na 23 000 Kč (Příspěvky.cz, 2018b).

Peněžitá pomoc v mateřství a rodičovský příspěvek

Rodičovskému příspěvku předchází tzv. peněžitá pomoc v mateřství, na kterou má nárok matka po dobu 28 týdnů v období před a těsně po porodu. Do konce roku 2007 matkám samoživitelkám náležela tato pomoc po dobu 37 týdnů, od ledna 2008 bylo však toto zrušeno. Následný rodičovský příspěvek pak mohou využívat, jak matky, tak i otcové. Hlavním úkolem rodičovského příspěvku je alespoň částečně kompenzovat výpadek příjmu ze zaměstnání kvůli péči o malé dítě. Tento příspěvek se vyplácí maximálně do 4 let věku dítěte, přičemž délku vyplácení si rodič může stanovit sám. Výše rodičovského příspěvku činí 220 000 Kč, přičemž čím delší je doba vyplácení, tím nižší je měsíční vyplácená částka (Paulusová, Vašíčková, 2014, s. 40). Statistika z června roku 2018 uvádí, že 72 735 jedinců pobíralo rodičovský příspěvek do 6 000 Kč za měsíc, 145 887 jedinců pobíralo rodičovský příspěvek ve výši 6 000Kč až 7 600 Kč za měsíc a 66 224 jedinců pobíralo rodičovský příspěvek ve výši nad 7 600Kč za měsíc. Aktuálním tématem je také zvýšení rodičovského příspěvku, na kterém se dohodly ministryně práce a sociálních věcí Jana Maláčová a ministryně financí Alena Schillerová. Rodičovský příspěvek by se tedy od roku 2020 měl zvýšit na celkovou částku 300 000 Kč (Česká televize, 2018).

Přídavek na dítě

Přídavek na dítě je možné nazvat tzv. testovanou dávkou, což znamená, že přiznání tohoto přídavku se odvíjí od příjmu rodiny, případně samoživitele (Paulusová, Vašíčková, 2014, s. 40). Nárok na tento příspěvek má nezaopatřené dítě, pokud příjem celé rodiny nepřesáh-

nul 2,7 násobek životního minima rodiny. Příjem rozhodný pro získání dávky se posuzuje za poslední čtvrtletí. Výše přídavku je vázaná na věk dítěte (Nebojute se zákony, 2018, s. 111). Od roku 2018 existuje tzv. zvýšená výměra přídavku na dítě, na kterou má nárok rodina, ve které alespoň jeden z rodičů pracuje, tedy má příjem ze závislé činnosti.

Tab. 9 - Výše přídavku na dítě

	Základní výměra přídavku na dítě	Zvýšená výměra přídavku na dítě
Do 6 let	500 Kč / měsíc	800 Kč / měsíc
6 až 15 let	610 Kč / měsíc	910 Kč / měsíc
15 až 26 let	700 Kč / měsíc	1000 Kč / měsíc

Zdroj: Integrovaný portál MPSV, 2018

Příspěvek na bydlení

Tato dávka je určena, jak rodinám, tak také jednotlivcům s nízkými příjmy, bez ohledu na to, zda jsou pouze podnájemníky či majiteli bytu. Náleží tedy vlastníkově či nájemci bytu, který zde má nahlášené trvalé bydliště, pokud 30 % jeho příjmů nebo příjmů celé rodiny (v Praze 35 %) není dostačujících k pokrytí nákladů domácnosti a současně těchto 30 % (v Praze 35 %) je nižší, než jsou normativní náklady stanovené zákonem (Petrášek, 2014, s. 49). Normativní náklady zahrnují nájemné, služby a energie, které se propočítávají dle průměrné spotřeby na počet osob v domácnosti (Nebojute se zákony, 2018, s. 112).

Podpora při ošetřování člena rodiny – tzv. ošetřovné

Tato podpora náleží zaměstnanci, který není schopen pracovat z důvodu, že pečuje o nemocné dítě mladší 10 let, případně o zdravé dítě do 10 let, a to z důvodu uzavření školského zařízení, které dítě obvykle navštěvuje, pokud byla dítěti nařízena karanténa, případně pokud osoba pečující o toto dítě onemocněla. Podmínkou pro získání této dávky je společná domácnost ošetřovatele a ošetřovaného. Tato podpora se vyplácí zaměstnanci po dobu maximálně 9 kalendářních dní, u rodičů samoživitelů pak maximálně 16 kalendářních dní. Výše ošetřovného pak činí 60% upraveného denního vyměřovacího základu (Česká správa sociálního zabezpečení, 2017). Od června roku 2018 začalo platit tzv. dlouhodobé ošetřov-

né, které na rozdíl od krátkodobého není vázáno na společnou domácnost ošetřovatele a ošetřovaného. Nárok na tuto podporu má pak osoba, která pečuje o osobu vyžadující dlouhodobou péči a z toho důvodu nenavštěvuje zaměstnání. Podmínkou však je, že ošetřovaná osoba byla hospitalizována v nemocenském zařízení po dobu alespoň 7 dnů a následný stav vyžaduje péči jiné fyzické osoby po dobu minimálně 30 kalendářních dnů. Výše této podpory činí taktéž 60% upraveného denního vyměřovacího základu, přičemž maximální délka této podpory je 90 kalendářních dnů (Česká správa sociálního zabezpečení, 2018).

Dávky hmotné nouze

Za osobu v hmotné nouzi můžeme považovat takovou osobu, která po odečtení průměrných nákladů na bydlení nedosahuje částky živobytí a sama není schopna si tento příjem zvýšit. „*Příjmy této osoby a její celkové sociální a majetkové poměry tedy neumožňují uspokojení základních životních potřeb na úrovni ještě přijatelné pro společnost*“. Mezi dávky státní sociální podpory patří příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc. Příspěvek na živobytí je základní dávkou hmotné nouze. Výše tohoto příspěvku je individuální a stanovuje se pro každou posuzovanou osobu samostatně. Při posuzování nároku na tuto dávku se také hodnotí možnost zvýšení příjmu vlastní prací, uplatněním nároků či pohledávek, případně prodejem či jiným využitím majetku (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2018). Druhou dávkou je pak doplatek na bydlení, který je však vázán na získání příspěvku na bydlení. Tato dávka pomáhá uhradit náklady spojené s bydlením. Nárok na tuto dávku má jedinec či rodina, pokud z jejich příjmů po zaplacení nákladů na bydlení nezůstává částka na živobytí (Peníze.cz, 2018). Poslední je pak mimořádná okamžitá pomoc, která je určena především těm jedincům, kteří se neočekávaně ocitnou v situaci, kterou je třeba bezodkladně vyřešit. Může se jednat například o živelné katastrofy nebo i situace, kdy se jedinec či rodina náhle ocitnou tzv. na ulici. Výše této dávky je individuální, může však dosáhnout maximálně 51 150 Kč, to však pouze za předpokladu devastující ztráty bydlení například důsledkem živelné katastrofy (Příspěvky.cz, 2018a).

3.2 Nepřímá finanční podpora

Hlavními nástroji nepřímé finanční podpory chudým rodinám jsou především odečty a daňové slevy nebo bonusy. Díky těmto opatřením se vláda snaží stabilizovat rodinný rozpočet neúplných rodin (Maminka.cz, 2018). Nejvýznamnější změnou v roce 2018 je daňová sleva na dítě. Na tuto slevu má nárok rodič, který vyživuje nezaopatřené dítě, a společně žijí ve společné domácnosti. Tato sleva se navíc od roku 2018 ještě navýšila, což můžeme vidět v následující tabulce.

Tab. 10 - Daňová sleva na dítě (roční částka za zdaňovací období)

	Sleva na první dítě	Sleva na druhé dítě	Sleva na třetí a každé další dítě
Rok 2014	13 404 Kč	13 404 Kč	13 404 Kč
Rok 2015	13 404 Kč	15 804 Kč	17 004 Kč
Rok 2016	13 404 Kč	17 004 Kč	20 604 Kč
Rok 2017	13 404 Kč	19 404 Kč	24 204 Kč
Rok 2018	15 204 Kč	19 404 Kč	24 204 Kč

Zdroj: Aktuálně.cz, 2018

Jako další pak může rodič samoživitel využít tzv. slevu za umístění dítěte do školky. Díky této slevě si tak takový rodič bude moci za rok 2018 odečíst až 12 200 Kč, tedy o 1 200 Kč více než v předchozím roce (Maminka.cz, 2018)

Další snahou podpořit chudé či neúplné rodiny jsou doplatky na léky a očkování. Nemoc dítěte přináší pro samoživitele nečekané a neplánované výdaje, které mohou často ohrozit rodinný rozpočet. Pokud je tedy dítě často nemocné a rodič zaplatí za doplatky na lécích více než 1 000 Kč ročně, pojišťovna mu peníze nad tuto částku opět vrátí. Důležitým faktem však zůstává, že pojišťovny po tento výpočet počítají s cenou léků s nejnižším doplatkem, danou účinnou látkou a totožnou aplikací. Co se týče očkování proti závažným nemocem, to bude u vybraných pojištěnců hrazeno, což je však nutné si ověřit u vlastní pojišťovny (Maminka.cz, 2018).

3.3 Nefinanční podpora

Neúplné rodiny se snaží podporovat také mnohé nestátní, neziskové či jiné organizace, asociace, kluby atd. Mezi nejznámější patří **Asociace neúplných rodin**. Tato asociace se angažuje mimo jiné také ve zlepšení legislativy upravující podporu samoživitelů. Dále poskytuje základní poradenství pro samoživitele, zabývá se vymáháním výživného nebo upřesňuje a vysvětluje podmínky pro získávání příspěvků potřebným rodinám (Asociace neúplných rodin, 2018). V případě samoživitelů, kteří se potýkají s problémem neplacení výživného od jejich bývalých partnerů, svou pomoc nabízí také stránky **Vaše výživné.cz**, které provozuje právě Asociace neúplných rodin. Tyto stránky poskytují bezplatné právní a psychologické poradenství pro rodiče samoživitele. Těmto rodičům tedy radí jak se domoci výživného, na které mají nárok. Jednotlivé případy rodičů samoživitelů konzultují s advokáty a exekutory a snaží se tak samoživiteli pomoci (Vaše výživné.cz, 2018).

Jako další můžeme zmínit například **Klub svobodných matek**, který se zaměřuje na pomoc všem matkám samoživitelkám v České republice. Jedná se o neziskovou organizaci, jejímž cílem je pokud možno maximální podpora matek samoživitelek, chtějí dosáhnout jejich plného sociálního začlenění do společnosti. Poskytují také komplexní informace o této problematice, návody pro běžné životní situace samoživitelek, online poradnu a také bezplatnou právní pomoc při domáhání se výživného (Klub svobodných matek, 2018).

APERIO, neboli **Společnost pro zdravé rodičovství** se snaží vytvářet podmínky pro zdravé rodičovství, pomáhá rodičům vyrovnat se se stále se měnícími nároky dětí i společnosti, pokouší se v rodinách vytvářet bezpečné zázemí, u zaměstnavatelů prosazuje rovné podmínky pro muže i ženy a obecně se snaží do společnosti přinášet aktuální témata. Tato společnost také realizuje mnoho projektů zaměřených především na rovné příležitosti pro muže i ženy a návrat samoživitelek na trh práce (APERIO, 2018). Projekt **Sólo rodiče** provozuje právě organizace APERIO. Snahou tohoto projektu je posílit postavení samoživitelů na trhu práce, přičemž se zaměřují na aktéry (úřady, zaměstnavatele, neziskové organizace atd.), kteří se samoživiteli pracují a mohou jejich situaci ovlivnit a změnit. Významnou součástí je pak také mapování samoživitelů v České republice a jejich vzájemnou podporu a pomoc (Sólo rodiče, 2018).

Charitativní projekt s názvem **WOMEN FOR WOMEN** taktéž poskytuje samoživitelům sociální či právní poradnu, nabízí také osobní konzultace a tedy individuální řešení problému. Dle samotných zakladatelů tohoto projektu ženy samoživitelky díky jejich pomoci

naleznou podporu a útěchu, finanční pomoc, právní a sociální poradenství, ale také teplé lidské slovo (Women for women, 2018). Tato organizace také v roce 2015 vydala svou vlastní knihu *Jak přežít první (k)rok: praktický průvodce nejrizikovějším obdobím samoživitelství*, ve které popisuje především základní problémy a otázky, se kterými se samoživitelé potýkají, a pak také následně způsob řešení a rady odborníků. Výtěžky z této knihy pak putují na pomoc rodičům samoživitelům (Brůhová, 2015).

Pomoci budoucím matkám samoživitelkám může také organizace **Hnutí pro život**, které podporuje především těhotné ženy v bezvýhodné životní situaci, bez partnera, nebo které jsou jistými okolnostmi tlačeny k podstoupení interrupce (Hnutí pro život, 2018).

Matky samoživitelky také mohou požádat o pomoc z různých nadací, jako je například **Nadace Agrofert**, **Nadace Terezy Maxové** nebo **Nadace J&T**. Nadace Agrofert přímo vytvořila projekt s názvem Fond pro rodiče samoživitele, díky kterému se snaží pomoci aktivním rodičům samoživitelům v jejich nelehké snaze najít východisko z jejich tíživé životní situace. Tyto fondy poskytují rodičům samoživitelům především finanční podporu, a to pomocí jednorázového příspěvku či dlouhodobější pomoci.

Ženy samoživitelky pak mají možnost využívat také některých sociálních služeb, nejčastěji se jedná o azylové domy pro matky s dětmi, azylové domy pro osamělé rodiče s dětmi, azylové domy pro ženy a matky s dětmi, charitní domovy pro matky s dětmi v tísní či jiné podobné domovy pro matky s dětmi. Tyto služby pak ženám samoživitelkám poskytují mimo jiného především ubytování a dočasné zázemí.

Dle výzkumů realizovaných v minulých letech v České republice můžeme obecně říci, že 89 % dotázaných matek samoživitelek považuje za správné, aby stát nějakým způsobem zvýhodňoval osamělé rodiče s dětmi před úplnými rodinami. Dále 79 % z dotázaných matek samoživitelek však považuje již existující opatření v oblasti sociální politiky za částečně nebo zcela nedostačující. Také můžeme konstatovat, že tyto matky preferují spíše finanční podporu před jinými formami pomoci, přičemž více než 80 % dotázaných uvádí, že stát by měl vyplácet vyšší dávky než doposud. Mnoho neúplných rodin je přímo závislých na dávkách od státu a případný výpadek či razantní snížení dávky by pro ně mohlo být devastující. Přibližně pro 90 % těchto rodin by pak výpadek sociální pomoci od státu znamenalo velmi negativní zásah do rodinného rozpočtu a velké finanční potíže (Šťastná, 2009, s. 48-49).

4 ŽIVOTNÍ SPOKOJENOST

V dřívějších dobách se pozitivním stránkám lidského života nevěnovala příliš velká pozornost. Psychologie, jakožto vědní obor, se zaměřovala především na témata, která byla pro jedince spíše bolestná. Psychologové usilovali o popsání a především pochopení zdrojů a příčin osobní nepohody u lidí, zkoumali také, jak tyto negativní situace a stavy lépe překonávat a vyrovnat se s nimi. Od 80. let 20. století pak můžeme hovořit o systematickém výzkumu pozitivních vztahů a osobní pohody. Vznikl také samostatný obor Psychologie osobní pohody, který se ovšem na přelomu tisíciletí postupně přeformoval v tzv. Pozitivní psychologii. Během posledních dvou desetiletí došlo k dalším výrazným změnám na poli pozitivní psychologie. Spokojenost a osobní pohoda se dostaly do popředí zájmu zkoumání a postupně se staly jedním z nejvíce studovaných témat v psychologii. Dle databáze vědeckých časopisů v oblasti sociálních věd ProQuest bylo od roku 1996 do roku 2006 publikováno více než 22 000 článků s klíčovým pojmem „well-being“, neboli osobní pohoda či spokojenost (Blatný, 2010, s. 197).

Pozitivní psychologie se zaměřuje především na kladné psychologické jevy jako je například duševní zdraví, radost, duševní svěžest, síla atd. Hlavním cílem pozitivní psychologie zůstává celková psychická pohoda jedince či skupiny lidí. Jedním z dalších dílčích cílů pozitivní psychologie je snaha zdůraznit, že ve společnosti se nevyskytují pouze negativní psychologické jevy, ale že je také třeba věnovat pozornost jevům pozitivním. Proč se však pozitivní psychologie začala rozvíjet až v pozdějších letech a je na ni kladen důraz v současnosti? Souvislost můžeme vidět v měnící se společnosti, zvyšujícími se nároky a negativními přístupy některých jedinců. Právě v dnešní době je nesmírně důležité pečovat o zdravý psychický vývoj, o kvalitní sociální život každého jedince, budování nejlepších kvalit života a také vedení smysluplného života (Křivohlavý, 2010, s. 7-11).

Životní spokojenost (life satisfaction) je tedy v současné době poměrně velmi zkoumaný, i když ne příliš jasně vymezený jev. Doposud neexistuje žádná jednotná definice životní spokojenosti, a tudíž ji každý autor vnímá a definuje odlišně. Dle velkého psychologického slovníku můžeme říci, že pojem *životní* znamená vztahující se k životu (Hartl, Hartlová, 2010, s. 700). Pojem *spokojenost* pak znamená příjemný pocit z dobrých vztahů a dobře vykonané činnosti, který může být demotivující, trvá-li déle (Hartl, Hartlová, 2010, s. 544). Běreš (2013, s. 21-25) ve své publikaci uvádí, že spokojenost by měla být primárním cílem každého z nás. Tvrdí, že štěstí či úspěch jsou věci pomíjivé, zatímco trvalá spokojenost

přináší člověku mnohem více. Spokojený člověk by měl také na okolí spokojeně působit, měl by to prokazovat svými činy, vztahy či celkovým postojem k životu. Dle tohoto autora také existuje osm oblastí života člověka, které by měl mít každý v rovnováze, aby se cítil spokojený. Mezi tyto oblasti patří: spánek, rodina, práce, cestování, jídlo, hygiena, záliby a relaxace. Pokud se zaměříme konkrétně na životní spokojenost jedince, uvedeme si zde jednu z nejčastěji citovaných definic životní spokojenosti od Blatného, který říká, že: „*životní spokojenost je vědomé, globální hodnocení vlastního života jako celku*“ (Blatný, 2005, s. 85). Pojem životní spokojenost je ve výzkumné oblasti nejčastěji využívána k vyjádření osobní či subjektivní pohody. To je dáno také tím, že pojem životní spokojenost má k pojmu osobní pohoda významově nejbližší (Blatný, 2010, s. 199). V souvislosti s pojmem životní spokojenost často můžeme zaregistrovat pojmy jako osobní pohoda, subjektivní blaho, well-being, kvalita života, či štěstí. Ačkoliv každý z nás dokáže intuitivně odhadnout, co tyto pojmy představují, je velmi těžké je přesně definovat a popsat oblasti jejich zkoumání. Tyto pojmy se vzájemně prolínají a ovlivňují, proto pak často dochází k nedorozuměním či diskrepancím při zkoumání těchto oblastí. Všechny tyto pojmy však mají něco společného - zdůrazňují subjektivní hodnocení člověka, tedy, že lidé jsou spokojeni, pokud se tak cítí a tvrdí, že se tak cítí (Hamplová, 2006, s. 11-13). Hodačová et al. (2015, s. 317) dále dodává, že na rozdíl od spontánních pocitů nebo štěstí, je životní spokojenost poměrně stálým jevem, tedy, že vykazuje poměrně značnou stabilitu v čase. Životní spokojenost je také možné odvodit od spokojenosti se čtyřmi základními oblastmi života – sociální kontakty a rodina, práce a každodenní aktivity, zdraví a příjem (Nešporová, Hamplová, 2014, s. 186).

Můžeme také rozdělit dva základní typy teorií životní spokojenosti. První jsou tzv. „*bottom-up theories*“ neboli teorie zdola nahoru. Dle těchto teorií je životní spokojenost chápána jako výsledek uspokojení v několika oblastech života jako je například práce, vztahy, rodina, přátelé, osobní rozvoj či zdraví. Spokojenost v těchto jednotlivých oblastech pak ovlivňuje a determinuje naši celkovou životní spokojenost. Druhým typem jsou pak tzv. „*top-down theories*“, neboli teorie shora dolů. Dle těchto teorií naopak naše celková životní spokojenost ovlivňuje a určitým způsobem určuje spokojenost v jednotlivých oblastech našeho života (Positive psychology program, 2018).

Životní spokojenost, kvalitu života či osobní pohodu zkoumá nespočet různých oborů, které se zabývají společností. Můžeme zmínit například obecnou psychologii, sociální psychologii, obecnou antropologii, kulturní antropologii, medicínu, psychiatrii, obecnou so-

ciologii, regionální sociologii, ekologii či politologii (Heřmanová, 2012, s. 409). To, zda se dá životní spokojenost, osobní pohoda nebo štěstí změřit, zůstává i nadále otázkou. Psychologové sice již vyvinuli několik poměrně složitých indexů k měření spokojenosti, i přesto ale základním hodnocením zůstává několik málo otázek nebo pouze jedna základní otázka – to, zda lidé o sobě mohou říci, jak jsou spokojeni a šťastni. Tento postup se často setkává s kritikou argumentující faktem, že se může jednat pouze o momentální psychické rozpoložení člověka, nikoliv skutečnou životní spokojenost. Je ale prokázáno, že výkyvy nálad se obvykle pohybují kolem stabilního průměru, zatímco hodnocení životní spokojenosti je poměrně stabilní a dlouhodobé (Hamplová, 2006, s. 13). Můžeme říci, že neexistuje objektivní způsob, jak životní spokojenost změřit. Při hodnocení životní spokojenosti se vždy jedná o subjektivní pocity a vyjádření, obvykle za využití běžných technik jako jsou průzkumy, dotazníky či rozhovory. Za zmínku stojí například metoda měření životní spokojenosti Satisfaction With Life Scales (SWLS), kterou vytvořil Ed Diener. Ta se skládá z pěti různých tvrzení, které respondenti hodnotí na stupnici od 1 do 7 (rozhodně nesouhlasím až rozhodně souhlasím). Těchto pět tvrzení se týká pěti základních oblastí života jedince, dle kterých se pak usuzuje míra celkové životní spokojenosti tohoto jedince. Dalším měřítkem životní spokojenosti je například Dotazník indexu životní spokojenosti od autorů Neugartena, Havighursta a Tobina. Tento dotazník obsahuje celkem 20 položek, které následně vytvářejí a udávají celkovou míru kvality života. Zde respondenti odpovídají na stupnici od 1 do 3 (nesouhlasím, nevím, souhlasím), přičemž čím vyššího počtu bodů jedinec dosáhne, tím vyšší je jeho životní spokojenost (Positive psychology program, 2018). Velmi významný a často používaný je také Dotazník životní spokojenosti od Fahrenberga, Myrteka, Schumachera a Brählera. Tento dotazník posuzuje celkovou životní spokojenost jedince i jeho životní spokojenost v deseti významných oblastech jeho života. Každá z deseti oblastí pak obsahuje 7 položek, na které respondenti odpovídají na škále od 1 do 7 (velmi nespokojen až velmi spokojen).

4.1 Determinanty životní spokojenosti

Faktorů, které ovlivňují životní spokojenost, existuje nespočet. Můžeme zde zařadit například míru nároků a schopnost se jim přizpůsobit, schopnost sebezpřijetí, mít sám sebe rád nebo celkový životní postoj (Hodačová et al., 2015, s. 317). Jako nejvýznamnější determinanty životní spokojenosti autoři uvádějí:

Pohlaví / gender

Vztah mezi genderem a životní spokojeností není nijak razantní, přesto je v mnoha publikacích uváděn jako jeden z významných determinantů životní spokojenosti. Některé provedené studie nepotvrdily významné rozdíly v celkové spokojenosti v závislosti na genderu, jiné studie prokázaly jistý vztah, který je ovšem vzhledem k ostatním faktorům poměrně málo výrazný (Hamplová, 2006, s. 15).

Věk

Důležitost věku se jeví v souvislosti s životní spokojeností jako významná. Je prokázáno, že starší lidé vedou obvykle více spořádaný život, méně riskují, vyhýbají se konfliktům a drogám, často také bývají spokojenější se svou prací, jelikož se během svého života často propracovali k vyšším pozicím, tedy i vyšším příjmům. Protipólem ovšem s rostoucím věkem zůstává zhoršení fyzického a často i mentálního zdraví, problémy s pamětí, pozorností, soběstačností či omezení sociálních kontaktů. V současné společnosti bohužel i nadále převažují spíše negativní důsledky stárnutí, tudíž i negativnější spokojenost s životem (Hamplová, 2006, s. 16).

Vzdělání, zaměstnání

Výše vzdělání často přímo úměrně souvisí s výší příjmů, tedy se zaměstnáním. Vyšší příjmy pak zvyšují životní standard jedince, což se následně odráží v životní spokojenosti. Také prestiž zaměstnání hraje v hodnocení životní spokojenosti významnou roli. Více vzdělaní lidé mají také menší pravděpodobnost ztráty zaměstnání, a pokud se tak stane, mají vyšší pravděpodobnost nalezení nového zaměstnání než lidé méně vzdělaní. Životní spokojenost také významně ovlivňuje fakt, zda jsou lidé v zaměstnání šťastní a spokojení. To se odvíjí od typu zaměstnání a hodnoty, které jedinec této práci připisuje (Hamplová, 2006, s. 16-19).

Rodinný stav, manželství

Dle dosud provedených výzkumů bylo prokázáno, že ženatí muži či vdané ženy jsou se svým životem více spokojeni než lidé žijící single, v nesezdaném soužití či rozvedení. Tito jedinci také méně trpí depresemi či jinými psychickými problémy – to je vysvětleno faktem, že manželství poskytuje oběma jedincům emocionální, ale také praktické zázemí, lepší zapojení do sociálních sítí a silnější sociální podporu. Manželství také velmi významně napomáhá udržovat a budovat lidskou identitu. Nejen rodinný stav, ale i kvalita tohoto

vztahu, tedy to, zda jsou lidé se svým vztahem spokojeni, ovlivňuje celkové hodnocení vlastního života (Hamplová, 2006, s. 17).

Rodičovství

V souvislosti s rodičovstvím a životní spokojeností je nutné zmínit pojem rodičovský paradox. Jedná se o fenomén, kdy se lidé chtějí stát rodiči, protože se domnívají, že jejich život bude následně šťastnější a více naplněný než život bez dětí. Bohužel tento předpoklad se u většiny lidí nepotvrdí a jejich život rodičovství šťastnější nečiní. Z již provedených výzkumů však nelze jednoznačně stanovit, zda rodičovství zvyšuje či snižuje míru životní spokojenosti. Existují zde i další ovlivňující faktory, jako například kvalita vztahu mezi rodičem a dítětem. Předpokládá se ovšem mírně negativní dopad rodičovství na životní spokojenost, a to především kvůli ekonomickému i časovému zatížení rodičů, to je navíc mnohonásobně umocněno u rodičů samoživitelů (Nešporová, Hamplová 2014, s. 186-188).

Sebepojetí

Celkové sebepojetí, tedy poznatky a přesvědčení o sobě samém, velmi významně ovlivňují náš život a naši životní spokojenost. Velkou roli také hraje sociální identita, celková vyrovnanost, duševní zdraví či smysluplnost existence. Celkové sebepojetí je tvořeno kognitivní (sebepoznání), emocionální (sebehodnocení) a konativní (sebekontrola) složkou. Sebepojetí každého z nás se také postupně vyvíjí - člověk se postupně zbavuje závislosti na tom, co si o něm myslí druzí, a zaměřuje se především na vnímání sebe samého, svůj vnitřní klid, vnitřní identitu atd. Sebepojetí má dvě základní funkce v životě každého jedince: slouží jako nástroj orientace, to znamená, že nám pomáhá orientovat se ve společenských, citových či časových vztazích. Stabilizace činnosti pak utváří druhou a neméně důležitou funkci. Významem této stabilizace je, že každý člověk má o sobě samém určité představy a vjemy, které jsou však poměrně stabilní a ne příliš často se mění (Fialová, Krch, 2012, s. 13-22).

Také životní události, osobnostní charakteristiky či sebehodnocení výrazně ovlivňují celkové hodnocení vlastního života jedince (Hodačová et al., 2015, s. 317). Co se týče životních událostí (jak pozitivních, tak i negativních) v souvislosti k životní spokojenosti člověka, mohou způsobovat dočasné změny v osobní pohodě a spokojenosti, ale po odeznění těchto událostí a přizpůsobení se novým okolnostem, se osobní pohoda člověka obvykle vrací na dřívější úroveň. Udává se, že osobní pohodu a spokojenost ovlivňují jen události nastalé během posledních tří měsíců. Osobnostní faktory jsou pak považovány za nejčastě-

jší subjektivní proměnné, které jsou spojovány s predikcí životní spokojenosti i sebehodnocením. Sebehodnocení je považováno za velmi podstatnou složku životní spokojenosti. Z již realizovaných výzkumů vyplývá, že životní spokojenost je obvykle spojena s vyšší mírou sebehodnocení, vyšší mírou extravertze, a tudíž logicky nižší mírou neuroticismu, také s vyšším uplatněním či dobrým zdravotním stavem (Snopek et al., 2010, s. 522-523). Ačkoliv je sebehodnocením úzce spjata s životní spokojeností, variabilita obou těchto proměnných je společná přibližně jen z padesáti procent. Vždy totiž nalezneme jedince, kteří jsou spokojeni sami se sebou, ale nespokojeni se svým životem či naopak. Hodnocení sebe či svého života se vždy opírá o srovnávání aktuálního stavu se stavem předpokládaným nebo žádoucím. V případě hodnocení životní spokojenosti hovoříme o ideální představě vlastního života. (Blatný, 2005, s. 86-90)

Mezi další faktory ovlivňující životní spokojenost řadíme školu, sociální vztahy či socioekonomický status (Hodačová et al., 2015, s. 316). Sobotková, Reiterová a Hurníková (2011, s. 140) ještě dále přidávají demografické faktory, sociální faktory a biologické faktory, tedy zdraví jedince.

Všechny tyto jednotlivé faktory jsou vzájemně provázány, a proto lidé, kteří jsou spokojeni v jedné oblasti, bývají obvykle spokojeni i v další oblasti či oblastech. Tento fakt můžeme vysvětlit jako obecnou psychologickou tendenci k optimismu, případně naopak pesimismu (Hamplová, 2006, s. 11).

4.2 Osobní pohoda / well-being

Osobní pohodu (well-being) je možné definovat jako „*dlouhodobý či přetrvávající emoční stav, ve kterém je reflektována celková spokojenost člověka s vlastním životem*“. Jak jsme již zmínili, osobní pohoda má velmi úzký a propojený vztah se životní spokojeností. Neexistuje jednotná shoda, jaký tento vztah vlastně je, někteří autoři například uvádí, že osobní pohoda se skládá z několika částí, kterými jsou: štěstí, životní spokojenost, spokojenost ve významných oblastech života, sebehodnocení nebo sebeúcta (Blatný, 2010, s. 198). To, zda je životní spokojenost součástí osobní pohody, zda je tomu naopak nebo zda se jedná o pojmy paralelní či dokonce totožné, zůstává i nadále diskutabilní. Snopek et al. (2010, s. 522) například uvádí, že osobní pohoda je subjektivní částí kvality života, která odráží objektivní faktory v životě jedince, kterými jsou například zdravotní stav nebo socioekonomický status. Obecně můžeme říci, že osobní pohoda se skládá ze dvou složek –

kognitivní a emoční. Snopek et al. (2010, s. 522) i Blatný (2010, s. 198) shodně uvádějí, že kognitivní aspekty představují životní spokojenost, tedy vědomé hodnocení vlastního života jako celku. Tato spokojenost, jak již bylo zmíněno, souvisí s dílčími oblastmi v životě jedince, jako je například rodina, přátelé, vzdělání, zaměstnání atd. Emoční aspekty naopak představují, jak krátkodobé, tak i dlouhodobé pozitivní i negativní emoce, které člověk prožívá, různé nálady, emoce či štěstí. Snopek et al. (2010, s. 522) tvrdí, že emoční aspekty vyjadřují stabilnější emoční dispozice, které jsou podkladem pro temperamentové rysy osobnosti. Obě složky, jak kognitivní tak emotivní, spolu velmi úzce souvisejí.

Jiným způsobem dělí osobní pohodu, tedy well being, ve své studii například Singh a Rattan Sharma, kteří definovali dvě základní formy osobní pohody – hédonickou neboli subjektivní a eudaimonickou neboli psychologickou. Subjektivní forma zdůrazňuje snahy o příjemné zážitky či zkušenosti, zatímco psychologická forma zdůrazňuje především celkový smysl života člověka (Singh a Rattan Sharma, 2018, s. 441).

Dále také můžeme definovat šest základních dimenzí osobní pohody, kterými jsou: autonomie, schopnost zvládat vlivy prostředí, osobního rozvoje, pozitivních vztahů k druhým, smyslu života a sebezpřijetí. Jedná se o sebehodnotící škály, které se využívají při zkoumání a hodnocení osobní pohody (Kebza, Šolcová, 2005, s. 3).

Singh a Rattan Sharma (2018, s. 441) uvádí, že osobní pohoda je mnohostranný koncept, který se skládá z šesti různých osobních charakteristik, které popisují plně funkčního jednotlivce. Člověk pak dosáhne duševní pohody tehdy, pokud se mu podaří optimálně naplňovat těchto šest základních oblastí duševního života: autonomie, kontrola prostředí nebo také ekologické mistrovství, smysl života, osobní růst, pozitivní vztahy s druhými a sebeakceptace či sebezpřijetí.

Blatný (2010, s. 199-206) dále definoval zdroje osobní pohody:

Demografické faktory

Mezi základní demografické faktory ovlivňující osobní pohodu řadíme pohlaví, věk, vzdělání, rodinný stav, sociální status, ekonomický status, zaměstnání, zdravotní stav, bydlení, víra nebo také příslušnost k určité rase či etniku (Blatný, 2010, s. 199-201). Ačkoliv se dle Blatného (2016, s. 204-205) osobní pohoda v průběhu života příliš nemění, s věkem se může měnit úroveň jednotlivých složek osobní pohody. Toto tvrzení prokazují také studie, které přinesly tvrzení, že s rostoucím věkem vědci u zkoumaných jedinců pozorovali

mírný nárůst osobní pohody, životní spokojenosti a pozitivních emocí a současně mírný pokles negativních emocí.

Osobnost

Osobnostní předpoklady jsou zde zahrnuty především z toho důvodu, že vrozená emoционаlnita ovlivňuje prožitky spokojenosti i hodnocení vlastního života. Vychází se zde přitom z Eysenckovy teorie, která rozděluje: extraverzi, introverzi, emoční stabilitu a labilitu. Z doposud provedených výzkumů můžeme říci, že stabilně emoční extroverti udávají vyšší spokojenost se životem než emočně labilní introverti (Blatný, 2010, s. 201-204).

Diskrepance / shoda v očekáváních

Dle teorie diskrepance je osobní pohoda určena mírou souladu nebo nesouladu mezi očekáváními, potřebami, cíli, aspiracemi, touhami, životními plány a skutečným stavem těchto věcí. Dá se tedy říci, že nenaplnění těchto cílů a snah může vést k nespokojenosti, zatímco dosažení vede ke spokojenosti. Cíle, které si stanovujeme, by měly být především reálné a tedy přiměřené našim možnostem i schopnostem. Hrozbou, která nejvíce ovlivňuje životní nespokojenost, je stanovení příliš vysokých a nedosažitelných cílů. Je také podstatné, aby byl jedinec se stanovenými cíli ztotožněn, a aby vycházely z jeho vlastních potřeb. Dosažení cílů, ať už takových, které jsme si sami stanovili, nebo ke kterým jsme byli pobídnuti, vede k pocitu uspokojení. Je ale prokázáno, že naplnění cíle, se kterým se přímo neztotožňujeme, má krátkodobější a menší efekt na míru osobní pohody, než cíle námi zvolené a zvnitřněné (Blatný, 2010, s. 204-205).

Sociální vztahy

Mezi nejvýznamnější faktory osobní pohody můžeme v rámci sociálních vztahů zařadit například sociální oporu, začlenění do sociálních vztahů, příslušnost k určité skupině či komunitě atd. Interpersonální vztahy založené na důvěře velmi pozitivně ovlivňují pocit osobní pohody a spokojenosti. Samota může naopak vést k malému prožitku emocí a celkové nespokojenosti. Stejně jako u životní spokojenosti, i zde má významný vliv také kvalita vztahů. Studie prokázaly, že kvalita vztahů měla u jedinců velmi významný vliv, zatímco množství vztahů a přátelství nikoliv. Jako nejdůležitější formu sociální opory pak autoři uvádějí partnerské vztahy (Blatný, 2010, s. 205-206).

Jako další zdroje či faktory ovlivňující osobní pohodu můžeme zařadit například věk, socioekonomický status, historii výskytu rodinných nemocí, správné stravovací návyky, fyzic-

ké cvičení, interpersonální vztahy, vzdělání či životní podmínky (Singh a Rattan Sharma, 2018, s. 441).

Jak si udržet a podpořit svou osobní pohodu? Základní strategií je přehodnocování svých životních zážitků a zkušeností. Je totiž třeba, aby lidé ve všech situacích hledali pozitivní stránky, a to i u negativních událostí. Dále je podstatné stanovovat si takové cíle, které člověku přinesou, co nejvíce vnitřního uspokojení a snažit se o vyváženost svých cílů a potřeb. V neposlední řadě pak také kompenzovat nespokojenost v určitých oblastech života tím, že budeme čerpat radost a pozitivní myšlení z oblastí jiných, z takových, kde se nám daří. Mezi další rady na udržení osobní pohody pak řadíme pozitivní myšlení, pozitivní přístup ke druhým lidem i celému světu nebo také eliminovat stres, a to právě prostřednictvím stanovení adekvátních životních cílů. O udržení osobní pohody by se měl zajímat každý z nás. Udržování osobní pohody je pro člověka přirozené, nelze totiž dlouhodobě zvládat pocity nepohody, napětí či stresu (Blatný, 2010, s. 210).

4.3 Kvalita života

Světová zdravotnická organizace definuje kvalitu života (quality of life) jako „*to, jak člověk vnímá své postavení v životě v kontextu kultury a hodnotových systémů, ve kterých žije, a ve vztahu ke svým cílům, očekáváním, životnímu stylu a zájmům*“. Můžeme tedy říci, že kvalita života odráží úsilí jak samotného jedince, tak i celé společnosti, o naplnění představ o životní pohodě, neboli well-being. Kvalita života se opírá spíše o objektivní faktory, jako například materiální blaho nebo také snižování sociálních rozdílů. I přesto je ale kvalita života také velmi subjektivně vnímána. I když člověk žije v příznivých a vyhovujících podmínkách, neznamená to, že kvalita života bude automaticky vyšší a naopak zhoršené podmínky automaticky neznamenají nižší kvalitu života. Vždy je důležité posouzení samotného člověka, jak on vnímá a hodnotí sám sebe a svou situaci. Kvalita života je také pojmem relativním, z toho důvodu, že dochází k porovnávání jedinců mezi sebou. To tedy znamená, že i jedinci nacházející se ve stejné životní situaci mohou mít velmi odlišné vnímání a hodnocení své kvality života (Čeledová, Čevela, 2010, s. 88).

Gurková (2011, s. 22-23) například tvrdí, že pojem kvalita života se pojí především s pozitivním naladěním. To vysvětluje faktem, že kvalitní = dobrý, proto se tedy člověk zaměřuje při hodnocení kvality především na pozitivní stránky svého života. Tato autorka také vni-

má kvalitu života jako multidimenzionální, multifaktorově podmíněnou, multidisciplinární a s vysokou mírou komplexnosti.

I kvalitu života můžeme rozdělit dle různých pojetí například na pojetí materiální (zahrnuje vlastnictví a míru konzumu), psychologické pojetí (pocity osobní či subjektivní pohody, radost, sebehodnocení, sebereflexe, životní spokojenost), kulturně antropologické pojetí (různé vnímání kvality života v různých kulturních oblastech, prostředích), morální pojetí (význam kvality života pro morální hodnoty a svědomí), sociologické pojetí (různá kvalita života v odlišných sociálních skupinách) nebo také pojetí medicínské (předpokládaná délka života, duševní zdraví) atd. (Heřmanová, 2012, s. 408).

Jedno z mnoha pojetí kvality života je představováno holistickým chápáním čtyř hodnotitelných oblastí života člověka, kterými jsou kontext a zázemí, faktory prostředí, osobnostní charakteristiky a zpracování informací. Tento model také zdůrazňuje, že kvalita života je subjektivní, individuální, sociálně podmíněná, dynamická a variabilní. Kvalita života je tedy pojem, který zdůrazňuje subjektivní prožitek, který ovšem můžeme poměrně objektivně měřit a analyzovat dle určitých metod. Kvalita života je pak určována, jak subjektivním hodnocením jedince, tak také podmíněným významem jednotlivých zmíněných oblastí a také mírou, nakolik se jedinci daří tyto životní oblasti naplňovat, a jak je následně subjektivně hodnotí (Heřmanová, 2012, s. 409 – 413).

Pro příklad si zde uvedeme tři teoretické modely kvality života. Prvním je model subjektivní kvality života, který je rozdělen do tří základních oblastí: být, někam patřit a realizovat se. Tyto oblasti se pak následně dělí do dalších podoblastí.

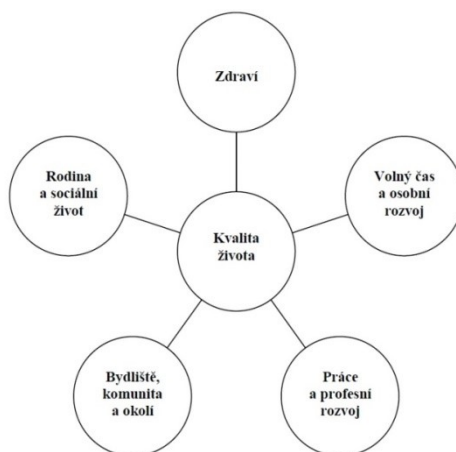
Obr. 4 - Model subjektivní kvality života

1. BÝT (BEING) – osobní charakteristiky člověka	
Fyzické bytí	Zdraví, hygiena, výživa, pohyb, odívání, celkový vzhled
Psychologické bytí	Psychologické zdraví, vnímání, citění, sebeúcta, sebekontrola
Spirituální bytí	Osobní hodnoty, přesvědčení, víra
2. PATŘIT NĚKAM (BELONGING) – spojení s konkrétním prostředím	
Fyzické napojení	Domov, škola, pracoviště, sousedství, komunita
Sociální napojení	Rodina, přátelé, spolupracovníci, sousedé (užší napojení)
Komunitní napojení	Pracovní příležitosti, odpovídající finanční příjmy, zdravotní a sociální služby, vzdělávací, rekreační možnosti a příležitosti, společenské aktivity (širší napojení)
3. REALIZOVAT SE (BECOMING) – dosahování osobních cílů; naděje a aspirace	
Praktická realizace	Domácí aktivity, placená práce, školní a zájmové aktivity, péče o zdraví, sociální začleňování
Volnočasové realizace	Relaxační aktivity podporující redukci stresu
Růstová realizace	Aktivity podporující zachování a rozvoj znalostí a dovedností, adaptace na změny

Zdroj: Heřmanová, 2012, s. 413

Dalším je model kvality života dle pracovníků kanadské armády. Ten si zde uvádíme pro jeho jednoduchost a snadné pochopení. Tento model obsahuje pouze pět základních oblastí. Zabývá se objektivně měřitelnými charakteristikami lidského života, především tedy zdravotním stavem, pracovními podmínkami, profesním rozvojem nebo trávením volného času, sociálním životem a sociálními vazbami ať už v rámci rodiny či jiné pracovní komunity.

Obr. 5 - Model kvality života dle pracovníků kanadské armády

Zdroj: Heřmanová, 2012, s. 415

Posledním uvedeným, ale velmi významným modelem je model čtyř kvalit života. Tento model se ale na rozdíl od předchozích poměrně dosti liší v pohledu na kvalitu života.

Obr. 6 - Model čtyř kvalit života

	VNĚJŠÍ KVALITY	VNITŘNÍ KVALITY
Čtyři kvality života	Charakteristiky prostředí včetně společnosti	Charakteristiky individua
PŘEDPOKLADY Životní šance	VHODNOST PROSTŘEDÍ • Životní prostředí, sociální kapitál, prosperita, životní úroveň (zahrnuje ekologické, sociální, ekonomické a kulturní podmínky, které studuje ekologie, architektura, sociologie a sociálně-politické vědy)	ŽIVOTASCHOPNOST JEDINCE • Psychologický kapitál, adaptivní potenciál, zdraví, způsobilost (představuje fyzické a duševní zdraví, znalosti, schopnosti a umění života a je předmětem zájmu lékařství, psychologie a pedagogiky včetně tělovýchovy a poradenství v oblasti životního stylu)
VÝSLEDKY Životní výsledky	UŽITEČNOST ŽIVOTA • Vyšší hodnoty než přežití, transcendentální koncepce (zahrnuje vnější užitečnost člověka pro jeho blízké okolí, pro společnost a lidstvo a jeho vnitřní cenu v termínech morálního vývoje, morální dokonalosti a je tradičně předmětem zájmu filosofie)	VLASTNÍ HODNOCENÍ ŽIVOTA • Subjektivní pohoda, spokojenost, štěstí, pocit smysluplnosti (představuje pojetí kvality života, které je široce aplikováno ve vědách o člověku, v medicíně a vytváří vlastní metodologické postupy, zahrnuje hodnocení spokojenosti s jednotlivými životními oblastmi, hodnocení převažující nálady a celkové spokojenosti se životem)

Zdroj: Heřmanová, 2012, s. 416

4.4 Štěstí

Stejně jako u předchozích pojmů, také štěstí (happiness) je poměrně složité definovat. Hamplová (2006, s. 36) například popisuje štěstí jako „stav, ve kterém převažují pozitivní emoce nad negativními“. Blatný (2010, s. 198) štěstí vidí jako „hodnocení prožitkové stránky vlastního života“ nebo také „stav protikladný depresi“. Dále také tvrdí, že štěstí spočívá v rozvoji svého potenciálu, seberealizaci a naplňování potřeb - nejen osobních, ale celkově lidských, jako je například potřeba poznání či potřeba konání dobra (Blatný, 2010, s. 206). Haybron (In Hamplová, 2006, s. 36) tvrdí, že štěstí je „nadřazený pojem, který zahrnuje jak afektivní, tak kognitivní stránku lidské mysli“. Averill a More (In Hamplová, 2006, s. 36) pak pojem štěstí rozšířili a zahrnuli do něj také stav radosti, povznesené nálady, spokojenosti, klidu a duševní rovnováhy. Velmi výstižná je také definice od Waita a Gallaghery (In Hamplová, 2006, s. 12), kteří nerozlišují mezi štěstím, blahem či spokojeností, hovoří pak celkově o psychologickém blahu, které popisují jako „optimismus, pocity štěstí a vědomí vlastní hodnoty, dostatek energie a zapojení se do společnosti“. Pod pojem štěstí tedy řadí vše pozitivní z života jedince.

Štěstí také můžeme rozdělit dle užšího a širšího slova smyslu. Užší pojetí vymezuje štěstí především pomocí emocí, přemírou smyslových zážitků a vysokou intenzitou štěstí. V širším slova smyslu pak štěstí chápeme jako dobrou kvalitu života, důraz je kladen na hodnoty, nikoliv city a emoce, často zde také dochází k rozkvětu osobnosti (Křivohlavý, 2013, s. 23-24). Pokud hovoříme o štěstí, je také třeba zmínit rozměry štěstí, mezi které řadíme: rozsah štěstí, dobu trvání štěstí, intenzitu štěstí a kvalitu štěstí (Křivohlavý, 2013, s. 13).

Zkoumáním štěstí se zabývá mnoho odborníků z oborů psychologie, sociologie či ekonomie. Psychologové zdůrazňují subjektivní aspekty a za významné považují souvislosti mezi mírou subjektivně pocíťovaného štěstí a dalšími osobnostními charakteristikami jedince. Sociologové poukazují na souvislost mezi mírou štěstí a mírou sociálních kontaktů jedince, přičemž neopomíjí ani další důležité faktory, například ekonomické či demografické. Ekonomové se taktéž zaměřují na objektivní aspekty štěstí, především se ale snaží o vysvětlování rozdílů ve spokojenosti pomocí vnějších a strukturálních aspektů, jako je například hrubý domácí produkt, příjem či životní podmínky jedince. Můžeme tedy říci, že na rozdíl od spokojenosti, která bývá ve výzkumech častěji specifikována, je štěstí zkoumáno více obecně (Nešporová, Hamplová, 2014, s. 185-186).

Na závěr můžeme konstatovat, že téměř naprostá většina lidí po celém světě považuje štěstí a celkovou spokojenost za velmi důležitý a hodnotný cíl vlastního života. Šťastnější lidé si také v porovnání s nešťastnými vedou lépe v mnoha oblastech života – těší se lepšímu zdraví, mají lepší a hodnotnější sociální vztahy, více se angažují pro druhé atd. (Blatný, 2005, s. 71). Dle Hamplové (2015, s. 17) naopak méně šťastní lidé mívají realističtější pohled na svět a je možné, že v dlouhodobějším časovém úseku mohou být dokonce úspěšnější než lidé šťastní, jelikož dokáží lépe vyhodnotit překážky, se kterými se v životě potýkají.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 DESIGN VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Teoretická část této práce byla věnována teoretickému vymezení proměn současné rodiny, dále problematice samoživitelství, podpoře samoživitelů z pohledu sociální politiky a také problematice životní spokojenosti jako takové. V empirické části této práce si nejprve stanovíme design výzkumného šetření, kde si uvedeme výzkumné cíle, výzkumný problém a výzkumné otázky, jak hlavní, tak i vedlejší. Dále si uvedeme zdůvodnění pojetí tohoto typu výzkumu a také podrobný popis výběrového souboru respondentů a jejich specifika.

5.1 Výzkumné otázky a výzkumné cíle

Cílem této práce je zaměřit se na problematiku životní spokojenosti rodičů samoživitelů. Snažíme se popsat, jakým způsobem dochází k formování jejich životní spokojenosti a také pochopit faktory, které toto formování a celkovou životní spokojenost ovlivňují. Na základě zvoleného tématu jsme si stanovili tyto výzkumné otázky a cíle:

Hlavní výzkumná otázka:

Jaký je proces formování životní spokojenosti pohledem rodičů samoživitelů?

Dílčí výzkumné otázky:

Jaký je proces formování životní spokojenosti pohledem rodičů samoživitelů?

Jaké jsou faktory ovlivňující životní spokojenost rodičů samoživitelů?

Hlavní výzkumný cíl:

Popsat proces formování životní spokojenosti pohledem rodičů samoživitelů.

Dílčí výzkumné cíle:

Popsat proces formování životní spokojenosti pohledem rodičů samoživitelů.

Porozumět faktorům, které ovlivňují životní spokojenost rodičů samoživitelů.

5.2 Pojetí výzkumu

V tomto výzkumu se pokusíme postihnout problematiku životní spokojenosti rodičů samoživitelů, proto jsme pro účel tohoto výzkumu zvolili kvalitativní metodologii. Kvalitativní výzkum můžeme popsat jako: „*Proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.*“ (Creswell In Hendl, 2016, s. 46). Toto pojetí výzkumu jsme zvolili především pro jeho podrobný popis a vhled při zkoumání jedinců či skupin. Dalšími výhodami spatřujeme zkoumání jevu v přirozeném prostředí, možnost navrhování a vytváření teorií a podrobné vysvětlení námi zvolené problematiky. Prozkoumání právě námi zvoleného tématu považujeme za důležité především z důvodu jeho aktuálnosti ve společnosti a nedostatečné podpory ze strany státu i dalších institucí a organizací. Snažíme se zde také poukázat na nejvýznamnější problémy, které samotní rodiče samoživitelé uvádí jako nejvíce tíživé, případně jakou pomoc či opatření by nejvíce uvítali.

Data jsme získali formou polostrukturovaných interview přímo od rodičů samoživitelů. Vzhledem ke zvolené metodologii však spatřujeme také jistá rizika či omezení výzkumu, kdy za hlavní omezení spatřujeme nemožnost zobecnění výsledků na širší populaci, či možnost subjektivního ovlivnění výzkumníkem. I přesto se však pokusíme hlouběji proniknout do fenoménu samoživitelství a detailně popsat a vysvětlit samotný proces formování životní spokojenosti a faktory ovlivňující životní spokojenost rodičů samoživitelů.

Pro zajištění validity a reliability výzkumu jsme využili tzv. datovou triangulaci, tzn., že daný jev, tedy problematiku životní spokojenosti u rodičů samoživitelů, jsme zkoumali v různém čase, na různých místech a také u různých respondentů. Vycházeli jsme z cíleného a systematického výběru jedinců samoživitelů, stejně tak jako okolností a časových okamžiků. Další možností triangulace je využití triangulace výzkumníků či více zdrojů dat jako například videozáznamy či fotografie. Tuto možnost však v našem výzkumu nevyužijeme a vycházíme pouze z dat získaných a zaznamenaných během rozhovorů.

5.3 Výzkumný soubor

Z důvodu volby kvalitativní metodologie výzkumu jsme výzkumný soubor vybírali záměrně. Zvoleni byli respondenti, kteří odpovídali našim předem stanoveným kritériím, tedy že

se musí jednat o rodiče samoživitele, kteří žijí ve společné domácnosti alespoň s jedním dítětem, o které pečují ve výhradní péči. Také jsme si stanovili lhůtu, po jak dlouhou dobu musí být tento rodič samoživatelem, a to minimálně 2 roky. Tuto dobu spatřujeme jako dostatečnou k adaptaci a přizpůsobení se nové situaci, jak společenské, tak i ekonomické. Také se domníváme, že tato doba je dostatečná pro získání nových zkušeností v roli samoživitele, které následně ve výzkumu využijeme. Při stanovení této lhůty také vycházíme z tvrzení individuální, párové a rodinné poradkyně Šárky Poupětové, pracující pro společnost Psychotera, která uvádí, že průměrná doba pro vyrovnání se s novou životní situací a novými životními podmínkami se obvykle pohybuje mezi 1 až 2 roky.

Celkem jsme pro účel našeho výzkumu vybrali pět respondentů. Jedná se o pestrý okruh lidí, s odlišnými charakteristikami i osobnostními rysy. Mezi respondenty nalezneme jak matky samoživitelky, tak také dva otce samoživitele, přičemž všichni tito zvolení samoživitelé jsou rozvedení. Počet dětí v těchto rodinách se liší, a to od 1 do 3 dětí. Tyto zvolené respondenty si následně krátce popíšeme.

Paní Eva:

Věk 41 let, 2x rozvedená. Z prvního manželství vychovává dvě dcery – dvojčata, z druhého manželství vychovává syna. Otec dcer se s rodinou stýká, podílí se na výchově dcer a pravidelně platí alimenty. Otec syna má mnoho dluhů a exekucí, s rodinou se téměř nestýká, alimenty platí, ale dělá problémy. Od státu má paní Eva přiznány přídatky na děti a také příspěvek na bydlení.

Pan Zbyněk:

Věk 38 let, rozvedený. Vychovává jednu dceru z předchozího manželství. S matkou dcery se příliš nestýká, matka si prošla závislostí na alkoholu a absolvovala léčení. Od státu má pan Zbyněk přiznán přírdek na dítě a příspěvek na bydlení. Alimenty od matky dostává, avšak spíše nepravidelně.

Pan Jiří:

Věk 41 let, rozvedený. Vychovává dvě děti – dceru a syna. S matkou dětí se příliš nestýká, spíše nepravidelně, pouze při předání dětí. Alimenty však matka platí pravidelně. Děti byly svěřeny do péče otce na vlastní žádost. Od státu nemá pan Jiří přiznány žádné příspěvky.

Paní Pavla:

Věk 42 let, rozvedená. Z manželství má dvě děti – syna a dceru. S otcem dětí nejsou v kontaktu již několik let, otec alimenty však pravidelně posílá. Od státu nepobírají žádnou finanční pomoc.

Paní Hana:

Věk 41 let, rozvedená. Sama vychovává jednu dceru s předchozího manželství. Alimenty od bývalého manžela pravidelně dostává, od státu však žádnou pomoc nevyužívá. S bývalým manželem se stýkají pouze nepravidelně, dcera však za otcem příležitostně jezdí.

5.4 Výzkumná technika

Výzkumnou technikou kvalitativní metodologie je „*naslouchání vyprávění, kladení otázek lidem a získávání jejich odpovědí*“. Pro účel naší práce jsme zvolili polostrukturovaný rozhovor, který se vyznačuje předem definovaným účelem, jistou osnovou, ale také poměrně značnou pružností v průběhu samotného dotazování (Hendl, 2016, s. 168).

Před samotným dotazováním k tématu životní spokojenosti rodičů samoživitelů jsme do osnovy rozhovoru zařadili také několik demografických otázek a otázek týkajících se základních informací o respondentech. Dotazovali jsme se například na věk, vzdělání, zaměstnání a počet dětí účastníků, také na kontakt s bývalým partnerem či partnerkou, alimenty, případně jiné dávky od státu. Tyto otázky slouží k uvolnění atmosféry a prolomení ledů mezi výzkumníkem a účastníkem výzkumu.

Samotný výzkumný nástroj pak obsahuje celkem 6 otevřených otázek, přičemž ve 2 z těchto otázek jsme využili metodu čáry života. V rámci rozhovoru se účastníků výzkumu dotazujeme, jak se dostali do situace samoživitele či samoživitelky. V rámci otázek č. 3 a 4, využívajících čáru života, se od rodičů samoživitelů snažíme zjistit, které životní události od narození do současnosti nejvýznamněji pozitivně ovlivnily jejich životní spokojenost. Dále pak také zjišťujeme limitující faktory, které negativně ovlivnily jejich životní spokojenost taktéž od narození až do současnosti. Tyto otázky odpovídají první námi stanovené výzkumné otázce (*Jaký je proces formování životní spokojenosti pohledem rodičů samoživitelů?*). Dále se těchto rodičů dotazujeme, jak vnímají absenci druhého vzoru v rodině a zda vnímají nějaká znevýhodnění proti úplným rodinám, co pro ně znamená být závislý na pomoci druhých osob či jaký mají názor na systém sociálního zabezpečení v České republice, a jaká opatření by uvítali jako neoptimálnější. Tyto otázky pak odpovídají druhé

námi stanovené výzkumné otázky (*Jaké jsou faktory ovlivňující životní spokojenost rodičů samoživitelů?*).

Dále jsme si připravili také možné dodatečné otázky do rozhovoru pro případ, že by tyto informace samovolně nezazněly. Jedná se o otázky týkající se současné životní situace, zajišťování péče o děti, postavení na trhu práce a významu zaměstnání, oblasti finanční situace či například různé výzvy a úskalí, kterým tito samoživitelé nejčastěji čelí. Před zahájením samotného rozhovoru jsme také každého účastníka požádali o podepsání informovaného souhlasu. Tímto byl každý samoživitel obeznámen s obecnými požadavky na výzkum, jako je dobrovolnost, možnost odstoupení od výzkumu, anonymita či mlčenlivost výzkumníka.

5.5 Způsob zpracování dat

Pro účely zpracování a vyhodnocení našeho kvalitativního materiálu, tedy transkripce rozhovorů, jsme zvolili metodu zakotvené teorie. Ta nám umožňuje hledání nové, specifické teorie, která se však týká pouze vymezené populace v určitém prostředí a době. V rámci zakotvené teorie využijeme tři základní prvky – koncepty, kategorie a tvrzení neboli propozice. (Hendl, 2016, s. 247-248).

Získaný kvalitativní materiál jsme zpracovávali pomocí tří typů kódování - otevřené kódování, axiální kódování a selektivní kódování. V rámci otevřeného kódování jsme si v transkripci rozhovorů vyznačili důležitá témata či významové jednotky, které souvisí s námi stanovenými výzkumnými otázkami a nesou důležité informace pro oblast našeho zkoumání. V našem případě se jedná především o témata významných životních událostí, které ovlivňují životní spokojenost, vývoj životní spokojenosti u samotných rodičů samoživitelů, nejrůznější strategie pro zvládnutí role samoživitele či představy o řešení této situace. Tato témata jsme pak následně seřadili do určitých kategorií, které jsou si významově podobné a odpovídají stejnému jevu.

V rámci axiálního kódování jsme pak jednotlivé kategorie propojili a uvažovali jsme nad jejich příčinami, důsledky a dalšími souvislostmi. Propojili jsme tedy různé kategorie, které spolu nějakým způsobem vzájemně souvisejí, jako například různé životní události ovlivňující životní spokojenost.

Závěrem jsme pak u selektivního kódování vyhledávali hlavní témata a kategorie, které jsou následně základem pro novou teorii životní spokojenosti rodičů samoživitelů.

6 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

V této části jsme si rozdělili a detailněji popsali stanovené kategorie, přiřadili k nim jednotlivé kódy a také příklady datových úryvků z jednotlivých rozhovorů.

6.1 Kategorizace dat

Tab. 11 - Ti, kteří mě drží nad vodou

Kategorie	Kód	Výběr datových úryvků z rozhovorů
Ti, kteří mě drží nad vodou	Blízkost k dceři	„Ona je úplně v pohodě, jakože máme spolu hezký vztah“
	Blízkost rodiny	„Dobrý je, že oni bydlíjou tady v Černovicích, o dvě ulice dál, takže sou pro mě pravou rukou jo“
	Děti = radost	„Nejvíc tak co je, to je narození té naší holky“
	Drobná pomoc	„S hlídáním ano, to jo, kamarádi, aji vlastně ségra“
	Investice do budoucna	„Člověk bere jako, že to dělá jako pro to děcko, pro jeho budoucnost a tím pádem vlastně i pro sebe“
	Jistota přátel	„Psychická podpora jo, to mám. Hlavně ta ze stran žen – kamarádek a známých“
	Nejsem v tom sám	„Sestra starší, ta mě hodně jako držela spíš jako po psychické stránce“
	Pomocná ruka	„No pak mně velice vyšla vstříc právě starostka, že mně poskytla tady tendle nájem“
	Potřeba větší sociální opory	„Tak samozřejmě mohlo by to byt lepší jo“
	Smysl života	„Pro mě sou fakt na prvním místě ty děc-

		ka, chcu, aby z nich vyrostli slušní lidi“
	Sociální opora	„V podstatě ten spoleh a tu podporu mám v té rodině“
	Spoleh na rodiče	„Bysme to zatím všechno zvládli jako u nás v rámci rodiny a rodiče sou v tomto prostě skvělí a nepostradatelní“
	Vděčnost za pomoc	„Kdybych neměla maminku, tak bych nemohla mít asi ani takovej plat, ani takovou práci, musela bych jít někde na ranní, na pár hodin“

Zdroj: vlastní výzkum

Ti, kteří mě drží nad vodou – tato kategorie popisuje, které osoby jsou pro rodiče samoživitele klíčové, které jim v životě nějakým způsobem pomáhají, dělají radost a „drží je nad vodou“. Všichni dotazovaní shodně odpověděli, že má pro ně sociální opora a pomoc opravdu velký význam, přičemž ve všech případech šlo především o pomoc ze strany členů rodiny. Paní Eva například uvedla, že: „*velikánskou zásluhu na tom má rodina, moje rodina*“, „*jako nebyť jich, tak bych to asi nezvládla*“. Podobně je na tom také pan Zbyněk, který řekl: „*kdybych neměl oporu v rodině, tak to zázemí by bylo špatný*“. Spokojenost s pomocí od rodiny popisuje také pan Jiří: „*jinak...rodina, ta mě taky drží nad vodou*“. Všichni dotazovaní jsou tedy se členy své rodiny v pravidelném kontaktu a rodina jim pravidelně pomáhá. Ve většině případů je tato podpora však pouze psychická, případně se jedná o výpomoc s hlídáním dětí, v domácnosti atd. Pouze paní Eva uvedla, že ji rodina podporuje také po finanční stránce, což popisuje takto: „*vím, že sem se hodně postavila na vlastní nohy, ale s jejich pomocí*“. Se sociální oporou, které se jim dostává, byli téměř všichni samoživitelé spokojeni, pouze pan Zbyněk si povzdechl, že by uvítal sociální oporu větší. Všichni dotazovaní také shodně uvedli, že jsou za tuto pomoc nesmírně vděční a rádi. Dokládá to například úryvek z rozhovoru od paní Pavly: „*sem jí vděčná samozřejmě, protože kdyby jí nebylo, tak nemůžu chodit do práce*“.

Mimo rodiny mají na formování životní spokojenosti těchto rodičů také velký vliv jejich děti. Z výzkumu vyplynulo, že jsou vděční nejen za to, že mohou mít děti ve své péči,

ale také za to, jaký s nimi mají vztah. Velmi výstižně to popsal pan Jiří, který uvedl, že má s dětmi mnohem užší vztah, než tomu bylo dříve. Také dodal: „určitě děti, to je pro mě alfa a omega“. Ze své dcery má radost také pan Zbyněk: „tak holka je moje štěstí“. Z výsledků dále můžeme konstatovat, že cokoliv tito rodiče dělají, dělají především pro své děti, jako to konstatoval pan Jiří: „pro ty vlastně dělám všechno, co dělám“. Spokojenost dětí je u těchto dotázaných na prvním místě, proto často své vlastní zájmy a potřeby upozadí a nevěnují jim tolik pozornosti, což se pak následně může projevit také na míře jejich životní spokojenosti.

Co se týče dalších důležitých a významných osob, které tito rodiče v průběhu výzkumu uvedli, spadají sem kromě jejich rodičů i další členové rodiny, především pak sourozenci těchto samozhivitelů. Pro pana Jiřího, paní Evu i paní Hanu to je například jejich sestra. Dále jsou to pak kolegové z práce, kamarádi i další rodinní příslušníci. Pouze paní Eva však mezi tyto osoby uvedla také bývalého manžela, se kterým má i nadále po rozvodu výborný vztah: „on paradoxně mi taky pomáhá, i vlastně jeho nová žena, mají dítě, takže my se stýkáme, takže tady vztahy fungují úplně bezvadně“.

Tab. 12 - Jak to tenkrát bylo...

Kategorie	Kód	Výběr datových úryvků z rozhovorů
Jak to tenkrát bylo...	Co bylo dřív	„Ze začátku fakt po tem rozvodu, nebyli sme schopní se nejakým způsobem domluvit“
	Hodnocení minulosti	„Sám sem si to nikdy nepředstavoval, když sem se ženíl, že už tak brzy, nebo že vůbec budeme tady tyto věci řešit“
	Klidný rozvod	„Sme ten rozvod měli celkem rychle vyřízenej“
	Nechci znovu k soudu	„Já už sem u soudu několikrát byla kvůli alimentom a je to takový jak kdyby ponižující, je to nepříjemný“
	Nový začátek	„Takže já sem musela prostě se přestěho-

		vat s těma dětma sama, zařídit si auto, zařídit si vlastně to bydlení, najít si práci a postupně to tak vlastně nějak všechno šlo“
	Odpoutání od partnera	„Tak sme se rozvedli, já sem se odstěhovala vlastně zpátky k rodičům“
	Problémové dětství	„Byl jsem půl roku nekde po rodinách, po babičkách, po tetách, než jsem vlastně mohl jít do školky, to už jsem potom bydlel zase doma“
	Příčina samoživitelství	„No, rozvedla jsem se, letos to bude jedenáct let“
	Rozvod	„Potom teda v podstatě po třech letech nebo jak to bylo, sme se vlastně rozvedli“
	Sebeobviňování	„Já vim, že si za to můžu sama“
	Smutné vzpomínky	„Otec po úmrtí matky docela chlastal, a první, kdo byl po ruce, tak sem to byl já, takže sem to docela odnášel já“
	Těžké životní období	„Já sem tady skoro rok živořila“
	Vlastní zájmy a koníčky	„Rád řídím, no a konečně sem dostal potvrzení, že můžu řídit oficiálně“
	Vzájemné odcizení	„Spíš sme se rozešli tak nějak po manželčiné nevěře“
	Zklamání	„On se odstěhoval, protože sem zjistila, že má neskutečný dluhy, který zatajoval a podváděl“
	Ztráta blízkého člověka	„Já když sem byla ve věku mého syna, tak mi umřel bratr“
	Životní zklamání	„Jako beru to svým způsobem, jakože

		selhání“
--	--	----------

Zdroj: vlastní výzkum

V rámci kategorie s názvem **Jak to tenkrát bylo...** dotazovaní samoživitelé vzpomínali na doby dřívější, a to jak před rozvodem, tak i po rozvodu. Hodnotili zde své minulé vztahy a vzpomínali na chvíle v jejich životě příjemné, ale také těžké chvílky. Celkem 3 z 5 dotazovaných vzpomínalo na své nejbližší, kteří již bohužel mezi námi nejsou. Například paní Evě zemřel její bratr, panu Jiřímu matka: „*ve dvou a půl letech úmrtí mojí matky*“ a paní Hana zavzpomínala na své zesnulé rodiče: „*tak to je asi smrt jako tych rodičů*“. Z rozhovorů vyplynulo, že všechny zmíněné smrt jejich nejbližších velmi zasáhla a ovlivnila jejich další život, ale také i životní spokojenost.

Většina dotazovaných samoživitelů také vyjádřila smutek nad svým dosavadním životem, u paní Evy a Hany se dokonce objevily výčitky a sebeobviňování nad nepovedeným vztahem. Pan Zbyněk svou životní situaci popsal takto: „*že sme se prostě potkali s ex a člověk si to představoval uplně jinak a ono se to zvrtilo*“, „*špatnej životní výběr partnera no*“. Na svého bývalého manžela vzpomínala také paní Pavla: „*von byl doma, já nevím, tři čtvrtě roku jejího života, pak odjel na půl roku do mise do Afghánistánu jako voják, pak se vrátil, byl doma štyri měsíce nebo pět měsíců a zdrhnul*“. Všichni samoživitelé však o svých bývalých manželích či manželkách mluvili spíše v negativním smyslu. Někteří vyjádřili lítost, že se vůbec společně potkali, jiní byli zklamaní z chování svých bývalých protějšků po rozvodu.

Dalším významným zmíněným mezníkem byl rozvod, ten zmínili všichni dotazovaní. „*A tak došlo vlastně k rozvodu*“, konstatoval pan Zbyněk, paní Pavla vzpomínala následovně: „*a hlavně když ste eště neměla peníze a tady ste živořili, tak asi ten rozvod*“. Na nedostatek finančních prostředků po rozvodu poukázala také paní Hana: „*z toho začátku mně dával jako málo peněz*“. Pro všechny rodiče byl rozvod klíčovým mezníkem v jejich životech. Samotný rozvod ve většině případů popisují spíše negativně a vnímají ho jako negativní vzpomínku v jejich životech. Jako velmi těžké popisují celkové odpoutání se od bývalého partnera a rozhodnutí začít nový život. Období těsně po rozvodu, než došlo k jakési adaptaci na nové životní podmínky, popisují jako jedno z nejtěžších v jejich životech. Z rozhovorů však následně vyplynulo, že rozvod vnímají také pozitivně, především z toho důvodu, že se tzv. odrazili ode dna a začali žít svůj vlastní život. Ta-

ké odpoutání od bývalého partnera či partnerky a „nový začátek“ vnímají jako pozitivní stránku věci. Nejtěžší začátky popisovala paní Eva: „*mně nezbylo nic jinýho než si najít nový bydlení, protože začli chodit exekutoři a začli vymáhat*“. V průběhu rozhovoru je však také patrná jistá změna v pohledu na toto těžké životní období, kdy závěrem popisuje: „*všecko se to tak jako pomalinku jo vlastně začlo to, že vlastně přes auto, přestěhovat, práce, dycky se pomaličku něco přidalo, co se zlepšovalo k lepšímu*“. Závěrem můžeme konstatovat, že ačkoliv si všichni samozivitelé prošli těžkými obdobími, jsou nyní spokojenější než v dřívějších nevydařených manželstvích, což výstižně popisuje například paní Eva: „*už sme se tady zabydleli, děcka uznaly, že tady je to mnohem lepší a hlavně, hlavně ten klid*“.

Tab. 13 - Druhý rodič

Kategorie	Kód	Výběr datových úryvků z rozhovorů
Druhý rodič	Chlapa nepotřebujeme	„Já nevnímám jako, že by mně jako chlap tady, nebo otec jakože chyběl, a myslím si, že to nevnímá ani ona, jako dcera“
	Chybějící vzor	„Na něm je vidět, že mu prostě ten muž chybí v té rodině a strašně prostě je jako vyhledává“
	Chybějící vztah děti – otec	„Když si ju brával, tak vždycky byly scénny“
	Naschvály od otce	„On si vybojoval, že chce děti na dva dny jednou za čtrnáct dní s přespaním, já říkám „joo? kde?“, a to ještě neměl kde bydlet tehdy“
	Nedůslednost ve výchově	„On se bál, že když jí něco řekne, tak že ona k němu přestane jako jezdit“
	Nedůvěra	„On tomu synovi prostě furt slibuje, že si zaletí, já nevim, do Barcelony, prostě takovýdle bludy a samozřejmě nic nespl-

		ní“
	Nepravidelný kontakt	„S bývalou manželkou se stýkáme vlastně akorát při předávání dětí“
	Nespolehlivá matka	„Prostě na exmanželku v tomto spoleh prakticky není“
	Nespolehlivý otec	„Není spolehlivej jo, není zodpovědnej jako, neřeší Vánoce“
	Nezájem otce	„Tři roky už je to, co se neozval, nebo dva a půl“
	Nezodpovědný otec	„Můžeme se domluvit, že se sejdeme u té sociálně-právní ochrany dětí a domluvit se tam, ale vobávám se, že tam nedorazí“
	Občasná potřeba mužského vzoru	„Trošku ten mužskej křik by tady někdy bodl, protože ze mě má prdel“
	Omezený kontakt	„Já už se teď na něho ani neobracím s ničím, vyřeším si to sama“
	Otec nám nechybí	„Uplná pohoda je tady, není tady kravál, není tady...můžem si dělat, co chcem“
	Problémový otec	„Ten s nama nekomunikuje, ani se s nim nedá domluvit“
	Problémový vztah	„Od toho problémovýho je to teda vždycky jako na dýl, musím to z něho vytahat“
	Rodič kamarád	„Jako spíš su ten výchovný element, jakože já...on je tak co se týče...on je takový spíš jako kdyby její...já nevím, jak to mám říct...jakože kamarád“
	Schopnost kooperace	„Teďkom jak šla dcera loni na střední školu, tak sme se už, jakože dohodli, že to navýší, jakože o tisícovku“

	Soudní ustanovení	„Alimenty soudně stanovený, stejně jako styk“
	Suplování rodičovského vzoru	„V podstatě tu roli trochu supluje babička“

Zdroj: vlastní výzkum

Druhý rodič – v rámci této kategorie jsme seskupili veškerá tvrzení rodičů samoživitelů o jejich bývalých manželích či manželkách. Z výsledků můžeme konstatovat, že informanti uvedli, že se s bývalými partnery příliš nestýkají, pouze v případě předávání dětí, jako to uvedla paní Hana: *„jsme v kontaktu jenom, co se týče jako dcery“*. Paní Pavla ani její děti se například s bývalým manželem nestýkají vůbec: *„sám si napsal esemesku, že si děti brat nebude“*, *„ne, vůbec nejsme v kontaktu“*. Jinak je tomu u paní Evy, ta se s prvním exmanželem stýká pravidelně a mají spolu výborné vztahy, s druhým exmanželem však již vztahy téměř neudržují – *„jako nedá se s ním pořádně jako komunikovat, to vůbec no“*. Absenci druhého rodiče vnímají samoživitelé spíše z praktického úhlu pohledu – paní Eva i paní Pavla například zmínily, že bohužel nedokáží zastat veškeré mužské práce, pro pana Jiřího pak bylo velkou výzvou naučit se sám starat o děti i domácnost: *„to bylo ze dne na den se naučit vařit a starat se o domácnost a takový“*. Na své bývalé partnery se však nikdo z dotázaných nijak nespolehá, především, co se pak týče výchovy dětí. Pan Jiří se domnívá: *„jestli se podílí přímo na výchově, to bych asi neřekl“*, současně také dodává, že: *„si je bere pouze tehdy, když má volný víkend, a to je tak jednou do měsíce“*. Nedůslednost ve výchově ze strany otce pozoruje také paní Hana: *„když byl nějaký problém, tak aby on jí jako kdyby rázně něco prostě řekl, že takto to nebude“*, *„není, že by na něho byl spoleh“*. Také pan Zbyněk pocituje velkou zodpovědnost za oba rodiče současně: *„a díky tomu, že ex nefunguje, tak v podstatě sme závislí na mě“*. Z rozhovorů také vyplynulo, že dotazovaní rodiče pocítují často smutek z chování jejich bývalého partnera či partnerky vůči jejich dětem. Dokládá to například tento úryvek z rozhovoru s paní Evou: *„ted' si ho na Vánoce ani nevzal, nic mu nedal no“*, souhlasí i paní Pavla: *„ani se děčkám neozve na narozeniny, na Vánoce, a nic vůbec“*.

Co se týče dětí těchto samoživitelů, všichni dotázaní se shodně domnívají, že děti alespoň částečně vzor druhého rodiče postrádají. Pak Zbyněk to popisuje takto: *„ta by snesla nějakou tu ženskou, ten ženskej vzor v té domácnosti“*. Na občasnou potřebu mužského vzoru

v rodině si stěžuje také paní Pavla, která se momentálně potýká s pubertou u svého syna. Současně však informanti dodávají, že ačkoliv dětem příležitostně druhý rodič chybí, nemají k němu vytvořené tak vřelé vztahy a často se pak vyskytují problémy při kontaktu dětí s tímto druhým rodičem. Syn paní Pavly například „*už několikrát nechtěl jet, takže toho sme tahali smykem do auta, aby si ho vzal jo, Marek nechtěl*“. Odtazitý vztah k otci má také syn paní Evy: „*ale už to začíná vnímat, že prostě jako tatku má rád, ale vidí, že prostě nežije správně*“. Současně paní Eva dodala, že otec nedokáže řádně zajistit výchovu jejího syna - „*u toho tatínka to tak nefunguje a nikdy nefungovalo*“. Můžeme tedy konstatovat, že dotazovaní samoživitelé nevnímají kontakt jejich dětí s druhým rodičem jako přínosný či výchovně působící. Paní Hana popsala kontakt své dcery s otcem takto: „*on nikdy na ňu nepůsobil nějakým jako výchovným, nebo já to tak aspoň vnímám, že nepůsobil na ňu nějakým výchovným vlivem nebo dojmem*“. Často tedy dochází k vytěsnění bývalého partnera z nového života a udržování kontaktu výhradně kvůli dětem.

Tab. 14 - Co bude dál?

Kategorie	Kód	Výběr datových úryvků z rozhovorů
Co bude dál?	Jak to usnadnit	„To mně přijde, že pokud to stát má v něčem zlepšit, tak tady to, aby se nějak, já nevím jak, přes ty počítače asi líp propojilo prostě“
	Možná budoucnost	„Sem přemýšlel nad tím, že právě dybych šel na kamion, vydělával bych jiný peníze“
	Nejistá budoucnost	„Třeba to bude všechno jinačí“
	Obavy z budoucnosti	„Dybych měl zůstat bez rodiny, bez pomoci úplně sám, tak to by bylo teda mnohem náročnější i psychicky“
	Obavy z dalších vztahů	„Jednu dobu by byla třeba možnost...ale já se nechcu znovu vázat, nebo...nerad bych se zkrátka znovu spálil“

	Strach z výpadku příjmu	„Dybych fakt měl zůstat třeba, kdyby se mně něco stalo krátkodobě třeba v zimě“
	Životní cíle	„Chtěla bych se jako víc postavit na vlastní nohy“
	Životní jistota	„Město nájem nezdrazuje, to psali v těch jejich novinách, v tom zpravodaji, že se nájem zvedat nebude“

Zdroj: vlastní výzkum

Co bude dál? – tato kategorie shrnuje představy, ale i obavy našich samoživitelů z možné či předpokládané budoucnosti. Při rozhovorech se zaměřili nejen na osobní život, ale také život pracovní či pohled na možný vývoj a změnu systému sociálního zabezpečení v České republice. Co se týče budoucnosti a osobního života, byly v průběhu rozhovorů patrné obavy samoživitelů, především, co se pak týče zaměstnání a finanční stránky, tzn. možného výpadku příjmu. Pan Zbyněk například zmínil, že již několikrát uvažoval nad změnou zaměstnání, ve kterém by sice dosahoval vyšších výdělků, musí však brát v potaz také péči o dceru, na kterou by pak již neměl tolik času: *„to, že dělám, kde dělám, jako paráda to není finančně, ale jak říkám, to se dá změnit“*.

Co se týče osobního života, předpokládali jsme absenci partnera u samoživitelů a touhu po novém partnerovi, což se však v průběhu výzkumu nepotvrdilo. Všichni samoživitelé se shodli na tom, že je jim bez partnera lépe, dokonce někteří vyjádřili obavy z dalších vztahů, jako například pan Zbyněk: *„já sem se tomu trošku dost, nebo celkem se tomu zatím vyhýbám“*. Velká obava také panuje z výpadku sociální opory. Všichni dotazovaní samoživitelé jsou poměrně velkou mírou závislí na pomoci od rodiny, proto někteří v průběhu rozhovoru zmínili obavy ze situace, kdy by na vše zůstali sami bez rodiny. Paní Pavla konstatovala: *„to by jinak nešlo, to bysme asi...nevím no“*, *„doufám, že ta situace nenastane“*.

Z rozhovorů je dále patrné, že je pro tyto rodiče důležitá nějaká životní jistota, na kterou se mohou upnout. Pro všechny zúčastněné je to jistota rodiny a jejich pomoci, pro některé také jistota zaměstnání *„převažuje tam právě ta spokojenost v té práci nad tím, že bych si hledala...“* – dodala paní Eva. U dotazovaných jsme dále identifikovali jisté životní cíle,

kterých by si přáli dosáhnout. U 4 z 5 dotázaných se jedná o větší osamostatnění, tedy aby již nebyli závislí na pomoci od rodičů či přátel. Výstižně to popsala například paní Eva: „*strašně bych chtěla, aby mě jako nemuseli vypomáhat, abych jim jako dokázala jako jo, už su z toho venku*“.

Dále jsme se vybraných samoživitelů dotazovali na to, co by stát mohl udělat, aby se jim zlepšila jejich životní spokojenost. Zde velmi záleželo na tom, zda tato rodina pobírá příspěvky od státu či nikoliv. Rodina paní Evy a pana Zbyňka využívá pomoci od státu, a proto také shodně uvádějí, že by uvítali menší míru administrativy, co se týká vyřizování příspěvků. Pan Zbyněk by si přál, aby nebylo nutné každé potvrzení nosit osobně na úřady, ale aby zde fungovalo propojení přes PC, paní Eva pak zmínila, že by se například nebránila kontrole z úřadu, pro dokázání toho, že na příspěvek má opravdu nárok: „*já bych se nebránila vůbec kontrola, ať klidně dojdou se podívat, že člověk všechno přiznává úplně poctivě, každé přeplatek, nedoplatek*“.

Tab. 15 - Problémy jsou všude

Kategorie	Kód	Výběr datových úryvků z rozhovorů
Problémy jsou všude	Nejsme výjimka	„Já si myslím, že teď je to v dnešní době úplně běžný“
	Neshody v rodině	„My si nerozumíme ani s tou tchýní, mou tchýní jako“
	Nesmyslné požadavky a komplikace	„Je hloupý, že pořád škola chce podpis obou rodičů, to mně přijde směšný už“
	Rodinné problémy	„Ona byla delší dobu hospitalizovaná tadyk v léčebně, vlastně dneska v nemocnici v Černovicích a prostě ona má, měla, no má nějaké problémy trošku, nějaká ta závislost“
	Úleva	„Než žít jako v takovym manželství, tak radši budu fakt jako rozvedená a budu žít sama a budu prostě mět klid bez toho“

		stresu a bez tych nervů“
	Velká administrativní zátěž	„V tý škole ty papíry, anebo at' nevymýšlíjou pořád, že se musí něco podepisovat od obou rodičů, když ten druhej s vama nekomunikuje nebo nevíte kde je“
	Životní jistoty pro dítě	„Mně šlo hlavně o to, aby děcko bylo v klidu, aby holka z toho neměla nějaký, potom nezačla nějak jančit...“

Zdroj: vlastní výzkum

Kategorie s názvem **Problémy jsou všude** se snaží poukázat na další problémy, mimo okruh vlastní rodiny, se kterými se samoživitelé nejčastěji v průběhu svého života potýkají. Je důležité říci, že většina samoživitelů se v průběhu rozhovorů uklidňovala tím, že nejsou jediní samoživitelé na světě. Tento fakt jim dodává odvalu a odhodlání do dalšího života. Výstižně to popsal pan Zbyněk: „že sou na tom někteří eště hůř než my“, „dopadlo to, jak to dopadlo, no ale já si nestěžuju, já si myslim, že sou na tom někteří eště hůř“. Dále také popisovali různé rodinné problémy, které se jich nějakým způsobem týkají. Paní Eva například zmínila problém u bývalého manžela: „on je třeba strašně zadlužený“, pan Zbyněk zase zmínil neshody s tchýní. Co se pak týče dalších významných problémů, které dotazovaní uváděli, jedná se především o komplikace a nesmyslné požadavky ze strany školy či úřadů. Paní Pavla nejčastěji řeší problémy, kdy škola požaduje podpis obou rodičů, se stejným problémem se pak setkala také na úřadě: „pak samozřejmě je takový to hloupý, že když jdete žádat o pas, tak je tam taky potřeba oba dva rodiče“, „když chcete jet na dovolenou, musíte mít souhlas, že vyjždíte s dítětem do ciziny, kde to mám vzít vod něj?“. Velkou administrativní zátěž pak zmínili téměř všichni rodiče, i ti, kteří pomoci od státu nevyužívají. Největší problém, který je odradí od toho, vůbec si o tuto pomoc zažádat, je právě tato složitá administrativa. „To martýrium každého čtvrt roku co já absolvuju“, „buzerace, jako fakt ta buzerace, ty papíry“, „kvůli sociálce lítám tady z jednoho konca Černovic na druhej a eště se pomalu člověk musí doprošovat v úřední den“, „lítat každý tři měsíce ve stejné věci, tak mně to přijde v dnešním století už jako ubohý jako“ shrnul pan Zbyněk. I zde však můžeme konstatovat, že ačkoliv se samoživitelé potýkají s nejrůznějšími problémy, je pro ně dítě na prvním místě a pro děti dělají všechno,

co je v jejich silách: „hlavně aby ona byla v klidu, aby ona měla prostě to zázemí a měla takový ty pevný body“ výstižně konstatoval pan Zbyněk.

Tab. 16 - Jak vyjít z jednoho platu

Kategorie	Kód	Výběr datových úryvků z rozhovorů
Jak vyjít z jednoho platu	Finanční nejistota	„Z jedné výplaty se vychází hůř než ze dvou“
	Finanční nezávislost	„Finančně určitě ne-e, to nikdo“
	Finanční samostatnost	„Já sem byla konečně ráda, že si vydělávám“
	Finanční výpomoc	„Samozřejmě když někdy nevyjdu, tak zase rodiče pomůžou“
	Chybějící úspory	„To, jako že člověk má mít doma ušetřený tři výplaty, když je náhle nemocnej, nebo se něco pokazí, tak to fakt nemám no“
	Neschopnost spořit	„Že bysme si třeba uspořili, že bych měl někdy třeba možnost si koupit nový auto za tři sta tisíc, to určitě ne“
	Nevýhoda samoživitelství	„Akorát co se týče peněz, že mám jako kdyby jen jednu výplatu“
	Otec platí	„Alimenty teda naštěstí platí měsíčně“
	Pocit studu	„Je to takové to, jakože doprošovat se nekeho o něco“
	Pomoc od státu	„Chodim si každýho štvrt' roku pro potvrzení, takže máme příspěvek na bydlení a na dítě přídavek“
Pro dítě všechno	„Člověk se radši jak kdyby uskromní on	

		sám, aby mohl dat temu děcku jo“
	Příjmy = výdaje	„Vyjdu prostě od výplaty k výplatě“
	Zodpovědnost je na otci	„Zas teďkom já už chcu mít jako klid, takže mě...já se jako nedohaduju, co se týče alimentů“
	Zrada	„Se rozhodl, že přestává platit hypotéky a takový, takže sem do toho ještě platila hypotéky, takže to bylo takový krušný“

Zdroj: vlastní výzkum

Jak vyjít z jednoho platu – v této kategorii jsme shrnuli veškeré záležitosti týkající se financí, které samoživitelé uvedli jako podstatné. Nejvýznamnější problém všichni dotázaní spatřují v nerovnosti financí – jak sám řekl pan Jiří „z jedné výplaty se vychází hůř než ze dvou“. Ve většině případů se však našim informantům daří vyjít z jednoho platu, pouze u paní Evy existuje finanční výpomoc ze strany rodiny: „samozřejmě když někdy nevyjdu, tak rodiče zase pomůžou“, „můj otec koupil auto, které mi sponzoruje do dneška“, „když sou mimořádný výdaje jako Vánoce tak mi pomáhá rodina“. Ostatní 4 samoživitelé jsou však finančně nezávislí a samostatní, jako konstatovala například i paní Pavla: „finančně né, jenom hlídáním“ nebo pan Jiří: „ne, nikdo nás nepodporuje, nikdo nám nepomáhá“. Shodně však uvádějí, že výše příjmů není nikterak vysoká, a že příjmy jim stačí na pokrytí nutných nákladů – „ten příjem nám takhle jako vychází“ popisuje paní Eva, pan Zbyněk to vidí následovně: „jo, rozhodně si nemůžeme vyskakovat, to určitě né“, „my teď vyndem z ruky do huby“. Uskromnit se musela také paní Hana: „naučila sem se, takže vycházím jako víceméně v pohodě“. Pan Jiří při hodnocení své finanční situace také klade také velký důraz na své zaměstnání – „dělám v oboru, který je teď velmi žádaný, takže finančně myslim taky sme dost ohodnocení, takže díky tomu taky vycházíme“.

Ačkoliv se téměř všem samoživitelům daří rozdělit si rozpočet tak, aby jim jeden příjem vystačil, všichni se shodli na tom, že nad rámec svých výdajů nedokáží již nic ušetřit na nečekané výdaje či jen tak do rezervy. To konstatovala paní Pavla: „to, jako že člověk má mít doma ušetřený tři výplaty, když je náhle nemocnej nebo se něco pokazí, tak to fakt

nemám no“ i pak Zbyněk: „že bysme si třeba uspořili, že bych měl někdy třeba možnost si koupit nový auto za tři sta tisíc, to určitě ne“.

I zde je nutné zdůraznit, že námi dotazovaní rodiče upřednostňují zájmy a potřeby svých dětí před svými vlastními, na čemž se velmi významně podílí právě množství financí. To však následně velmi významně ovlivňuje jejich životní spokojenost.

V neposlední řadě je také třeba zmínit finance od druhých rodičů, tedy alimenty. Ačkoliv všichni samoživitelé dostávají od svých bývalých partnerů alimenty ať už pravidelně či nepravidelně, všichni se shodují na tom, že výše alimentů je razantně nedostačující. Také můžeme konstatovat, že zvýšení alimentů a pravidelnost jejich zasílání od druhého rodiče by významně usnadnilo jejich životní situaci, a tím pádem ovlivnilo jejich životní spokojenost.

Tab. 17 - Co mi samoživitelství dalo a vzalo

Kategorie	Kód	Výběr datových úryvků z rozhovorů
Co mi samoživitelství dalo a vzalo	Hrdost	„Já su ráda, že su rozvedená, že sem nestrvala vlastně v tem manželství, který nefungovalo“
	Hrdý otec	„Vlastně se mně zvedlo sebevědomí, že chcou být se mnou a né s matkou“
	Nedostatek volného času	„Vzhledem k tomu, že spravuju barák, tak toho času na koníčky už moc nezbyvá no, nebo spíš žádněj, a dvě dospívající děti tomu taky moc nepřidají“
	Nespokojenost se životem	„Jak mám aji ten osobní život jakože takový na houby, že jako nemám v současné době nejakýho jako partnera stálýho“
	Nezávislost	„Já si vůbec nestěžuju jako, já sem hrdá samoživitelka, já su ráda, že sem se ho zbavila“

	Nové vlastnosti	„Ta situace aspoň mě naučila být pokornější a vážit si každé maličkosti prostě“
	Obavy z OSPOD	„Já mám jinej metr, to znamená, jako když on něco provede, tak samozřejmě se to hned řeší přes sociálně-právní ochranu dětí“
	Osamocenosť	„Samozřejmě to člověku, té ženské chybí, nějaká ta opora“
	Samostatnost	„Mám takovou radost, že už zvládáme všechno, eště pilu teda nechytinu do ruky, ale jinak...“
	Svěření dítěte do péče	„Mám holku já, tak to bych řekl, že je taky takový, jako takovej životní zlom že, a smysl života“
	Učení se skromnosti	„Člověk se musí snažit trošičku počítat a uskromnit se no“
	Užší vazba s dětmi	„Spíš sme si užili, co sme sami, takový jako víc srandy s děckama“
	Velká vyčizenosť	„Nemožu někde vypadnout, i když bych rád vypadl třeba na týden, ale jako, to není myslitelný v současné době“
	Vyplnění volného času	„Jezdíme po různých výletech, máme rádi Prahu, takže tam sme co dva měsíce pomali dycky na víkend“
	Získání nových schopností	„No hlavně teda naučit se vařit“

Zdroj: vlastní výzkum

Co mi samoživitelství dalo a vzalo – v této kategorii si shrneme veškeré klady a zápory, neboli plusy a mínusy samoživitelství, které uvedli dotázaní rodiče samoživitelé v průběhu rozhovorů. Jako nejdůležitější se ukázalo získání nových schopností a vlastností, kterými tento jedinec dříve nedisponoval. Paní Eva prohlásila: *„takže naučila sem se vlastně se nedat“*. Dále je důležité učení se jakési skromnosti, vzhledem ke značně omezenému příjmu. Dle pana Zbyňka je ale důležité, že: *„člověk nesmí mít podle mě přehnaný nároky jo“*. Další důležitou vlastností je nezávislost, které si všichni samoživitelé nesmírně váží. *„Strašně sem se naučila být samostatná“*, *„hlavně jako bych těm rodičům nechtěla přidělavat starosti“* pronesla paní Eva. Také pan Jiří se snaží být co nejvíce samostatný a nezávislý: *„já su takovej, že si všechno sám podle sebe udělám, jo takže když mi do toho někdo kafrá, tak to nemám rád“*. Aby se dokázal postarat o děti a zabezpečil jim pestrou a vyváženou stravu, naučil se také vařit za pomoci internetu – *„jo, ale tak zas pomůže mistr Google“*, což pro něj byla jedna z největších životních výzev. Paní Pavla je na sebe také extrémně hrdá, dokáže zastat manžela i v některých mužských pracích – *„že se dokážu o všechno postarat, že su taková babochlap“*. Nejinak je tomu i u paní Hany, která má naopak radost, že dokáže sebe i dceru finančně zabezpečit a uživit pouze z jednoho platu: *„sem se snažila jako uživit sebe aji to děcko takovým způsobem jakože sama“*. Dalším důležitým bodem je hrdost. Hrdost nejen ve smyslu, že se dokázali odpoutat od partnera a zařídit si nový a nezávislý život, ale také hrdost ze svých dětí, ke kterým mají nyní blíže, ale také jsou hrdí na to, že byly děti svěřeny do péče právě jim. Ačkoliv je v České republice běžné svěřovat dítě do péče spíše matce, naši dva dotazovaní otcové samoživitelé si této šance o to více váží. Krásně to popsal pan Jiří, který prohlásil: *„vlastně člověk tak nějak nabyl na hodnotě aspoň u těch děcek“*, *„vlastně se mně zvedlo sebevědomí, že chcou být se mnou a né s matkou“*.

Mezi nevýhody samoživitelství pak dle výsledků můžeme zařadit především velkou vytíženost a nedostatek volného času, na který si stěžovala většina dotázaných. Pan Zbyněk svou situaci popisuje takto: *„co já tak vnímám nejvíc je nedostatek toho času na sebe“*, *„vadí mně nedostatek toho času, že člověk zůstává pak na všechno sám“*, na velký záprah si stěžuje také paní Pavla: *„ono je pořád co dělat, víte, to máte uklízet dům, pak zahradu“*. Další významné negativum je osamocenosť. Ačkoliv někteří rodiče vyjádřili obavy a strach z dalších možných vztahů, současně vyjadřují také pocit samoty a potřebu blízkého kontaktu. Paní Eva tento problém hodnotí částečně také z praktického hlediska: *„třeba na schodišti žárovka, na kerou nikdo nedosáhne nebo taokový ty prko...od prkotin až třeba*

to, že mi nestartuje auto a musím to řešit sama“, vzápětí ale dodává: „on má ještě navíc manželku, já už nikoho“. Podobně to vidí také pan Zbyněk: „ta nevýhoda je tam ta, že su jakoby na to jakoby trošku sám no“. Pocity samoty jsou tedy patrné ze všech těchto úryvků.

Tab. 18 - Zaměstnání je základ

Kategorie	Kód	Výběr datových úryvků z rozhovorů
Zaměstnání je základ	Čas na zaměstnání i domácnost	„Já vlastně dělám jenom na jednosměnný provoz, takže já s tím žádný problém jakože nemám“
	Dobré finanční ohodnocení	„Joo jako nemůžu si stěžovat, jako nejsme na hraně nějakýho minima, máme všeho dost, jako že bysme někde strádali“
	Domluva v zaměstnání	„Že nechci mít dvě denní po sobě, protože se s něma potřebuju poučit“
	Jistota zaměstnání	„Takže já se nebojím o to, že bych přišel o práci nebo že bych neměl peníze nebo jich neuměl vydělat“
	Kolegiální přístup v zaměstnání	„Hlavně mám dobrýho šéfa, že se s nim dá rozumně domluvit, že když potřebuju nutně volno“
	Smysluplné zaměstnání	„Vlastně práce, kterou dělám, že mě naplňuje a su jako v ní spokojená“
	Spokojenost v zaměstnání	„Sem se vlastně stala jako vedoucím pracovníkem, a že su jako kdyby spokojená jako až doteďka, já su prostě v práci spokojená“
	Výhodné zaměstnání	„Mám i tu práci, kterou mám, protože je to blízko, je to tady v místě“

Zdroj: vlastní výzkum

Kategorie **Zaměstnání je základ** popisuje důležitost a význam zaměstnání pro samoživitele. Můžeme konstatovat, že všichni informanti vyslovili spokojenost se zaměstnáním. Je však třeba odlišit spokojenost v zaměstnání, s kolegy, přístupem nadřízených atd. od finančního ohodnocení, se kterým vyslovili naopak převážně nespokojenost. Mezi pozitivní stránky zaměstnání byla uvedena například jistota zaměstnání. Paní Hana své postavení na pracovním trhu popisuje následovně: „*v dnešní době na trhu práce jak je nedostatek sester, tak si myslím, že s tadyk tymto problém už nemá jakože nikdo, nebo v tomto oboru jakože nikdo*“. Stejně také pan Zbyněk uvedl, že se nebojí, že by přišel o práci, případně že by si nedokázal nějaké nové zaměstnání zajistit, aby se neocítl bez jakéhokoliv příjmu. Spokojenost v zaměstnání je důležitým faktorem, který zmínili v průběhu rozhovorů všichni dotazovaní. Paní Eva ke svému zaměstnání řekla: „*ta práce mě baví no*“, paní Pavla je v zaměstnání spokojená především díky vstřícnosti nadřízených: „*když sou prázdniny, tak řekli, máš dvě děti, vyšli mě vstříc, mám jenom dvě služby*“. Dále také zmínila, že má v práci natolik dobrý kolektiv a nadřízené, že má možnost domloutvat si směny dle její potřeby, v tomto vnímá také jistou výhodu oproti kolegyním z úplných rodin. Své zaměstnání si pochvaluje také pan Zbyněk, a to především kvůli snadné dostupnosti: „*já to mám do práce tady autem dvě minuty a pěšky deset minut, když to vezmu tady zkratkou*“, ale také díky vstřícnosti ze strany nadřízených: „*ten můj šéf, ten mistr, oni se snažijou vycházet vstříc, když by bylo potřeba*“.

Pro samoživitele je poměrně důležité mít takové zaměstnání, které se jim podaří skloubit s péčí o děti a domácnost. Můžeme říci, že nikdo z námi oslovených samoživitelů v tomto ohledu nepocítuje sebemenší problém, spíše naopak.

Tab. 19 - Nespravedlnost a nedůvěra

Kategorie	Kód	Výběr datových úryvků z rozhovorů
Nespravedlnost a nedůvěra	Komplikovanost systému	„Hlavně ten úřední šiml, než se něco rozhybe, tak vono to tady docela dlouho trvá“
	Křivda a nespravedlnost	„Vím, že sou lidi, který toho zneužívají, třeba toho příspěvku na bydlení, jo ale jak k tomu přijdou ti, kteří to nezneužívají,

		a kteří to potřebují, to je takový nedořešený“
	Nedůvěra v sociální systém	„Jako spoléhat se v něčem na stát v dnešní době je zbytečný, stát na ty normální lidi kašle“
	Nerovné podmínky ve společnosti	„Ta výplata no, pro ty ženský je taková menší jo“
	Nespoléhat se na stát	„A od státu sem nedostala, jakože nic, aji když sem si žádala hned po rozvodu, tak jako sem neměla nárok jako na nic“
	Nespravedlivý sociální systém	„Sou prostě bití ti, kteří se snažijů, proti těm, kteří prostě na to kašlou no a čerpají ze státu“
	Nespravedlnost	„A když sem dala svůj plat tak už nemáme nárok na nic“
	Pocit bezmoci	„A nevím, jako pochybuju, že se systém změní“
	Slabá pomoc od státu	„To si nemyslím, že by bylo až tak dostučující teda ta péče od státu“
	Složitý sociální systém	„Mi sebrali přídavky na děti, který vlastně nebyly jeho, jo vlastně ty dvojčata, takže fakt ten systém je strašně postavený na hlavu“
	Špatně nastavený sociální systém	„Ale chtělo by to pořádně jako, myslim si, že by to chtělo pořádně prostudovat nebo prostě probrat“
	Zoufalství	„Už třeba víc jak tři měsíce v tédle domácnosti nebydlí, měla sem svědky, obecní úřad mně to napsal a já nevím co všecko, ti mně vůbec nepomohli“

Nespravedlnost a nedůvěra – tato kategorie obsahuje shrnutí všech výroků týkajících se nespravedlnosti, ukřivdění, nedůvěry či nerovných podmínek ve společnosti a sociálním systému v České republice, které naši samoživitelé v průběhu výzkumu uvedli. Jako první problém vnímají nadměrnou komplikovanost a administrativu v českém právním systému. Pan Zbyněk například vzpomínal na dlouhé protahování rozvodového řízení: *„to martyrium, než se k tomu rozvodu člověk vůbec propracoval“*. Co se pak týče sociálního systému České republiky, zde vnímají všichni dotázaní samoživitelé velkou míru nespravedlnosti. *„Mně nedali přídatky na děti kvůli vlastně tomu exmanželovi, kterej nadělal ty dluhy, protože se vlastně dokládaj společný příjmy“*, *„mám pocit, že darebákům všechno prochází a člověk poctivej, který se snaží jo tak to má těžký a ještě mu to stěžujou“*, konstatovala paní Eva. Paní Hana je taktéž nespokojená s nastavením sociálního systému: *„soubití ti, kteří právě chodijou do práce a jako vydělávají nebo snažijou se prostě si poradit sami, nebo mají ten příjem a prostě chodí do práce, takže se i sebe starají sami a nemají tím pádem nárok na nějaký ty sociální dávky“*. Nedůvěru ve stát a sociální systém tak vyjádřili všichni účastníci výzkumu. Paní Pavla zavzpomínala na minulé časy: *„sociálka mně nebyla schopná vůbec pomoci jo“*, *„když sem pak začla pracovat a chtěla sem to jakože jenom na sebe, tak se mně vysmáli, že jako na můj plat mně nikdo nic nedá“*. Paní Hana dokládá podobnou zkušenost: *„od státu sem nikdy nic nepobírala, protože sem na to nikdy neměla nárok“*, *„hmm mně nepomáhají v ničem“*. Pan Jiří vzpomínal na dobu, kdy od státu využíval sociální pomoc takto: *„né teda vždy to stačilo, co třeba koupíte za pětistovku, kterou člověk od státu dostal – nic při dnešních cenách“*.

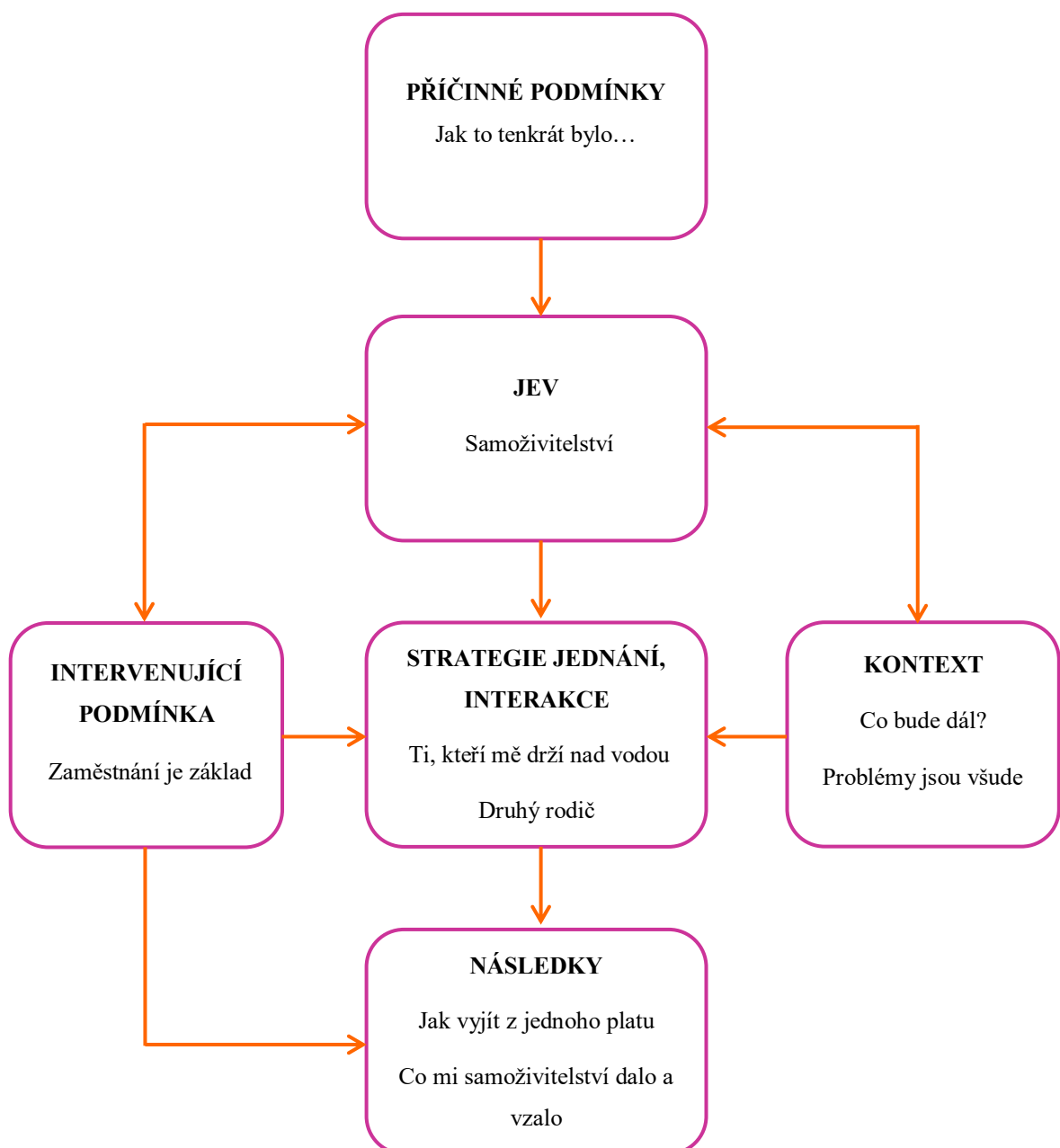
Z důvodu nespolehlivosti sociálního systému byli tedy tito rodiče nuceni spoléhat se sami na sebe, což následně souvisí s vyšší mírou hrdosti, samostatnosti a nezávislosti, kterou v průběhu výzkumu uváděli. Ačkoliv by si dokázali představit jistá opatření, která by zjednodušila tento systém a zlepšila jejich životní podmínky a životní spokojenost, vůči budoucnosti sociálního systému zůstávají i nadále skeptičtí a pesimističtí – *„a nevim, jako pochybuju, že se systém změní“*, *„ale to asi nezměníme no“*, dodala závěrem paní Pavla.

6.2 Paradigmatický model axiálního kódování

V této kapitole se zaměříme na kategorie, které jsme získali v průběhu otevřeného kódování a také na vztahy mezi těmito kategoriemi, které si následně graficky znázorníme pomocí paradigmatického modelu axiálního kódování. To nám pomůže lépe pochopit vzájemné souvislosti a propojení mezi jednotlivými kategoriemi. Paradigmatický model obsahuje hlavní jev, příčinné podmínky, intervenující podmínky, kontext, strategie jednání a interakce a následky.

Obr. 7 - Paradigmatický model axiálního kódování

Jev – Primárním jevem v tomto paradigmatickém modelu je samotná problematika samoživitelství. Počet samoživitelů se v současné době neustále zvyšuje, avšak není jim věnována dostatečná pozornost a pomoc ze strany státu či dalších institucí. Samotné samoživitelství velmi významně ovlivňuje celkový způsob života, zaměstnání, péči o děti, finanční situaci této rodiny a také životní spokojenost rodiče samoživitele. Na tomto jevu je tedy možné postavit základ celého paradigmatického modelu.

Příčinné podmínky - Samotnému jevu samoživitelství však předcházelo mnoho skutečností, které spadají právě do části s názvem příčinné podmínky. Jedná se tedy o události či proměnné, které zapříčinily hlavní jev, tedy samotné samoživitelství, nebo vedly k jeho vývoji. Zařadili jsme sem tedy kategorii s názvem *Jak to tenkrát bylo...*, ve které samoživitelé hodnotili své dosavadní životy. Hlavní příčinou vzniku samoživitelství byl u všech participantů rozvod.

Strategie jednání a interakce – Jde o aktivity, které jsou odpovědí na samotný jev a příčinné podmínky. Spadají sem kategorie *Ti, kteří mě drží nad vodou* a *Druhý rodič*. Zde se ukázalo, které osoby jsou pro samoživitele klíčové a pomáhají jim v jejich často těžké životní situaci. Jako významný se také ukázal vztah s druhým rodičem, tedy exmanželem či exmanželkou našich dotazovaných participantů.

Kontext – Se samoživitelstvím souvisí řada skutečností a podmínek, které tento jev ovlivňují. Zařadili jsme sem kategorie s názvem *Co bude dál?* a *Problémy jsou všude*. Všichni dotázaní samoživitelé se zamýšlí a uvažují nad možnou budoucností. Jelikož svou životní situaci a především finanční podmínky považují za napjaté, logicky vyjadřují obavy ze ztráty zaměstnání či jakýchkoliv významných změn, které by je mohly postihnout. V rámci druhé kategorie pak samoživitelé poukazovali na fakt, že fenomén samoživitelství je v současné době poměrně rozšířený, a bylo jim tedy jakousi útěchou, že se v této situaci nenacházejí sami.

Intervenující podmínka – Se samotným jevem, strategiemi jednání i s následky dále souvisí intervenující podmínky. V tomto případě spatřujeme jednu hlavní podmínku, a tou je zaměstnání. Z toho důvodu je zde zobrazena kategorie *Zaměstnání je základ*. Zaměstnání je pro všechny dotázané velmi významným faktorem, který ovlivňuje jejich celkový život, život jejich dětí, ale také životní podmínky a životní spokojenost. Ačkoliv samoživitelé uvedli spokojenost se zaměstnáním, kolegy i celkovým přístupem nadřízených v práci,

finanční ohodnocení spatřují jako nedostatečné, proto také v průběhu rozhovorů zazněly úvahy nad hledáním nového, lépe ohodnoceného zaměstnání.

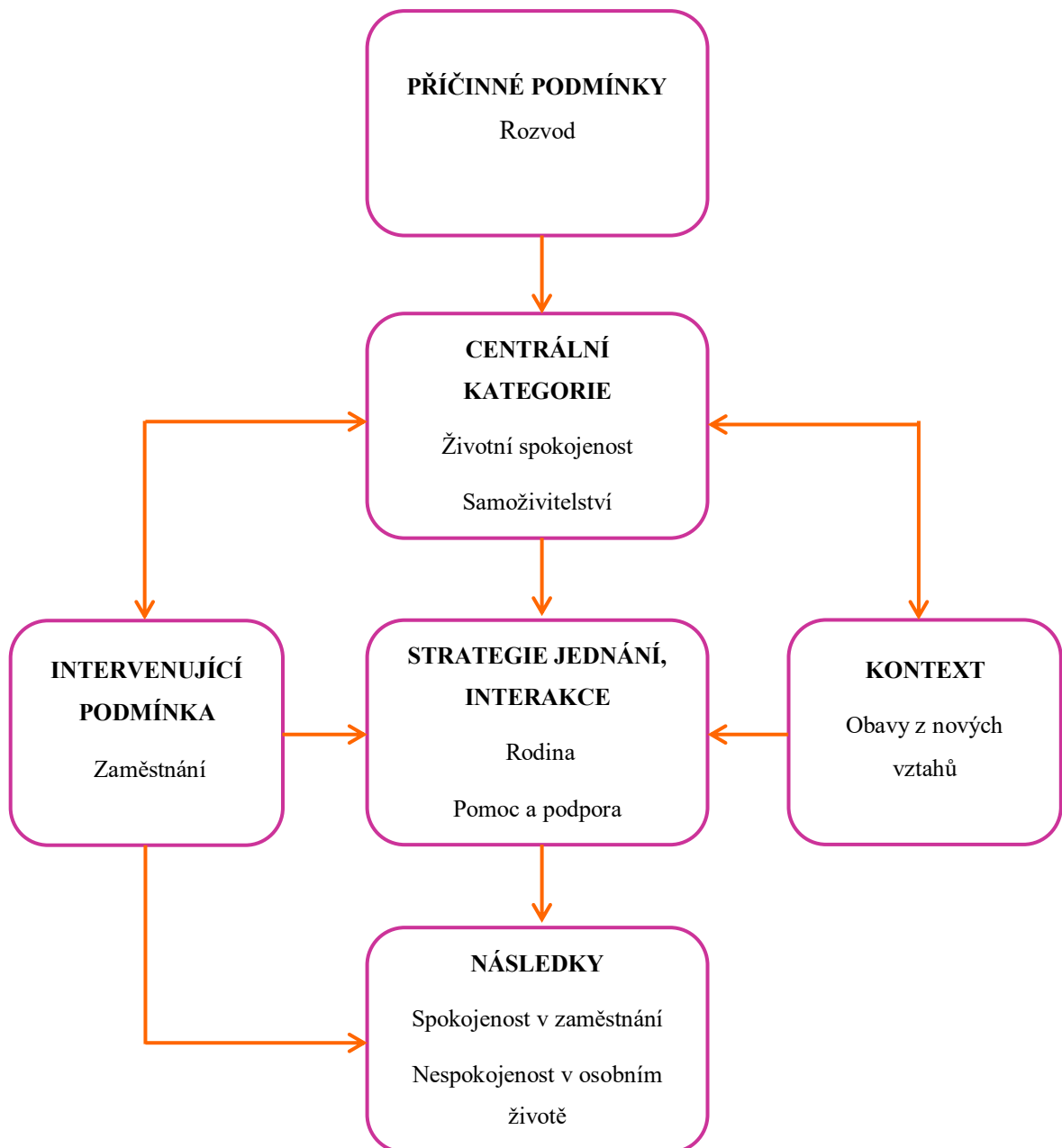
Následky – Důsledky samotného jevu samoživitelství zobrazují *kategorie Jak vyjít z jednoho platu* a *Co mi samoživitelství dalo a vzalo*. Jak již bylo zmíněno, finanční situace je jedním z hlavních faktorů, který rodiče samoživitelé nejčastěji řeší. Příjem této rodiny je značně omezen kvůli absenci druhého rodiče, proto se dotázaní samoživitelé často potýkají s nedostatkem financí, zvláště při neočekávaných událostech. V samotném jevu samoživitelství však spatřují také pozitivní faktory, především získání nových vlastností, schopností a dovedností, které by zřejmě bez prožití této situace nezískali.

Jak je možné vidět na grafickém znázornění paradigmatického modelu, téměř všechny kategorie spolu vzájemně souvisí a jsou propojené. Všechny tyto kategorie jsou také pro samotný fenomén samoživitelství velice důležité a naši informanti je spatřují jako podstatné a pro jejich život a současnou situaci neopomenutelné.

6.3 Paradigmatický model selektivního kódování

V průběhu axiálního kódování vyšlo najevo, že následky, tedy schopnost naučit se vyjít z jednoho platu a také další získané vlastnosti a dovednosti, jako například nezávislost, hrdost, samostatnost či učení se skromnosti, vznikly na základě fenoménu samoživitelství, do kterého se naši informanti dostali. Nyní jsme se znovu zaměřili na konkrétní kategorie, a podle postupů selektivního kódování jsme vypracovali další paradigmatický model, kde v centrální kategorii je jak samotný fenomén samoživitelství, tak také námi zkoumaná životní spokojenost těchto samoživitelů.

Obr. 8 - Paradigmatický model selektivního kódování

U prvního paradigmatického modelu jsme za **příčinné podmínky** považovali kategorii *Jak to tenkrát bylo...* Z této kategorie vyšlo jasně najevo, že u všech dotázaných samoživitelů byl příčinnou podmínkou vzniku tohoto jevu rozvod. Jedna z dotázaných matek samoživitelek má již zkušenost dokonce se dvěma rozvody. Ačkoliv všichni dotázaní nejprve hodnotí rozvod spíše negativně, spatřují zde také určité pozitivní faktory, které ovlivnily jejich současný život.

V rámci **centrální kategorie** se pak nezaměřujeme již pouze na fenomén samoživitelství, ale také na životní spokojenost dotázaných samoživitelů, která je předmětem našeho zkoumání. Snažíme se objevit faktory, které samoživitelé udávali jako významně ovlivňující jejich životní spokojenost a také pozorujeme celý proces formování jejich životní spokojenosti v průběhu jejich života.

Životní spokojenost těchto rodičů samoživitelů z velké části ovlivňuje především rodina a pomoc, jak ze strany rodiny, tak ze strany dalších příbuzných, známých, kolegů či kamarádů, kterou nalezneme v části **strategie jednání a interakce**. Tato podpora a pomoc je pro všechny dotázané nesmírně důležitá, i když se ve většině případů jednalo pouze o podporu psychickou či jinou pomoc nemateriální povahy.

Intervenující podmínka i v tomto modelu však zůstává stejná. Zaměstnání je základní podmínkou přežití všech dotázaných jednočlenných rodin, na zaměstnání tito rodiče kladou velký důraz a má pro ně velkou hodnotu. Bez pravidelného příjmu by totiž tito rodiče nebyli schopni zabezpečit nejen své potřeby, ale především potřeby svých dětí, a mohli by se tak ocitnout na hranici chudoby a životního či dokonce existenčního minima.

V předchozím modelu v rámci **kontextu** byly zařazeny kategorie, ve kterých dotázaní samoživitelé uvažovali nad svou možnou budoucností. Do tohoto modelu jsme tedy jako kontext zařadili obavy z dalších možných vztahů, které v rámci rozhovorů s našimi samoživiteli zazněly. Ačkoliv většina dotázaných uvedla, že se cítí osamoceni a z rozhovorů následně vyplynulo, že jim partner či partnerka chybí, zde se jedná především o obavy z dalšího selhání a dalšího případného rozvodu, který již znovu nechtějí absolvovat.

Co se týče **následků**, zde spatřujeme jako nejvýznamnější spokojenost v zaměstnání, kterou uvedli shodně všichni dotázaní. Jedná se však o spokojenost ne s finančním ohodnocením, nýbrž o spokojenost s kolegiálním přístupem a s přístupem nadřízených, kteří se snaží samoživitelům vycházet vstříc. Pro naše informanty bylo dále důležité, že vykonávají práci, která je baví, která je naplňuje, a má pro ně smysl a význam.

7 INTERPRETACE DAT A DISKUSE

Za pomoci transkripce rozhovorů a následného otevřeného kódování jsme získali seznam čítající 114 různých kódů. Tyto kódy jsme následně rozřadili do jednotlivých kategorií, kterých bylo celkem 9. Některé z těchto kategorií se vzájemně prolínaly a překrývaly a není tedy možné je od sebe striktně oddělit. Každou z těchto kategorií jsme následně popsalí a pro zpřehlednění vztahů mezi kategoriemi jsme vytvořili paradigmatický model axiálního kódování, který zobrazuje právě vazby mezi těmito kategoriemi. Následně jsme vytvořili také paradigmatický model selektivního kódování, který obsahoval již samotné výsledky výzkumu. Nyní si výsledky našeho výzkumného šetření shrneme a zodpovíme si stanovené výzkumné otázky.

Jaký je proces formování životní spokojenosti pohledem rodičů samoživitelů?

- *Odpoutání od partnera, vzájemné odcizení*
- *Rozvod*
- *Nový začátek*
- *Nezodpovědný otec, nezodpovědná matka*
- *Možná budoucnost, obavy z budoucnosti*
- *Nejsme výjimka*
- *Hrdost, nezávislost*
- *Pro dítě všechno*

Proces formování životní spokojenosti je dlouhotrvající jev, který ovlivňuje mnoho faktorů v průběhu života jedince. V případě našich informantů toto formování začíná již před rozvodem, konkrétně samotným odpoutáním se od manžela či vzájemným odcizením obou manželů. Toto období vnímají jako velmi těžké a rozhodnutí k rozvodu jako jedno z nejvýznamnějších v jejich životech. Období před rozvodem paradoxně popisují jako komplikovanější a více zátěžové, než následně samotný rozvod. Ten pro ně již tak komplikovaný nebyl, což popisoval například pan Zdeněk: „*sme ten rozvod měli celkem rychle vyřízenej*“. Všichni dotázaní však mají ambivalentní postoj k hodnocení své minulosti, konkrétně pak rozvodu. Rozvod vnímají jako negativní stránku svého života, někteří dokonce vyjádřili lítost, smutek, jiní naopak výčitky a sebeobviňování nad nevydařeným vztahem. Samotné období po rozvodu pak popisují jako nejsložitější a nejtěžší v průběhu jejich dosavadního života. Největším problémem v tomto období byly finance, což zmínila

v rozhovoru například paní Pavla: „*já sem tady skoro rok živořila*“ nebo paní Hana: „*z toho začátku mně dával jako málo peněz*“. Vyjít pouze z jednoho platu bylo komplikací a velkým problémem. I přesto však samoživitelé popisovali u rozvodu také jeho pozitivní stránku. Osamostatnit se, nebýt na nikom závislý a začít žít nový život, to jim dodalo sílu a odvahu do dalšího života. Při mobilizaci vlastních sil a posilování jejich resilience a odolnosti připisují také velkou zásluhu rodině, která ve všech případech dotázané samoživitele podporovala. Po adaptaci na nové životní podmínky po rozvodu popisují samoživitelé jako významnou komunikaci a celkové vycházení s druhým rodičem, tedy exmanželem či exmanželkou. Pouze paní Eva vychází i nadále s jedním z exmanželů bezproblémově, ostatní samoživitelé však popisovali neshody, komplikace, naschvály či úplné utnutí jakékoliv komunikace a kontaktu. V případě problémového druhého rodiče pak naši samoživitelé zažívají obavy a strach především z výpadku příjmu od druhého rodiče, tedy nezasílání alimentů, či jakéhokoliv závažného problému, ke kterému by byla vyžadována spoluúčast druhého rodiče. Zde také vyjádřili obavy z další možné a nejisté budoucnosti, případně pak také z dalších vztahů. Nejčastěji uvažovali nad změnou zaměstnání, které by bylo lépe finančně ohodnocené, musí však brát v potaz péči o děti, která je v tomto ohledu jistou překážkou. Po uklidnění celé porozvodové situace a nejistoty naši dotázaní samoživitelé často vyhledávali psychickou podporu, ne však již ze strany rodiny, nýbrž v celém jejich okolí. Z rozhovorů vyplynula potřeba jistoty, že se v této situaci nenacházejí sami, a že jsou v jejich okolí i jiní lidé ve stejné nebo alespoň podobné životní situaci. Tento fakt jim pomáhal sbírat sílu a dodával odvahu v jejich životech. Dalším krokem procesu spatřujeme jisté odpoutání se od všedních starostí, uzavření minulosti a získání nových vlastností, schopností a dovedností. Naši informanti v této fázi zmínili psychickou proměnu, ke které přispěly všechny již prožité zkušenosti a události. Jedná se především o hrdost ze sebe samého, radost z osamostatnění a celkově již pozitivnější přístup k životu. K tomuto postoji a pohledu na svět přispěly velkou mírou především jejich děti. Sami dotázaní samoživitelé se shodli na tom, že děti jsou smysl jejich života, pro který žijí a udělají vše, co je v jejich silách.

Jaké jsou faktory ovlivňující životní spokojenost rodičů samoživitelů?

➤ *Ztráta blízkého člověka*

Prvním významným faktorem, který uvedli celkem 4 samoživitelé, je ztráta blízkého člověka. Ve všech případech se jednalo o rodinného příslušníka. Paní Eva již v dětství ztratila bratra, ostatní dotázaní pak hovořili o ztrátě rodiče, případně obou rodičů. Pan Jiří například ztratil matku již jako malé dítě, což jak sám konstatoval, ovlivnilo nejen jeho dětství, ale celý život až doposud. Také ztráta obou rodičů u paní Hany byla významným faktorem, ačkoliv se tato situace odehrála již v její dospělosti. Z rozhovorů s paní Hanou i panem Jiřím byla patrná absence rodičů především z pohledu chybějící sociální opory.

➤ *Rozvod*

Ačkoliv dotázaní samoživitelé na rozvod neradi vzpomínali, všichni ho uvedli jako významnou událost v jejich životech, ať už pozitivní či negativní. Jeden úhel pohledu hovořil o rozvodu jako o vlastním selhání, nevhodném výběru partnera a celkově zklamání z této situace. Na druhou stranu však všichni dotázaní uvedli, že rozvod vnímají částečně i pozitivně, a to díky tomu, že jim tato změna umožnila posunout se v životě dále, odpoutat se od partnera a vymanit se z nefungujícího a nespokojeného vztahu, což následně pozitivně ovlivnilo také míru jejich životní spokojenosti.

➤ *Sociální opora, jistota přátel, pomocná ruka, děti = radost*

Také sociální oporu všichni informanti uvedli jako nesmírně důležitý faktor ovlivňující jejich životní spokojenost. Pro paní Evu, Pavlu a pana Zbyňka jsou největší oporou jejich rodiče, kteří je podporují především po psychické stránce. Kromě rodičů však informanti uváděli také další rodinné příslušníky, přátele a známé, kteří jsou jim v životě důležitou oporou, a bez kterých si běžné fungování nedokáží představit. Mimo sociální oporu zvenčí také všichni samoživitelé uvedli velkou podporu ve svých dětech. Děti jsou pro ně smyslem života, uváděli, že děti jim v životě dělají největší radost a samotné narození jejich dětí či svěřením do jejich péče bylo jedním z nejvýznamnějších faktorů ovlivňujících jejich životní spokojenost.

➤ *Nedůvěra, nespolehlivý otec, nespolehlivá matka*

Při hodnocení situace po rozvodu nešlo opomenout také vztah k druhému rodiči, tedy exmanželi či exmanželce. Pouze paní Eva má i nadále s jedním z bývalých manželů přátelský vztah. Ostatní dotázaní však uvedli, že se s bývalým partnerem či partnerkou pravidelně

nestýkají a neudržují příliš vřelé vztahy. Paní Pavla dokonce s bývalým manželem není již několik let v žádném kontaktu. Z rozhovorů vyplynulo, že ačkoliv se naši informanti chtěli osamostatnit a odpoutat od bývalých partnerů, i nadále jsou částečně zklamáni z ne/komunikace s bývalými partnery. Vyjádřili lítost nad tím, jak se jejich bývalí partneři chovají, a to především ve vztahu ke společným dětem. Z tohoto usuzujeme, že tyto samoživitelé nevyžadují a nepotřebují kontakt s exmanželem či exmanželkou, byli by však rádi, aby jejich děti byly spokojené a nestrádaly nejen po materiální, ale také po emocionální stránce, v čemž vidíme negativní dopad na jejich životní spokojenost.

➤ ***Chybějící vzor, suplování rodičovského vzoru***

Jak bylo výše zmíněno, komunikace s bývalými partnery se ukázala být převážně jako problémová. Exmanželé či exmanželky nejsou příliš v kontaktu s dotázanými samoživiteli, v převážné většině se také příliš nevěnují ani vlastním dětem. Z pohledu rodičů samoživitelů však jejich děti vnímají a pociťují absenci druhého rodiče v rodině. Pouze paní Pavla se domnívá, že její dceři otec nechybí, jelikož ho za celý život téměř neznala. Současně ale pozoruje občasnou potřebu mužského vzoru ve vztahu ke staršímu synovi. Z rozhovorů je však patrné, že vzor druhého rodiče často nahrazuje jiný člen rodiny. V případě paní Evy její syn vyhledává mužskou přítomnost u svého strýce, u pana Zbyňka pak roli matky částečně nahrazuje babička. Z provedených rozhovorů pociťujeme smutek samoživitelů a jistotu bezmoc tuto situaci změnit. Vyskytovaly se zde výčitky a sebeobviňování ve smyslu připravení dítěte o druhého rodiče. Domníváme se proto, že právě tyto výčitky a smutek vůči dětem mají negativní dopad na životní spokojenost těchto rodičů.

➤ ***Možná budoucnost, nejistá budoucnost, obavy z budoucnosti, životní cíle***

V souvislosti s hodnocením své minulosti se naši informanti v průběhu rozhovorů zamýšleli také nad svou budoucností. Všichni vyjádřili jisté obavy z budoucnosti, ať už v oblasti zaměstnání, financí či nedostatku sociální opory. Někteří z těchto samoživitelů si stanovili životní cíle, kterých by chtěli společně se svými dětmi dosáhnout. Jednalo se především o vyšší míru osamostatnění či potřebu menší pomoci od rodiny. Přesto se však i u těchto dotázaných vyskytují obavy, strach a úzkost při pomyslení na nejistou budoucnost.

➤ ***Nejsme výjimka***

Jak již bylo řečeno, sociální opora je pro všechny informanty nesmírně důležitá. Všichni tyto samoživitelé se však v průběhu jejich životní cesty ocitly v situaci, kdy již pouze podpora ze strany rodiny nepostačovala. Vyskytly se obavy a strach, nejistá budoucnost atd.,

se kterými se tito samoživitelé snažili vyrovnat. Útěchou jim byl právě fakt, že se ve stejné situaci samoživitele nachází mnoho dalších lidí nejen v jejich okolí, ale v celé republice. Tato realita jim pomohla při překonávání jejich životních překážek, také přispěla k jejich psychické pohodě, a tím pádem také k jejich životní spokojenosti.

➤ ***Velká administrativní zátěž, nesmyslné požadavky a komplikace***

Další faktor, který komplikuje samoživitelům život, je nadměrná a komplikovaná administrativa a nesmyslné požadavky. V tomto případě je možné naše informanty rozdělit do dvou kategorií – ti, kteří využívají pomoci od státu a ti, kteří ji nevyužívají. Paní Eva a pan Zbyněk si pravidelně každého čtvrt roku vyřizují přídatky na děti a příspěvky na bydlení. Tito dva samoživitelé zmínili problém s vyřizováním žádostí. Dle nich je podávání žádostí nesmyslně komplikované a zdlouhavé, uvítali by tedy jistou změnu, která by jim tuto situaci ulehčila. Také ostatní samoživitelé, kteří příspěvky nepobírají, si však stěžovali na nesmyslné požadavky nejčastěji ze strany školy či dalších úřadů, především v nutnosti podpisu obou rodičů u záležitostí týkajících se dětí. Usnadnění případně vyřešení této situace by tak našim informantům zlepšilo nejen životní spokojenost, ale také jejich celkovou situaci.

➤ ***Nedostatek volného času, velká vytiženost***

Nepřítomnost jednoho z rodičů se logicky promítá do časové vytiženosti druhého rodiče. Na tento problém si stěžovali také námi oslovení samoživitelé. Nedostatek volného času, absence koníčků, namáhavá péče o děti či domácnost – tyto faktory velmi omezují možnosti našich informantů, což má dopad také na jejich životní spokojenost.

➤ ***Nové vlastnosti, získání nových schopností***

Samoživitelství s sebou přináší však také pozitivní stránky, mezi které patří právě získání nových vlastností, schopností či dovedností, které popisovali také námi oslovení samoživitelé. Nejčastěji se jedná o hrdost, učení se skromnosti, nezávislost či samostatnost. Díky těmto vlastnostem a schopnostem jsou samoživitelé na sebe hrdí nejen kvůli tomu, že dokázali začít žít znovu od začátku, ale také proto, že i přes veškeré počáteční porozvodové problémy se dokázali postavit na vlastní nohy a mít tuto situaci alespoň částečně pod kontrolou. Tento fakt je v jejich životě pohání kupředu.

➤ *Finanční nejistota, neschopnost spořit, finanční výpomoc, finanční samostatnost*

Finanční stránka je zřejmě nejčastěji diskutovanou oblastí v životě našich informantů. Ačkoliv se v průběhu času naučili vyjít pouze z jednoho platu, jejich finanční situace je často trápí a zatěžuje, a to především kvůli dětem. Je logické, že každý rodič chce pro své dítě to nejlepší, stejně tak i naši informanti chtějí svým dětem dopřát vše. Kvůli omezeným finančním prostředkům to však vždy není možné, a tak mají tito rodiče často pocity selhání. Dále je také velmi trápí a omezuje neschopnost spořit. Jelikož myslí na svou budoucnost a vyjádřili jisté obavy z budoucnosti, nečekaná událost vyžadující nadměrné množství finančních prostředků může být pro tyto rodiče velmi komplikovaná až likvidační. Zde následně hrozí riziko zadlužení, chudoby a sociálního vyloučení. Tato obava tedy logicky také velmi významně ovlivňuje jejich životní spokojenost.

➤ *Jistota zaměstnání, spokojenost v zaměstnání, výhodné zaměstnání*

S finanční situací souvisí také zaměstnání, u kterého všichni naši informanti shodně vyjádřili poměrně velkou míru spokojenosti. Jak jsme však již zmínili, nejde o spokojenost finanční, nýbrž o spokojenost s nadřízenými, kolegy, pracovním prostředím atd. Paní Pavla například pociťuje jakožto samoživitelka také jisté výhody – zmínila například přednostní volno o svátcích či prázdninách. Pan Jiří a pan Zbyněk dále dodali, že s postojem jejich nadřízených jsou spokojeni, jelikož se jim vždy snaží vyjít vstříc, pokud je to potřeba. Jak tedy uvedli samotní samoživitelé, jejich zaměstnání se významně podílí na míře jejich spokojenosti.

➤ *Nedůvěra v sociální systém, nespolehat se na stát, nespravedlnost, nerovné podmínky ve společnosti, pocit bezmoci, zoufalství*

Nedůvěra ve složitý sociální systém a pomoc státu je problémem, který zmínila většina dotázaných. Ačkoliv pomoci od státu využívají v současnosti pouze 2 z 5 oslovených samoživitelů, i ostatní mají v této oblasti jisté zkušenosti. Všichni shodně udávají nedůvěru v celý sociální systém, případně OSPOD. Tato nedůvěra pramení z pocitů bezmoci a zoufalství, které mnozí z dotázaných uvedli, že prožívali po rozvodu. Ani v těchto těžkých chvílích jim totiž stát prostřednictvím příspěvků nedokázal pomoci, jelikož na tyto příspěvky dle zákona neměli nárok. Všichni samoživitelé by uvítali změnu v sociálním systému, především zavedení opatření, která by zabránila zneužívání příspěvků a naopak příznání příspěvků těm, kteří to opravdu potřebují. Životní spokojenost těchto rodičů tedy

ovlivňuje pocit bezmoci, zoufalství a také pocit nespravedlnosti v současné české společnosti.

Ačkoliv je problematika samoživitelství aktuálním tématem, kterému je třeba v současné společnosti věnovat pozornost, je tento fenomén často opomíjen nejen z pohledu státu a sociální politiky, ale také z pohledu dalších institucí. Pokoušeli jsme se nalézt již existující výzkum na téma životní spokojenosti rodičů samoživitelů, což se nám však bohužel nepodařilo. V databázích EBSCO, ProQuest a Web of Science nebyl pod kombinací pojmů „life satisfaction“ a „single parent“ vyhledán žádný adekvátní a relevantní výzkumný článek, stejně tak se nám nepodařilo nalézt adekvátní výzkum ani prostřednictvím Google Scholar. Z toho důvodu jsme se rozhodli porovnat výsledky našeho výzkumného šetření s výzkumem realizovaným v rámci diplomové práce v roce 2015. Tato práce nesla název Životní spokojenost samoživitelek a výzkum byl realizován formou dotazníkového šetření za využití Dotazníku životní spokojenosti. Jako problematické spatřujeme samozřejmě porovnávání kvalitativně získaných výsledků s kvalitativním výzkumem, z důvodu absence kvalitativně zaměřeného výzkumu na totožné téma se o to přeci jen částečně pokusíme. Výzkumný soubor v rámci kvantitativního šetření čítal 208 matek samoživitelek a 212 vdaných žen, u kterých byla pozorována podobnost či rozdílnost v životní spokojenosti. Výsledky tohoto výzkumu byly jednoznačné – byla prokázána velká nespokojenost matek samoživitelek se svým současným životem. Životní spokojenost se následně zkoumala v několika různých oblastech života. Co se týče *finanční situace*, můžeme konstatovat shodné výsledky a to, že u všech oslovených samoživitelek a samoživitelů se vyskytuje převážně nespokojenost s jejich finanční situací. Další oblast dotazníku se zaměřovala na *volný čas* samoživitelek. Zde se většina dotázaných přikláněla k odpovědi „ani spokojena, ani nespokojena“. Z našeho výzkumu je však možné konstatovat spíše nespokojenost dotázaných samoživitelů, dále také nedostatek volného času a velkou vytíženost v oblasti péče o děti a domácnost. Významný rozdíl mezi výzkumy se vyskytl v oblasti *zaměstnání*, kde většina samoživitelek v rámci dotazníku zvolila možnost „ani spokojena, ani nespokojena“. Je třeba zdůraznit, že v rámci Dotazníku životní spokojenosti se jednalo o spokojenost s postavením na pracovišti, budoucností v zaměstnání atd., nikoliv s finančním ohodnocením v zaměstnání. V rámci našeho výzkumu však všichni dotázaní uvedli velkou míru spokojenosti s pracovním životem, nadřízenými, kolegy, pracovním prostředím i smyslem a významem jejich práce. Oblast *partnerství* v rámci dotazníku vyšla opět nerozhodně – většina samoživitelek zvolila možnost „ani spokojena, ani nespokojena“. Námi oslovení

samoživitelé však nevyjádřili spokojenost či nespokojenost s partnerským životem (pravděpodobně z logického důvodu – nemají partnera či partnerku), byly však zaznamenány obavy a strach z dalších možných vztahů či manželství, a tedy i z dalšího možného zklamání. Další oblastí je *vztah k vlastním dětem*. I v této oblasti většina samoživitelek zvolila možnost „ani spokojena, ani nespokojena“. Zde tedy můžeme také pozorovat rozdíly, oproti našemu výzkumnému šetření, ve kterém dotázaní samoživitelé uvedli spokojenost se svými dětmi, hrdost na své děti a blízký a přátelský vztah ke svým dětem. Co se týče oblasti *bydlení*, opět nejvíce samoživitelek zvolilo variantu „ani spokojena, ani nespokojena“. V rámci našeho výzkumného šetření jsou názory na bydlení taktéž nejednoznačné. Paní Eva a pan Zbyněk vyjádřili spokojenost s bydlením, paní Eva totiž bydlí ve výhodném podnájmu u starostky obce, pan Zbyněk pak v městském sociálním bytě. K bydlení se dále vyjádřil již pouze pan Jiří, který zmínil spíše nespokojenost, především však z toho důvodu, že momentálně dům, ve kterém společně s dětmi bydlí, rekonstruuje. Poslední oblastí je pak *spokojenost s přáteli, známými a příbuznými*, ve které samoživitelky v rámci dotazníkového šetření volily nejčastěji variantu „spíše nespokojena“. Ani v této oblasti se však naše výsledky neshodují. Z námi provedeného výzkumného šetření jasně vyplývá, že všichni samoživitelé jsou se sociální oporou velmi spokojeni, přičemž se nejedná pouze o sociální oporu ze strany rodiny, ale také právě ze strany příbuzných, přátel a kolegů.

V rámci Dotazníku životní spokojenosti byly dále zkoumány oblasti zdraví, vztah k vlastní osobě a sexualita. K těmto oblastem se však naši informanti v průběhu rozhovorů nevyjádřili, a proto není možné porovnat výsledky výzkumných šetření.

8 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Obr. 9 - Jak zlepšit životní spokojenost rodičů samoživitelů?

ZÁVĚR

Samoživitele a samoživitelky můžeme označit jako skupinu velmi výrazně ohroženou chudobou a sociálním vyloučením. Dle výzkumu provedeného Klubem svobodných matek má asi třetina samoživitelek měsíční příjem nižší než 10 000 Kč, výživné dostává pravidelně jen asi každá druhá matka, přičemž průměrná částka na alimenty se pohybuje kolem 2 000 Kč na dítě. Situace samoživitelů je proto velmi často složitá a komplikovaná, na pomoc od státu však přesto ne všichni samoživitelé dosáhnou. Ačkoliv je skupina samoživitelů a samoživitelek jednou z cílových skupin sociální pedagogiky, sami tito samoživitelé pociťují, že pomoc a podpora této skupině rozhodně není dostatečná a vyhovující. I proto jsme se pomocí této práce snažili na tento závažný společenský jev více poukázat a veřejně ho prezentovat.

V průběhu teoretické práce jsme si stručně vysvětlili proměny, kterými si prošla tradiční rodina a jaké jsou příčiny vzniku neúplných rodin. Zaměřili jsme se na samotný fenomén samoživitelství v české společnosti a ohrožení samoživitelů chudobou a sociální exkluzí, také jsme zmínili podporu, které mohou rodiče samoživitelé využívat. V neposlední řadě jsme si také popsali životní spokojenost a její determinanty.

Praktickou část jsme realizovali pomocí rozhovorů s rodiči samoživiteli, rozhovory jsme následně zakódovali, kódy roztřídili do kategorií a vytvořili tak paradigmatické modely. Hlavním cílem této práce bylo popsat proces formování životní spokojenosti rodičů samoživitelů, což jsme si v závěru vysvětlili a popsali. Tento proces můžeme shrnout takto: *odpoutání od partnera » negativní životní situace = rozvod » mobilizace sil » nový začátek » zvyšování resilience » nezávislost a osamostatnění » obavy z budoucnosti » žít tady a teď pro dítě*. Mimo to jsme se také snažili porozumět faktorům, které tuto životní spokojenost u rodičů samoživitelů ovlivňují. V průběhu rozhovorů pak vyplynula celá řada těchto faktorů jak z dob minulých, tak také ze současnosti. Tyto faktory můžeme rozdělit na pozitivní či negativní, dle dopadu na životní spokojenost těchto rodičů. Mezi negativní faktory můžeme zařadit ztrátu blízkého člověka, rozvod, nedůvěru a nespolehlivost druhého rodiče, chybějící vzor v rodině, obavy a nejistotu z budoucnosti, vysokou administrativní zátěž a další požadavky a komplikace, vysokou vytíženost a nedostatek volného času, finanční nejistotu a obavy z výpadku financí nebo také nedůvěru ve stát a sociální systém. Faktory pozitivně ovlivňující jejich životní spokojenost pak byly tyto: sociální opora a pomoc

ze strany rodiny i přátel, spokojenost v zaměstnání a jistota zaměstnání, získání nových vlastností a schopností nebo také fakt, že nejsou jediní samoživitelé na světě.

Jak jsme již v průběhu zmínili, výsledky našeho kvalitativně zaměřeného výzkumného šetření bohužel není možné zobecnit na širší populaci, vztahují se tedy pouze na zvolený výzkumný soubor této práce. Stejně jako každý rodič samoživitel má jiné životní podmínky a vyrovnává se svou situací odlišně. Někteří samoživitelé se potýkají s velkými, téměř až existenčními problémy, jiní se na tuto situaci poměrně lehce adaptovali a zvládají ji téměř bez potíží. I přesto se však domníváme, že je třeba neúplným rodinám i nadále pomáhat a věnovat pozornost, dále zkoumat a odhalovat důvody a příčiny jejich životní spokojenosti a především možnosti, jak tuto jejich životní spokojenost zvyšovat.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] Adopce krok za krokem: Delší cesta k rodičovství, 2017. *Peníze.cz* [online]. [cit. 2018-11-01]. Dostupné z: <https://www.penize.cz/rodicovstvi/323791-adopce-krok-za-krokem-delsi-cesta-k-rodicovstvi>
- [2] APERIO [online], 2018. [cit. 2018-11-08]. Dostupné z: <http://aperio.cz/o-nas/>
- [3] Asociace neúplných rodin [online], 2018. [cit. 2018-11-08]. Dostupné z: <https://www.anr.cz/>
- [4] BÉREŠ, Marián, 2013. *Kouč vlastního života: Cesta ke spokojenému životu*. Praha: Grada. ISBN 9788024746890.
- [5] BLATNÝ, Marek, 2005. *Psychosociální souvislosti osobní pohody*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 8086633357.
- [6] BLATNÝ, Marek, 2010. *Psychologie osobnosti: Hlavní témata, současné přístupy*. Praha: Grada. ISBN 9788024734347.
- [7] BLATNÝ, Marek, ed., 2016 *Psychologie celoživotního vývoje*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 9788024634623.
- [8] BRŮHOVÁ, Daniela, 2015. *Jak přežít první (k)rok: Praktický průvodce nejrizikovějším obdobím samoživitelství*. Praha: Práh. ISBN 9788072525553.
- [9] ČELEDOVÁ, Libuše a Rostislav ČEVELA, 2010. *Výchova ke zdraví: vybrané kapitoly*. Praha: Grada. ISBN 9788024732138.
- [10] ČESKO, 2006. Zákon č. 262/2006 Sb. Zákoník práce. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-262>
- [11] Daňová sleva na dítě 2017 a 2018 a daňový bonus, 2018. *Aktuálně.cz* [online]. [cit. 2018-11-07]. Dostupné z: <https://www.aktualne.cz/wiki/finance/danova-sleva-na-dite-bonus-zvyhodneni/r~i:wiki:1170/?redirected=1541762099>
- [12] Dlouhodobé ošetřovné, 2018. *Česká správa sociálního zabezpečení* [online]. [cit. 2018-11-06]. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/cz/nemocenske-pojisteni/davky/dlouhodobе-osetrovne.htm>

- [13] Doplatek na bydlení 2018. Kdo má nárok na pomoc od státu?, 2018. *Peníze.cz* [online]. [cit. 2018-11-07]. Dostupné z: <https://www.penize.cz/davky-v-hmotne-nouzi/333193-doplatek-na-bydleni-2018-kdo-ma-narok-na-pomoc-od-statu>
- [14] Důchody a důchodci v roce 2017, 2018a. *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2018-11-04]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xb/duchody-a-duchodci-v-roce-2017>
- [15] Důchody a důchodci v roce 2017, 2018b. *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2018-11-04]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xz/duchodci-a-duchody-v-roce-2017>
- [16] FIALOVÁ, Ludmila a František David KRCH, 2012. *Pojetí vlastního těla: Zdraví, zdatnost, vzhled*. Praha: Karolinum. ISBN 9788024621609.
- [17] GIDDENS, Anthony, 2009. *Sociologie*. Praha: Argo. ISBN 7288025708071.
- [18] GILBERT, Guy, 2018. *Rodina: Poklad naší doby*. Praha: Portál. ISBN 9788026213307.
- [19] GILLERNOVÁ, Ilona et al., 2011. *Psychologické aspekty změn v české společnosti: člověk na přelomu tisíciletí*. Praha: Grada. ISBN 9788024727981.
- [20] GURKOVÁ, Elena, 2011. *Hodnocení kvality života: Pro klinickou praxi a ošetrovatelský výzkum*. Praha: Grada. ISBN 9788024736259.
- [21] HAMPLOVÁ, Dana, 2006. Životní spokojenost, štěstí a rodinný stav v 21 evropských zemích. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review* [online]. **42**(1), 35-55 [cit. 2018-10-01]. ISSN 0038-0288. Dostupné z: <https://www.soc.cas.cz/publikace/zivotni-spokojenost-stesti-rodinny-stav-v-21-evropskych-zemich>
- [22] HAMPLOVÁ, Dana, 2006. *Životní spokojenost: rodina, práce a další faktory*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky. ISBN 9788073300630.
- [23] HAMPLOVÁ, Dana, 2014. *Rodina a zdraví - Jejich vzájemné souvislosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici se Sociologickým ústavem AV ČR. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 9788073302481.
- [24] HAMPLOVÁ, Dana, 2015. *Proč potřebujeme rodinu, práci a přátele: Štěstí ze sociologické perspektivy*. Praha: Fortuna Libri. ISBN 9788073219475.
- [25] HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ, 2010. *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál. ISBN 9788073676865.

- [26] HELUS, Zdeněk, 2007. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024711683.
- [27] HENDL, Jan, 2016. *Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace*. 4., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál. ISBN 9788026209829.
- [28] HEŘMANOVÁ, Eva, 2012. Kvalita života a její modely v současném sociálním výzkumu. *Sociologia* [online]. **44**(4), 407-425 [cit. 2018-10-15]. ISSN 00491225. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=e5h&an=79827936&scope=site>
- [29] *Hnutí pro život* [online], 2018. [cit. 2018-11-09]. Dostupné z: <https://hnutiprozivot.cz/#obsah>
- [30] HODAČOVÁ, Lenka et al., 2015. Vztah rodiny a životní spokojenosti dětí. *Československá Psychologie* [online]. **59**(4), 315-326 [cit. 2018-10-15]. ISSN 0009062X. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&an=109949997&scope=site>
- [31] Jaká je výše alimentů v roce 2018?, 2018. *Vím víc* [online]. [cit. 2018-11-02]. Dostupné z: <https://www.vimvic.cz/clanek/jaka-je-vyse-alimentu-v-roce-2018>
- [32] Jste samoživitelka? Tyto novinky vám v roce 2018 mohou finančně ulevit, 2018. *Maminka.cz* [online]. [cit. 2018-11-07]. Dostupné z: <https://www.maminka.cz/clanek/jste-samozivitelka-tyto-novinky-vam-v-roce-2018-mohou-financne-ulevit>
- [33] KARSTEN, Hartmut, 2006. *Ženy - muži: Genderové role, jejich původ a vývoj*. Praha: Portál. ISBN 807367145X.
- [34] KEBZA, Vladimír a Iva ŠOLCOVÁ, 2005. Prediktory osobní pohody (well-being) u reprezentativního souboru české populace. *Československá psychologie* [online]. **49**(1), 1-6 [cit. 2018-10-15]. ISSN 0009062X. Dostupné z: <http://www.szu.cz/tema/podpora-zdravi/studie-prediktory-osobni-pohody-well-being-u>
- [35] KELLER, Jan, 2005. *Soumrak sociálního státu*. Praha: Sociologické nakladatelství. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 8086429415.
- [36] KIMPLOVÁ, Tereza, 2008. *Základy psychologie manželského a rodinného soužití*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě. ISBN 9788073686192.

- [37] *Klub svobodných matek* [online], 2018. [cit. 2018-11-08]. Dostupné z: <https://klubsvobodnychmatek.cz/o-nas/>
- [38] KOZLOVÁ, Lucie a Nicola TOMANOVÁ, 2005. Dobrovolné mateřství bez partnera. *Gender a výzkum* [online]. 6(1), 31-35 [cit. 2018-10-01]. ISSN 2570-6586. Dostupné z: <https://www.genderonline.cz/cs/issue/3-rocnik-6-cislo-1-2005-rodicovstvi/10>
- [39] KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ, 2001. *Člověk - prostředí - výchova: K otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido. ISBN 8073150042.
- [40] KRAUS, Blahoslav, 2014. *Základy sociální pedagogiky*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 9788026206439.
- [41] KREBS, Vojtěch et al., 2015. *Sociální politika*. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 9788073575854.
- [42] KROUTILOVÁ NOVÁKOVÁ, Radana, Jitka VACULÍKOVÁ a Alena PODANÁ, 2016. Jak si žijí „samoživý“ (?): Spokojenost s bydlením pohledem samoživitelek. *Sociální práce* [online]. 16(3), 5-20 [cit. 2018-10-30]. ISSN 1805-885X. Dostupné z: <http://socialniprace.cz/index.php?sekce=2&podsekce=&ukol=1&id=80>
- [43] KŘIVOHLAVÝ, Jaro, 2010. *Pozitivní psychologie*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 9788073677268.
- [44] KŘIVOHLAVÝ, Jaro, 2013. *Psychologie pocitů štěstí: Současný stav poznání*. Praha: Grada. ISBN 9788024744360.
- [45] Life satisfaction Theory and 4 Contributing Factors (Incl. SWLS Scale), 2018. *Positive psychology program* [online]. [cit. 2019-01-22]. Dostupné z: <https://positivepsychologyprogram.com/life-satisfaction/>
- [46] MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ, 2010. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Praha: Portál. ISBN 9788073677398.
- [47] MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ, 2014. *Podpora rodiny: Manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál. ISBN 9788026206972.
- [48] MATOUŠEK, Oldřich, 2003. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 8086429199.

- [49] MATOUŠEK, Oldřich, 2007. *Sociální služby: Legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. Praha: Portál. ISBN 9788073673109.
- [50] MATOUŠEK, Oldřich, 2015. *Děti a rodiče v rozvodu: Manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál. ISBN 9788026209683.
- [51] MATOUŠEK, Oldřich, 2016. *Slovník sociální práce*. 3. vyd. Praha: Portál. ISBN 9788026211549.
- [52] MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, ed., 2005. *Sociální práce v praxi: Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál. ISBN 807367002X.
- [53] Mimořádná okamžitá pomoc v roce 2018: až 51.150,-Kč, 2018a. *Příspěvky.cz* [online]. [cit. 2018-11-07]. Dostupné z: <https://www.prispevky.cz/hmotnauze/mimoradna-okamzita-pomoc>
- [54] MITCHELL, Eva et al., 2012. *Kdo se (po)stará?: Dítě mezi rodinou, státem a trhem*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky. ISBN 9788073302160.
- [55] *Nebojujte se zákony - využijte je ve svůj prospěch: příručka pro rodiče, 2018*. Praha: APERIO - Společnost pro zdravé rodičovství. ISBN 9788090713611.
- [56] NEŠPOROVÁ, Olga a Dana HAMPLOVÁ, 2014. Souvislosti mezi rodičovstvím a životní spokojeností v České republice a zemích Evropské unie. *Demografie, revue pro výzkum populačního vývoje* [online]. **56**(3), 185 – 202 [cit. 2018-10-15]. ISSN 1805-2991. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/demografie-revue-pro-vyzkum-populacniho-vyvoje-c-32014-uaw6022qzz>
- [57] Obrat v rozvodech, 2014. *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2018-10-25]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/0b00225862>
- [58] Ošetřovné, 2017. *Česká správa sociálního zabezpečení* [online]. [cit. 2018-11-06]. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/cz/nemocenske-pojisteni/davky/osetrovne.htm>
- [59] PAULUSOVÁ, Magdalena a VAŠÍČKOVÁ, Andrea, 2014. Sociální pomoc ze strany státu neúplným rodinám s dětmi. *Sociální práce* [online]. **14**(2), 40-43 [cit. 2018-11-06]. ISSN 1805-885X. Dostupné z: <http://www.socialniprace.cz/index.php?sekce=2&podsekce=&ukol=1&id=70>

- [60] PLAŇAVA, Ivo, 2000. *Manželství a rodiny: Struktura, dynamika, komunikace*. Brno: Doplněk. ISBN 8072390392.
- [61] Pomoc v hmotné nouzi, 2018. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2018-11-06]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/5>
- [62] Porodné v roce 2018: až 23.000,-Kč, 2018b. *Příspěvky.cz* [online]. [cit. 2018-11-07]. Dostupné z: <https://www.prispevky.cz/rodice-tehotenstvi/porodne>
- [63] Průměrná výše invalidního, vdovského, vdoveckého a sirotčího důchodu v České republice, 2018c. *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2018-11-04]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/cr_od_roku_1989_duchody
- [64] Přídavek na dítě, 2018. *Integrovaný portál MPSV* [online]. [cit. 2018-11-06]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prid_na_dite
- [65] RADIMSKÁ, Radka a Marcel TOMÁŠEK, 2003. Singles – nový životní styl a jeho genderová specifika v České republice. *Gender a výzkum* [online]. 4(1-2), 10-11 [cit. 2018-10-11]. ISSN 2570-6586. Dostupné z: <https://www.genderonline.cz/cs/issue/24-rocnik-4-cislo-1-2-2003/198>
- [66] RADIMSKÁ, Radka, 2003. Rozvedené a svobodné matky v České republice. *Gender a výzkum* [online]. 4(1-2), 11-14 [cit. 2018-10-13]. ISSN 2570-6586. Dostupné z: <https://www.genderonline.cz/cs/issue/24-rocnik-4-cislo-1-2-2003/198>
- [67] Rodičovský příspěvek se zvýší na 300 tisíc. Ale až od roku 2020, 2018. *Česká televize* [online]. [cit. 2018-11-05]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/2642339-rodicovsky-prispevek-se-zvysi-na-300-tisic-najednou-ale-az-od-roku-2020>
- [68] Rodiny a domácnosti, 2013. *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2018-10-25]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/25701905/3000021131.pdf/bb114946-d12d-440c-a100-84e4abd215fb?version=1.1>
- [69] SINGH, Surjeet a Nov RATTAN SHARMA, 2018. Self-regulation as a correlate of psychological well-being. *Indian Journal of Health and Well-being* [online]. 9(3), 441-444 [cit. 2019-01-22]. ISSN 2321-3698. Dostupné z: <http://web.a.ebscohost.com.proxy.k.utb.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=3&sid=d0c90e0c-84c7-42d3-860d-993f8a69d800%40sdc-v-sessmgr01>

- [70] SMUTKOVÁ, Lucie, 2007. *Sociální práce s rodinou*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 9788070410691.
- [71] Sňatky a rozvody 1950-2016, 2017. *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2018-10-25]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/snatky-a-rozvody-1950-2016>
- [72] SNOPEK, Mojmir et al., 2010. Osobnostní koreláty životní spokojenosti a sebehodnocení u adolescentů: rodové rozdíly. *Československá Psychologie* [online]. **55**(6), 521-533 [cit. 2018-10-15]. ISSN 0009062X. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&an=70535705&scope=sitete>
- [73] SOBOTKOVÁ, Irena, 2007. *Psychologie rodiny*. 2., přeprac. vyd. Praha: Portál. ISBN 9788073672508.
- [74] SOBOTKOVÁ, Irena, REITEROVÁ Eva a HURNÍKOVÁ Kateřina. *Rozdíly mezi otci a matkami v pohledu na fungování rodiny, v životní spokojenosti a rovnováze mezi prací a rodinou*. *Československá Psychologie* [online]. 2011, roč. 55, č. 2, s 139-151 [cit. 2018-10-15]. ISSN 0009062X. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&an=64497162&scope=sitete>
- [75] *Sólo rodiče* [online], 2018. [cit. 2018-11-09]. Dostupné z: <http://www.saminadeti.cz/info/o-projektu>
- [76] ŠMOLKA, Petr a Jan MACH, 2008. *Manželská a rodinná trápení*. Praha: Portál. ISBN 9788073674489.
- [77] ŠRAJER, Jindřich a Libor MUSIL, ed, 2008. *Etické kontexty sociální práce s rodinou*. České Budějovice: Libor Musil v nakl. Albert. ISBN 9788073261450.
- [78] ŠŤASTNÁ, Anna, 2009. *Neúplné rodiny v České republice a ve vybraných evropských zemích*. VÚPSV, v.v.i. ISBN 9788074160387.
- [79] TOMÁNEK, Pavol, 2012. Nové podoby rodiny. *Lifelong Learning: Celoživotní vzdělávání* [online]. **2**(3), 44-63 [cit. 2018-10-01]. ISSN 1804-526X. Dostupné z: <http://lifelonglearning.mendelu.cz/archiv-cisel/25900->
- [80] TOMEŠ, Igor, 2010. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál. ISBN 9788073676803.

- [81] TOMĚŠ, Igor, 2011. *Obory sociální politiky*. Praha: Portál. ISBN 9788073678685.
- [82] TRAGALOVÁ, Dagmar, 2018. *Rodinná mediácia: Ako deťom neublížiť rozvodom*. Wolters Kluwer. ISBN 9788081688263.
- [83] V ČR je 175 tisíc rodin, kde děti žijí jen s jedním rodičem, 2017. *Pražský deník* [online]. [cit. 2018-10-23]. Dostupné z: https://prazsky.denik.cz/zpravy_region/csu-v-cr-je-175-tosic-rodin-kde-deti-ziji-jen-s-jednim-rodicem-20170126.html
- [84] *Vaše výživné* [online], 2018. [cit. 2018-11-08]. Dostupné z: <https://www.vasevyzivne.cz/o-nas/>
- [85] Vyživovací povinnost a manželství: Musí vás živit. Někdy i po rozvodu, 2016. *Peníze.cz* [online]. [cit. 2018-11-05]. Dostupné z: <https://www.penize.cz/spotrebitel/315294-vyzivovaci-povinnost-a-manzelstvi-musi-vas-zivit-nekdy-i-po-rozvodu>
- [86] *Women for women* [online], 2016. [cit. 2018-11-09]. Dostupné z: <http://www.women-for-women.cz/slovo-zakladatelu>
- [87] ZALEWSKI, Maureen et al., 2012. Poverty and Single Parenting: Relations with Preschoolers' Cortisol and Effortful Control. *Infant and Child Development* [online]. 21(5), 537-554 [cit. 2019-01-22]. DOI: 10.1002/icd.1759. ISSN 0163-6383. Dostupné z: <https://www.semanticscholar.org/paper/Poverty-and-Single-Parenting-%3A-Relations-with-%E2%80%99-and-Zalewska-Lenguaa/409a387453248a725dd0b2a3381146247416b925>
- [88] Zálohované výživné stát nevymůže, samoživitelkám mají pomoci sociální dávky, říká poslankyně ODS, 2018. *Český rozhlas* [online]. [cit. 2018-11-01]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/zalohovane-vyzivne-stat-nevymuze-samozivitelkam-maji-pomoci-socialni-davky-rika-7610752>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

( )	Kulaté závorky.
[ ]	Hranaté závorky.
„“	Uvozovky.
aj.	A jiné.
apod.	A podobně.
atd.	A tak dále.
cca	Přibližně.
cz	Internetová doména pro Českou republiku.
č.	Číslo.
OSPOD	Oddělení sociálně-právní ochrany dětí.
s.	Strana.
tab.	Tabulka.
tzn.	To znamená.
www.	World Wide Web.

SEZNAM OBRÁZKŮ

<i>Obr. 1 - Sňatky a rozvody v letech 1950 – 2016 .....</i>	<i>25</i>
<i>Obr. 2 - Koncept pojetí chudoby .....</i>	<i>28</i>
<i>Obr. 3 - Průměrná výše vdovského, vdoveckého a sirotčího důchodu v České republice mezi lety 1994 až 2017 .....</i>	<i>35</i>
<i>Obr. 4 - Model subjektivní kvality života.....</i>	<i>53</i>
<i>Obr. 5 - Model kvality života dle pracovníků kanadské armády .....</i>	<i>54</i>
<i>Obr. 6 - Model čtyř kvalit života .....</i>	<i>54</i>
<i>Obr. 7 - Paradigmatický model axiálního kódování .....</i>	<i>84</i>
<i>Obr. 8 - Paradigmatický model selektivního kódování .....</i>	<i>87</i>

SEZNAM TABULEK

<i>Tab. 1 – Psychologické dimenze mužské a ženské role .....</i>	18
<i>Tab. 2 - Struktura domácností v letech 1980, 1991 a 2001 .....</i>	23
<i>Tab. 3 - Míra rizika chudoby ve vybraných zemích v roce 2007 .....</i>	31
<i>Tab. 4 - Příjemci vdovských a vdoveckých důchodů a průměrná výše těchto důchodů v Jihomoravském kraji v letech 2015 – 2017.....</i>	34
<i>Tab. 5 - Příjemci vdovských a vdoveckých důchodů a průměrná výše těchto důchodů ve Zlínském kraji v letech 2015 – 2017 .....</i>	34
<i>Tab. 6 - Příjemci sirotčích důchodů a průměrná výše tohoto důchodu v Jihomoravském kraji v letech 2015 - 2017 .....</i>	35
<i>Tab. 7 - Příjemci sirotčích důchodů a průměrná výše tohoto důchodu ve Zlínském kraji v letech 2015 - 2017 .....</i>	35
<i>Tab. 8 - Orientační tabulka pro výpočet výše výživného .....</i>	36
<i>Tab. 9 - Výše přídatku na dítě .....</i>	39
<i>Tab. 10 - Daňová sleva na dítě (roční částka za zdaňovací období) .....</i>	41
<i>Tab. 11 - Ti, kteří mě drží nad vodou .....</i>	63
<i>Tab. 12 - Jak to tenkrát bylo.....</i>	65
<i>Tab. 13 - Druhý rodič.....</i>	68
<i>Tab. 14 - Co bude dál? .....</i>	71
<i>Tab. 15 - Problémy jsou všude.....</i>	73
<i>Tab. 16 - Jak vyjít z jednoho platu .....</i>	75
<i>Tab. 17 - Co mi samoživitelství dalo a vzalo .....</i>	77
<i>Tab. 18 - Zaměstnání je základ .....</i>	80
<i>Tab. 19 - Nespravedlnost a nedůvěra.....</i>	81

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA 1: INFORMOVANÝ SOUHLAS	112
PŘÍLOHA 2: UKÁZKA ROZHOVORU	113

PŘÍLOHA 1: INFORMOVANÝ SOUHLAS

Vážený účastníku výzkumu,

byl/a jste osloven/a k účasti na kvalitativním výzkumu k diplomové práci na téma Životní spokojenost rodičů samoživitelů. Tento výzkum probíhá v rámci studia na Fakultě humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně.

Prosím o souhlas s poskytnutím výzkumného materiálu pro tuto práci ve formě audio nahrávky a následného přepisu rozhovoru.

V rámci výzkumu budou dodržovány tyto etické zásady:

- Vaše účast na výzkumu je dobrovolná a od účasti na výzkumu můžete kdykoliv odstoupit.
- Ve výzkumu je zaručena anonymita – v přepisu rozhovoru budou odstraněny jakékoliv identifikační údaje.
- Výzkumnice se zavazuje dodržovat mlčenlivost ve vztahu k osobním údajům o účastnících výzkumu.

Děkuji Vám za projevenou důvěru a spolupráci.

Aneta Planetová

Souhlasím s poskytnutím anonymního rozhovoru a nahráváním rozhovoru na diktafon pro výzkumné účely.

ANO / NE

Podpis účastníka výzkumu

.....

Podpis autorky výzkumu

.....

PŘÍLOHA 2: UKÁZKA ROZHOVORU

Datum, čas: 31. 1. 2019, cca 17:15

Délka rozhovoru: 29 min.

Místo: Násedlovice, dům samoživitelky, obývací pokoj

Jméno samoživitelky: Eva

Rušivé vlivy: nebyly zaznamenány žádné rušivé vlivy během rozhovoru, rozhovor se odehrál v uzavřeném, klidném místnosti

Já vám ještě jednou poděkuju za účast v tomto výzkumu a ještě se jednou pro jistotu zeptám, jestli souhlasíte s nahráváním tohoto rozhovoru?

Souhlasím.

Dobře, děkuju. V tom případě bych se vás zeptala na něco málo o vás, o vaší rodině a celkově vlastně o té vaší životní situaci. Základní nějaké demografické otázky a pak bych přešla k těm hlavním otázkám na tu životní spokojenost. Jestli byste mi mohla říct váš věk, nějaké dosažené vzdělání, zaměstnání a tak..

Takže za týden mi bude 42, mám střední školu s maturitou, vlastně vystudovala sem stavební průmyslovku v Brně. Pak jsem měla dva roky jazykovou školu, pak sem chvíli pracovala jako celní deklarantka tenkrát a pak jsem šla na mateřskou, čekala sem dvojčata. Pak sem byla hodně dlouho na mateřské (smích) a když vlastně měly.. dvojčata sou holky, mají osmnáct, letos budou mít devatenáct, a když měly pět let tak sme se rozvedli, já sem se odstěhovala vlastně zpátky k rodičům, takže tam mě podporovali rodiče. Po nějaký době sem si našla nového partnera a přestěhovali sme se semka do, vlastně jako kdyby do jejich nějakýho domečku a měli sme spolu, nebo vlastně máme syna, ten bude mít letos třináct.. no dvanáct (smích), dvanáct, teď sem se posunula trošku.. a...vlastně...od svých sester je o sedm let, takže tam je takový jako docela rozdíl. No a bydlela sem tady vlastně s druhým partnerem od roku 2005 a prvně sme spolu jenom tak žili, pak se narodil malý. Když měl malý rok tak sme se vzali, takže sem měla druhou svatbu a v roce 2015, jo 15 na podzim, on se odstěhoval, protože sem zjistila, že má neskutečný dluhy, který zatajoval a podváděl a...už to prostě...jako sice se k těm dluhům přiznal, ale přiznal tak třetinu, takže se jako kdyby nepřiznal, zase lhal, takže mně nezbylo nic jiného než si najít jiný bydlení, protože

začli chodit exekutoři a začli vymáhat a on vlastně problémy neřešil, on před nima utíkal. Takže já sem musela prostě, i když se mně nechtělo, prostě začít řešit budoucnost a vlastně postavit se na vlastní nohy, což ze začátku bylo strašně těžký, neměla sem v té době práci vlastně a dvojčata začaly chodit na gymnázium do Kyjova prvním rokem, takže strašně takový jako složitý období, ale štěstí v neštěstí je to vlastně, že můj švagr je právník, takže on mně se vším pomohl. První co se udělalo, bylo vlastně to rozdělení společného jmění manželů, aby vlastně dál ten partner, který ty dluhy pořád dělal, aby jako nespadaly i na mě tím pádem. No ale samozřejmě se to táhlo, takže než se to všechno vyřešilo tak pořád ty exekuce chodily, auto sebrali že, takže já sem musela prostě se přestěhovat s těma dětma sama, zařídit si auto, zařídit si vlastně to bydlení, najít si práci a postupně to tak vlastně nějak všechno šlo. A musím říct, že velikánskou zásluhu na tom má rodina, moje rodina. Mám jednu sestru a ona má právě toho bezvadnýho manžela, takže ti mně hrozně pomohli a pomáhají do dneška jak finančně, tak psychicky mně postavili na nohy. Samozřejmě moji rodiče, takže můj otec koupil auto, které mi sponzoruje do dneška, takže jako samoživitelka musím teda říct, že bych si ho nemohla dovolit, ale díky tomu, že mi ho vlastně táta platí, veškerý jako...akorát jediný co si platím je nafta (smích), ale veškerý výdaje, opravy, s tím, že ho aji koupil, povinný ručení, všechno platí on. Veškerý zase ty právní věci kolem toho soudu co potom musely být, tak to zase ten švagr. Samozřejmě když někdy nevyjdu tak zase rodiče pomůžou, ale musím teda říct, že jakš takš vycházím. No pak mně velice vyšla vstříc právě starostka, že mně poskytla tady tendle nájem a...

A to je teda obecní dům?

Ne to je její, to je právě její, takže sem u ní v podnájmu a eště hrozně pomohla tím, že mi vlastně umožnila tady trvalý bydliště, protože jinak bych neměla nárok na ty příspěvky na bydlení. Takže to mi hrozně pomohlo, protože kdybych to trvalý bydliště tady neměla a tím pádem bych neměla příspěvek na bydlení tak bych to neutáhla ten nájem. No...práci sem si našla, mám to tady ve Ždánicích, takže to je deset minut cesty. Jako plat dobrej, samozřejmě by mohl..no dobrej no, je to šestnáct tisíc (smích) a nájem, nájem včetně energií je jedenáct. Plus samozřejmě příspěvek na bydlení, přídatky na děti a alimenty, takže vyjdu prostě od výplaty k výplatě. Když sou mimořádný výdaje jako Vánoce tak mi pomáhá rodina. Ale...hmm...jako dá se to no. Eště teda musím říct, že s prvním manželem, s tím exmanželem od holek vycházíme úplně strašně výborně, máme výborný vztahy, on holky hodně podporuje, takže hodně věcí, ať už se to týká rovnátek, ony sportují, hrají závodně florbal, takže on strašně moc mně pomáhá finančně, takže to mně taky strašně

pomáhá. A...takže to tak je, jeden právě pomáhá strašně moc a druhý vůbec (smích). Ten, kterej to vlastně způsobil, že jak jsem vlastně skončila...

Takže ten od toho syna otec?

Ano

Takže s tím se nestýkáte?

Jako bere si, bere si syna, když si zrovna teda udělá čas tak si ho vezme, ale jako nedá se s ním pořádně jako komunikovat, to vůbec no..

A alimenty na děti dostáváte teda od nějakýho manžela? Bývalého teda manžela..?

Dostávám od všech (smích). Od toho problémovýho je to teda vždycky jako na dýl, musím to z něho vytahat. Od toho prvního není absolutně problém. Kroužky, přispívá jako na všechno. Ten dokonce aji když sem se jako do této situace dostala tak on mi taky dal peníze, když měly holky narozeniny, tak abych jim mohla koupit nějaký dárky, takže on paradoxně mi taky pomáhá. I vlastně jeho nová žena, mají i dítě, takže my se stýkáme, takže tady vztahy fungují úplně bezvadně.

A máte ty alimenty soudně stanovené nebo jenom na dohodu?

Máme. Máme vlastně na každý dítě dva tisíce. Přídavky, teda...

A dávky od státu to jste říkala vlastně, že máte přídavky na dítě, příspěvek na bydlení?

Ano

A hmotnou nouzi nevyužíváte teda?

Ehm..to ne

Jak jste se dostala vlastně do situace samoživitelky, to byly ty dva rozvody, jak jste říkala... A jak třeba vnímáte absenci toho mužského vzoru v té rodině?

(povzdech)

Nebo jak to třeba i děti vnímají?

No...jako je to určitě, je to určitě horší, protože ty děti potřebujou si tu pevnější ruku, nebo v uvozovkách... A ten vzor určitě, hlavně aji ten syn, takže on se hodně vidí v tom švagrovi mým, vlastně ve svém strýci. Teď holky už sou dospělý, mají kluky, takže ty on má taky hrozně rád, když oni sem třeba přijdou za těma dcerama. Že na něm je vidět že mu prostě

ten muž chybí v té rodině a strašně prostě je jako vyhledává. Jo hnedka když k nám dojdou tak prostě hned je u nich a tak. Aji vlastně v tom strýcovi se vidí. On je takovej eště jako malej, že i k tomu tatškovi rád jede, ale už to začíná vnímat, že prostě jako tatku má rád, ale vidí že prostě nežije správně. Jo, že pořád jako žije...není spolehlivej jo, není zodpovědněj jako, neřeší Vánoce. Jako teď si ho na Vánoce ani nevzal, nic mu nedal no.. Takže on to vidí, že prostě...jo tady sou tradice, všechno tak jak má být, musí se na všechno dohlídnout – snídaně, oběd, večeře, vyčistit zuby, vykoupat, spát, úlohy, povinnosti..tam to není, jo já něco řeknu, tak to platí, tak to bude, když něco slíbím tak to dodržím, u toho tatínka to tak nefunguje a nikdy nefungovalo. Jo nebo on je třeba strašně zadluženej, já to klidně řeknu, on má, vlastně měl ty dluhy přes šest milionů..takže on by měl prostě pracovat, pracovat, pracovat a jenom vydělávat a on tomu synovi prostě furt slibuje že si zaleťtí, já nevím, do Barcelony, prostě takovýdle bludy a samozřejmě se nic nesplní.

A spatřujete teda nějaká znevýhodnění vůči těm úplným rodinám, když teda opomeneme, že tady není ten mužský vzor? Tak ještě něco jiného? Nebo třeba i zvýhodnění?

Hmm..znevýhodnění...jako asi jo, že jo, protože takový ty klasický věci – třeba na schodišti žárovka, na kterou nikdo nedosáhne nebo takový ty prko...od prkotin až třeba to, že mi nespustí auto a musím si to řešit sama. Od hloupýho vynášení popelnic prostě takovýdle věci no... Na druhou stranu sem se strašně naučila být samostatná, ale samozřejmě to člověku, té ženské chybí, nějaká ta opora, nebo pak třeba když ty děti sou třeba nemocný nebo musím je ve sněhu vést někde na zápas a bojím se že a prostě musím... Jo takže takhle no... A zvýhodnění...no hlavně to znevýhodnění taky že vlastně..ehm...ta výplata no, pro ty ženský je taková menší jo... Že třeba my v práci sme s kolegyní dvě, myslim si, že děláme mnohem víc než tam jeden náš kolega, ale jenom protože je to chlap tak má prostě oproti nám vysokej plat, je to takový nefér jo. Jo on argumentuje tím, že živí rodinu, já ju živím taky. On má ještě navíc manželku, já už nikoho. Já vim, že si za to můžu sama (smích), ale prostě je to takový nefér no. Teďka mě třeba dost naštválo, že sem byla si vyřídít každýho čtvrt roku ty přídavky, příspěvek na bydlení a dokládala sem zpětně čtvrtletí i vlastně kdy byly prázdniny a dcery si šly přivydělat na brigádu, aby mně tak jako nezatežovaly tak si šly vydělat, aby si mohly něco koupit nebo cestovat, no ale samozřejmě o to mně to oni zkrátily ten příspěvek na bydlení, protože sem musela doložit i jejich příjmy z té brigády, což mě teda fakt šokovalo. A zrovna to bylo před Vánoce a mně to srazili ten příspěvek o tři tisíce a já sem neměla na ty dárky. Takže v tom mně právě ta rodina no.

Že toto mně přišlo takový postavený na hlavu, že na jednu stranu ty děcka chtěou pomoct tou brigádou a oni vám to teda nakonec ta sociálka stejně zkrátí na tom.

Takže jste vlastně říkala, že vám teda pomáhá ta rodina a ještě někdo? Nějaký třeba známý, kamarádky, hlídání nebo něco podobného...Vyloženě teda hlavně ta rodina?

Hmm.. hlavně ta rodina, já už vlastně ty děcka mám velký, takže hlídání neřeším..

Nebo třeba i odvoz na kroužky nebo něco takového...

No, to spíš ten otec holek, ten se střídal, ten je vozil. Jo a ty kamarádi spíš psychická podpora to byla.

Takže dá se říct, že jste teda spokojená s tou podporou, které se vám dostává od těch přátel a rodiny?

Od těch určitě, od těch určitě, jako nebyť jich tak bych to asi nezvládla.

Ted' myslíte psychicky nebo finančně?

Obojí (smích), obojí. A strašně, teda jako ještě musím říct, že sem měla hrozný štěstí na tu, vlastně na tu starostku, která mi tady toto pronajala, je to veliký dům, kde nájem je šest tisíc a zbytek pět tisíc ty energie, jo a máme bezvadný vztahy, vlastně já sem měla ještě psa, kterýho sem si musela ze dne na den vzít a neměla sem ho kam dát, retrívra. Tady ho mít nemůžeme, vevnitř taky ne, protože syn je silný alergik a tak vlastně se i ta paní starostka mi poskytla prostor v bývalým areálu JZD, takže tam toho psa můžem mít, takže jako ona mi i strašně pomohla.

Ted' bych vás teda poprosila, tady jsem přinesla tedy nakreslenou čáru života, jestli byste mi tady na té první čáře mohla teda jakoby vyznačit a popsat nejvýznamnější události, které vlastně pozitivně ovlivnily vaši životní spokojenost. Vlastně už od narození až do současnosti.

Ehm...takže pozitivně...(mlčení)

Cokoliv co spatřujete jako důležité v průběhu vašeho života...

(mlčení)...já bych nechtěla něco vynechat (smích)

Klidně se k tomu můžeme vrátit, nemusíte jít postupně

Hmm..tak samozřejmě, to je asi jedno, že jo, kde udělám tu čáru? A mám to tady aji dopsat třeba?

Třeba, jen jedno, dvě slova, abych věděla, co to je...

Takže určitě děti, narození. Tak ono když se to tak vezme tak mně jako, mě pozitivně posunuly i jako všechny ty události, i ten rozvod, všechno toto může člověka posouvat (smích). Ale zase jako kladný to není, takže to tam zaznamenávat nebudu.

Tak třeba pro vás může být rozvod kladný...

Jako já bych tady vlastně napsala tu rodinu jenom, jako oni opravdu mě nejvíc tak jako ovlivnili ten život. (povzdech) No, takže tady jako někde asi po tom rozvodu, pomoc rodiny. A samozřejmě teda práce, která mě baví plus výborná kolegyně.

Takže s prací jste teda spokojená? Když opomeneme finanční stránku...

Jo..ehm... Jako převažuje tam právě ta spokojenost v té práci nad tím, že bych si hledala...samozřejmě bych to brala že, ale než fakt jako začínat někde znova a jezdit třeba do Brna, projet hromadu peněz, strávit tam vo to dýl času, jako...když zatím to de nějak tak tady prostě vydržím...

No a eště bych teda mohla jako napsat děti, v tom smyslu jako že jsou jako šikovné ve škole, nebo já nevím jak to napsat...

Takže jako prospěch dětí ve škole?

Děti šikovné a chápavé.. (smích) Ze začátku to tak nebylo že, to byla puberta a dvojtá naráz a vlastně pro ně to bylo strašně těžký, protože začly novou školu, těžkou školu a teď já sem je musela vytrhnout z toho prostředí, který znaly, přestěhovat je, bylo to hrozný, jako ten začátek byl fakt strašnej...ale všechno se to tak jako pomalinku jo vlastně začlo to, že vlastně přes auto, přestěhovat, práce, dycky se pomaličku něco přidalo, co se zlepšovalo k lepšímu a jako bylo to fajn. A teď už su v té práci tři roky a už sme se tady zabydleli, děcka uznaly, že tady to je mnohem lepší a hlavně, hlavně ten klid, že sem věděla, že mi sem nikdo nebude zvonit, mně při každým zazvonění zvonku, úplně sem se úplně vynervovala. Dokonce si mě našli aji v té práci ti exekutoři, ale právě jak sem říkala, že díky tomu švagrovi, tak prostě ten jim to dycky všechno vysvětlil a dneska už to není tak jak to člověk občas vidí v televizi, že sem vlítnou exekutoři polepí, vymlátí jo, není, našťestí. Našťestí prostě dycky si to nechali vysvětlit, že prostě já su v tom nevinně. Štve mě ta nespravedlnost, že prostě pořád jako chodili po mně a on byl někde zašitý a do dneška si vlastně nesplicí dluhy a že si žije v klidu dál. Jako pořád čekám, že na něho dojde. Na jednu stranu nechci, že kvůli synovi, ale měla by tu být nějaká spravedlnost no.. (mlčení)

Takže toto je všechno jo?

Ehm..asi jo..

Dobře. Jestli si na něco ještě vzpomenete, klidně v průběhu se můžeme vrátit... Tak teď bych vás teda poprosila o to samé, ale jakoby zvýraznit nějaké ty limitující faktory, které vlastně negativně ovlivnily tu vaši životní spokojenost.

No, takže já když sem byla ve věku mýho syna tak mi umřel bratr, sem ještě měla, takže to ovlivnilo jako kdyby celou rodinu. Potom asi ty rozvody – rozvod jedna, rozvod dva (smích). A to je asi všechno, zatím...jo...

Jo, dobře. Ještě bych se vás teda zeptala co pro vás jakoby znamená, že jste závislá na té pomoci těch druhých osob? Případně jako na té finanční podpoře od rodičů, na alimentech od bývalých manželů...?

Jako já su strašně za to vděčná, ale na druhou stranu mě to jako hrozně štve, chtěla bych se jako víc postavit na vlastní nohy, jako vím, že sem se hodně postavila na vlastní nohy, ale s jejich pomocí. Samozřejmě nechci si hrát na hrdinku, ale strašně bych chtěla, aby mě jako nemuseli vypomáhat, abych jim jako dokázala jako jo, už su z toho venku, sem šťastná a spokojená jo...ale...su jim za to strašně vděčná. Hlavně jako bych těm rodičům nechtěla přidělovat starosti, když už jako sem sama jako stará v uvozovkách (smích), už bych chtěla aby jako jenom poslouchali ty hezký zprávy, aby třeba jako nepřemýšleli co já zas a tak no... No ty dávky od státu to samozřejmě to by mělo byt větší že, to je jasný, protože to martýrium každýho čtvrt roku co já tam absolvuju, já sem si to musela strašně vybojovat, takže naučila sem se vlastně se nedat, sem se tam třikrát až čtyřikrát vracela, až mi to prostě dali, jo já sem nemohla odejít bez toho. A největší šok ještě pro mě byl to, že mně nedali přídavky na děti kvůli vlastně tomu exmanželovi, kterej nadělal ty dluhy, protože se vlastně dokládaj společný příjmy, nebo dokládaly, a on nepodal daňový priznání, on byl taky podnikatel, takže oni mně to všechno jako sebrali, pak zpětně sem si to všecko zase vysháněla, vylítala, tak i to zpětně doplatili, ale v ten moment já sem byla tři měsíce bez peněz třeba...

Takže vám pomohla rodina?

Ehm jo, a paradox je to, že mi sebrali přídavky na děti, který vlastně nebyly jeho, jo vlastně ty dvojčata, takže fakt ten systém je strašně postavený na hlavu. Už jen to, že, jak chodili exekutoři tam do starýho baráku, tady v Násedlovicích jak sme bydleli, ale už sem bydle-

la tady, už sem se psychicky uklidnila, že už nikdo nemůže dojít. A jednoho dne sme přijeli z výletu s děčkama a na dveřích nálepka od exekutora a to mě teda srazilo hodně zpátky na kolena, to sem prostě říkala, to snad není pravda, to snad nikdy neskončí. Ale fakt jako dycky to dám tomu švagrovi a on mě dycky uklidní. Nebo třeba i takovýdle věci jako že já musím mít účet jako kdyby na jméno své sestry, nebo používám její účet, protože cokoliv bylo na moje jméno tak oni hned zablokovali kvůli němu. Jo, takže...a pak s tím mám problémy na úradech, oni řeknou to není váš účet a jak my můžeme vědět, že ty peníze posíláme vám...no prostě postavený na hlavu, postavený na hlavu. Že mám jako pocit, že darebákům všechno prochází a člověk poctivej, který se snaží jo tak to má těžký a ještě mu to stěžujou.

Takže tu pomoc od státu, chápu to dobře, že vnímáte jako nedostatečnou pro samoživitele?

Ehm to jo... Jako su za ňu ráda, že aspoň něco, ale myslím si, že...já vím, že je těžký jako rozlišit kdo toho zneužívá, vím že sou lidi, který toho zneužívají třeba toho příspěvku na bydlení, jo ale jak k tomu přijdou ti, kteří to nezneužívají a kteří to potřebujou, to je takový nedořešený... Já bych se nebránila vůbec kontrole, ať klidně dojdou se podívat, že člověk všechno přiznává úplně poctivě, každej přeplatek, nedoplatek jo, no a sou lidi, který to jako udělaj papírově, že aby brali víc a víc. Takže toto je takový...

A dokážete říct nějaké opatření, které byste uvítala jako nejoptimálnější právě ze strany toho státu, aby se zlepšila vaše ta životní situace?

(mlčení)

Jako jak by stát třeba ještě mohl pomáhat, co vy osobně považujete, že by vám mohlo zlepšit tu životní situaci?

Já si myslim, že by hlavně jako měli ty výplaty být jiný jako pro ty samoživitelky a ty alimenty...ty alimenty, protože ty dva tisíce, to mi přijde fakt strašně směšný...

Jako zvýšit alimenty myslíte?

Ehm, jo...protože vím třeba, že on prokouří čtyři tisíce měsíčně a mně dává dva tisíce na syna, jo a to je prostě, eště když ten soud viděl jaký ona má dluhy, všechno, tak oni mu vyměří dva tisíce, protože on tam byl jak chudák bezdomovec, on víc nemá tak oni mu dali to minimum...

A platí pravidelně tady ten otec?

No, musím to z něho tahat každý měsíc, jako dá to, ale musím to z něho tahat. Ten první, to mám prostě na účtě pravidelně každý měsíc, není problém.

Ještě bych se zeptala teda, v současnosti v roli té samoživitelky jakým těm výzvám a úskalím nejčastěji čelíte? Ted' nemyslím ty dluhy a to, co bylo v minulosti, ale v současnosti, jestli by se dalo říct, nějaké překážky...?

(mlčení)...já nevim...(mlčení)

Nevadí, dobře. A když nastane nějaká složitá, neočekávaní situace tak většinou teda se obracíte na tu rodinu?

Ehm, jo...

Dobře, a ještě pozitivní otázka na závěr – v čem jste teda v životě spokojená, co vás tak jako nakopne, co vám udělá radost?

No, já mam radost hlavně ze svých dětí, samozřejmě je to těžký, že jo, puberta a tak, ale mám jako hroznou radost z toho, že sou si myslim dobře vychovaný, že díky tady té situaci budou aji víc skromný, víc si všeho vážit...ehm...že sou zdravý samozřejmě a že sou šikovný, snaživý a aji vlastně sportovně nadaný, takže to mně vlastně všechno dělá radost, ráda se na ně dívám, na ty zápasy, samozřejmě hlavně to zdraví a...ta práce mě baví no, a fakt tady tadle ta situace aspoň mě naučila být pokornější a vážit si každé maličkosti a prostě...vždycky sou na tom lidi hůř no...dycky... Pro mě sou fakt na prvním místě ty děcka, chcu, aby z nich vyrostli slušní lidi, hlavně z toho syna, aby neměl nějaký jako vlivy od toho tatínka no...

Tak já se ještě na závěr zeptám, jestli chcete něco dodat nebo se na něco zeptat ještě? Jestli vás něco v průběhu napadlo?

Hmm...když se tak dívám na ty výzvy, jak jste se ptala (smích) – jakým výzvám a úskalím v roli samoživitelky čelíte...mně to napadne, až odejdete (smích)

To nevádí. Tak já vám teda poděkuju za rozhovor a za ochotu.

Není zač, rádo se stalo.